

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

BİLECİK ŞEYH EDEBALI
ÜNİVERSİTESİ

T.C
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
PROTOHİSTORYA VE ÖNASYA ARKEOLOJİSİ PROGRAMI
(Anadolu Üniversitesi ve Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Tarafından Yürütülen Ortak Program)

NEOLİTİK DÖNEMDE KEÇİÇAYIRI YERLEŞMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şemsettin AKYOL

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Deniz SARI

Bilecik, 2018

10125822

T.C
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
PROTOHİSTORYA VE ÖNASYA ARKEOLOJİSİ PROGRAMI
(Anadolu Üniversitesi ve Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Tarafından Yürütülen Ortak Program)

NEOLİTİK DÖNEMDE KEÇİÇAYIRI YERLEŞMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şemsettin AKYOL

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Deniz SARI

Bilecik, 2018

10125822

Öğrencinin Adı Soyadı: Şemsettin Arıyal

Anabilim Dalı : Arkeoloji

Programı : Protostorya ve Önasya Arkeolojisi

Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Deniz SARI

Tezin Özgün Adı : Neolitik Dönem'de Keçicayırı Yerleşmesi

Tezin İngilizce Adı : Keçicayırı Settlement in the Neolithic Period

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 20 / 06 / 2018

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışması ilgili EYK kararıyla oluşturulan jüri tarafından OY BİRLİĞİ /OY ÇOKLUĞU ile Arkeoloji Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Deniz SARI

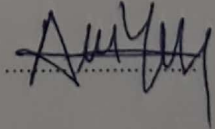
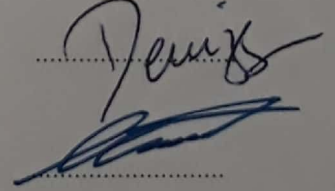
Üye : Doc. Dr. Murat TÜRKTEKİ

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Aslıhan YURTSEVER BEYAZIT

Üye : .....

Üye : .....

İmza

ONAY

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun ..... / ..... / 20..... tarih ve ..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

BEYAN

“*Neolitik Dönemde Keçiçayırı Yerleşmesi*” adlı yüksek lisans tezinin hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel ahlak kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmını Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi ve Anadolu Üniversitesi veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Şemsettin AKYOL

20.06.2018

ÖN SÖZ

Eskişehir ili, Seyitgazi ilçesi, Bardakçı Köyünde yer alan ve 2006-2009 yılları arasında Eskişehir Müze Müdürlüğü adına Prof. Dr. Turan EFE'nin bilimsel danışmanlığında gerçekleştirilen kurtarma kazılarında ele geçirilen Neolitik Dönem buluntuları bu tezin konusunu oluşturmaktadır.

Öncelikle Keçiçayırı Kazılarının bilimsel danışmanı ve öğrenciliğimin ilk yıllarından beri katıldığım Küllüoba Kazılarının başkanı kıymetli hocam emekli Prof. Dr. Turan EFE'ye bugüne dek bana ve Arkeolojiye kattığı her şey için minnetlerimi sunuyorum.

Keçiçayırı Neolitik Dönem malzemesini tez olarak çalışmama müsaade eden ve tezin her aşamasında çok büyük emekleri olan Tez Danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Deniz SARI'ya ne kadar teşekkür etsem azdır.

Tüm öğrenciliğim boyunca bana bu mesleği sevdiren, bilgi ve tecrübelerini asla esirgemeyen Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Arkeoloji Bölümündeki sevgili hocalarım Doç. Dr. Murat TÜRKTEKİ, Doç. Dr. Erkan FİDAN, Dr. Öğr. Üyesi Sinem TÜRKTEKİ, Dr. Öğr. Üyesi Michele MASSA, Öğr. Gör. Sezer SEÇER FİDAN, Arş. Gör. Hüseyin ERPEHLİVAN, Arş. Gör. Sevingül BİLGİN, Arş. Gör. Haralambos NİKOLAYİDİS ve Çukurova Üniversitesi Arkeoloji Bölümünden Dr. Öğr. Üyesi Fatma ŞAHİN'e ayrı ayrı teşekkürler.

Ayrıca Barcın Höyük malzemesini görmeme izine veren Koç Üniversitesinden Dr. Öğr. Üyesi Rana ÖZBAL ve Taş aletler ile ilgili yardımlarını esirgemeyen İstanbul Üniversitesinden Dr. Öğr. Üyesi Semra BALCI'ya teşekkürler.

Çalışmalarım sırasında her türlü destek ve yardımlarını gördüğüm dostlarım Arkeologlar Yusuf TUNA, Ebru İNCAMAN, Osman DENGİZ, Ufuk ÖZDEMİR, Dilara YALAZ, Erhan BİNGÖL ve Suna SÜREK'e, Taş aletlerin çizimlerini yapan Arkeolog Elif DEMİRPEHLEVAN'a, kaynaklara ulaşmam ve değerlendirmemde büyük yardımı olan Arkeolog Neslişah ÖZKAN'a teşekkür ve sevgiler.

Son olarak bugüne dek her daim desteklerini arkamda hissettiğim sevgili dedem ve babaanneme saygı, teşekkür ve minnetin en büyüğünü sunarım.

Bu tez, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu Başkanlığı tarafından 2017-02.BŞEÜ.04-05 numaralı proje ile desteklenmiştir.

Şemsettin AKYOL

2018

ÖZET

Neolitik yaşam biçimi Yakındoğu'dan başlayarak binlerce yıl süren uzun bir yolculukla; Orta Anadolu, Batı Anadolu, Balkanlar ve Avrupa'ya yayılmıştır. Bu yayılımın Orta Anadolu'dan Marmara Bölgesine, dolayısı ile Balkanlar ve Avrupa'ya yayılımında kilit noktalardan birisi hiç şüphesiz İç Kuzeybatı Anadolu bölgesidir. Tarih boyunca önemli güzergâhları ve ticaret ağlarını birbirine bağlayan bir kavşak görevini üstlenmiş olan bölge Neolitik Dönem kültürlerinin aktarımında da önemli bir role sahiptir. Bu tezin konusunu oluşturan Keçiçayırı yerleşmesi de söz konusu bu bölgede, Emirdağ-Bolvadin bölgesini Frigya dağlık bölgesi üzerinden Eskişehir'e bağlayan doğal iletişim yolu üzerinde yer almaktadır. Hacılar kültürü ile Fikirtepe kültürünün yayılım alanları arasında yer alan Keçiçayırı, Eskişehir ve çevresinde ilk sürekli yerleşmelerin kurulmaya başlandığı ve üreticiliğin ilk aşamalarının gerçekleştirildiği Çanak Çömleksiz Neolitik ve Erken Neolitik dönemlere, diğer bir deyişle Neolitikleşme sürecine ait buluntular içermektedir. Çanak Çömlek, Yontma ve Sürtme Taş Aletler den oluşan buluntu gruplarının ele alındığı bu tez çalışmasının, Neolitikleşmenin bölgedeki başlangıcı ve gelişimini ortaya koymasının yanı sıra bu sürecin Yakın Doğu'dan Avrupa içlerine doğru nasıl yayıldığı sorununun çözümüne önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Neolitik, İç Kuzeybatı Anadolu, Keçiçayırı, Çanak Çömlek, Taş Alet

ABSTRACT

The Neolithic way of life is a long journey that lasts for thousands of years, flourished in the Near East and spread into the Central Anatolia, Western Anatolia, Balkans and Europe afterwards. There is no doubt that Inlandwestern Anatolia has a key position on the Neolithisation of the Marmara Region, Balkans and Europe via Central Anatolia. The region has undertaken a crossroads linking important routes and trade networks throughout history, and it also plays an important role in the transmission of Neolithic cultures. The Keçiçayırı settlement that forms the subject of this study is also located in the region in question, on the natural communication route that connects Emirdağ-Bolvadin region to the Eskişehir district via Phrygian highlands. Keçiçayırı is situated in a buffer zone between the distribution area of the Hacilar and Fikirtepe cultures contains also various finding groups concerning the Neolithisation process. This thesis contains the finding groups in question comprising pottery, ground stone and flint stone tools. It is believed that this work will reveal the beginning and development of Neolithisation in the region as well as it will contribute to the solution of the problem of how this process spread from the Near East towards Europe.

Key Words: Neolithic, Inland Northwestern Anatolia, Keciçayiri, Pottery, Stone Tools

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
LEVHALAR LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xiv
TABLolar LİSTESİ	xv
HARİTALAR LİSTESİ.....	xvi
RESİM LİSTESİ.....	xvii
GİRİŞ	.1

BİRİNCİ BÖLÜM ANADOLU'DA NEOLİTİK DÖNEM

I.1. Neolitik Dönem ve Teoriler	3
I.2. Kuzeybatı Anadolu'da Neolitik Dönem Araştırmalarının Tarihçesi	5
I. 2.1. Bölgede Saptanan Neolitik Dönem Yerleşmeleri.....	9
I. 2.1.1. Fındık Kayabaşı	10
I. 2.1.2. Asarkaya	10
I. 2.1.3. Akmakça	11
I. 2.1.4. Hacı Hamza.....	11
I. 2.1.5. Kalkanlı Höyük	11
I. 2.1.6. Ahmedet I-II.....	12
I. 2.1.7. Bahçelievler	12
I. 2.1.8. Mantarlık Höyük	13

İKİNCİ BÖLÜM

KEÇİÇAYIRI YERLEŞMESİ

II. 1. Coğrafi Konum.....	14
II. 2. Kazı Tarihiçesi ve Tabakalanma	16
II. 3. Yapılan Çalışmalar Hakkında Bilgiler.....	16
II. 3.1. Höyük	18
II. 3.2. Teras	19
II. 3.3. Kuzeybatı Tarlalar	20
II. 3.4. Cıbirada Tepesi	23

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KEÇİÇAYIRI NEOLİTİK DÖNEM BULUNTULARI

III. 1. Çanak Çömlek.....	28
III. 1.1. Mal Grupları	28
III. 1.1.1. Kırmızı Astarlı Mallar.....	29
III. 1.1.2. Koyu Renk Yüzeyle Mallar	30
III. 1.1.3. Kaba Mallar	31
III. 1.2. Formlar	32
III. 1.2.1. Form 1. Kaseler	34
III. 1.2.1.1. Form 1.a. Basit Profilli Kaseler.....	35
III. 1.2.1.2. Form 1.b. Pervaz Dudaklı Kaseler.....	35
III. 1.2.1.3. Form 1.c. “S” Profilli Kaseler	36
III. 1.2.2. Form 2. Çömlekler	36

III. 1. 2. 2. 1. Form 2.a. Daralan Ağızlı Çömlekler	37
III. 1. 2. 2. 1. 1. Form 2.b.1. Basık Boyunlu Çömlekler ..	38
III. 1. 2. 2. 1. 2. Form 2.b.2. Uzun Boyunlu Çömlekler ..	38
III. 1. 2. 3. Form 3. Kapaklar	39
III. 1. 2. 4. Kulplar ve Tutamaklar	39
III. 1. 2. 4. 1. Dikey Kulplar	40
III. 1. 2. 4. 2. Yatay Kulplar	40
III. 1. 2. 4. 3. Yatay Tutamaklar	40
III. 1. 2. 4. 4. İp Delikli Tutamaklar	41
III. I. 2. 5. Dipler	41
III. 2. Taş Aletler.....	43
III. 2.1. Taş Alet Üretiminde Kullanılan Hammaddeler	43
III. 2.1.1. Çakmaktaşı	44
III. 2.1.2. Obsidyen	45
III. 2.1.3. Bazalt	46
III. 2.2. Ele Geçirilen Taş Aletlerin Yapım Teknikleri.....	47
III. 2.3. Yontmataş Aletler	49
III. 2.3.1. Yontmataş Alet Tipolojisi	49
III. 2.3.1.1. Kesici Aletler.....	50
III. 2.3.1.1.1. Dilgiler	51
III. 2.3.1.1.2. Omurgalı Dilgiler	52
III. 2.3.1.1.3. Kalın Dilgiler	52

III. 2.3.1.2. Sıyırıcılar	53
III. 2.3.1.2.1. Kazıyıcılar	54
III. 2.3.1.2.2. Ön Kazıyıcılar	54
III. 2.3.1.2.3. Disk Biçimli Kazıyıcılar	55
III. 2.3.1.3. Uçlar.....	55
III. 2.3.1.4. Çekirdekler	56
III. 2.3.1.5. Deliciler.....	57
III. 2.3.1.6. Halka Biçimli Alet.....	57
III. 2.4. Sürtme Taş Aletler	58
III. 2.4.1. Ezgi Taşları.....	58
III. 2.4.2. Öğütme Taşları	59

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME

IV. 1. Demircihöyük	60
IV. 2. Barcın Höyük.....	64
IV. 3. Çatalhöyük.....	67
IV. 4. Bademağacı	70
SONUÇ	74
KAYNAKÇA.....	79
EKLER.....	87

KISALTMALAR LİSTESİ

Bkz: Bakınız

cm: Santimetre

EN: Erken Neolitik

Har: Harita

İTÇ: İlk Tunç Çağı

Kat. No: Katalog Numarası

km: Kilometre

Lev: Levha

M.Ö.: Milattan Önce

m: Metre

OTÇ: Orta Tunç Çağı

PPN-A: Pre Pottery Neolithic-A

PPN-B: Pre Pottery Neolithic- B

Res: Resim

ss: Sayfa Sayısı

Şek: Şekil

Tab: Tablo

vd: Ve Diğerleri

yy: Yüzyıl

LEVHALAR LİSTESİ

Levha 1: Neolitik Dönem Çanak Çömleği Form 1a

Levha 2: Neolitik Dönem Çanak Çömleği Form 1b

Levha 3: Neolitik Dönem Çanak Çömleği Form 1c

Levha 4: Neolitik Dönem Çanak Çömleği Form 2a

Levha 5: Neolitik Dönem Çanak Çömleği Form 2a

Levha 6: Neolitik Dönem Çanak Çömleği Form 2a

Levha 7: Neolitik Dönem Çanak Çömleği Form 2b1

Levha 8: Neolitik Dönem Çanak Çömleği Form 2b2

Levha 9: Neolitik Dönem Çanak Çömleği Form 3, Dikey Kulp, Yatay Kulp, Yatay Tutamak, İp Delikli Tutamaklar

Levha 10: Neolitik Dönem Çanak Çömleği Dipler

Levha 11: Neolitik Dönem Çanak Çömleği Dipler

Levha 12: Neolitik Dönem Çanak Çömleği Dipler

Levha 13: Neolitik Dönem Çanak Çömleği Dipler

Levha 14: Neolitik Dönem Taş Aletleri Dilgiler

Levha 15: Neolitik Dönem Taş Aletleri Omurgalı Dilgiler

Levha 16: Neolitik Dönem Taş Aletleri Kalın Dilgiler

Levha 17: Neolitik Dönem Taş Aletleri Dilgi Parçaları

Levha 18: Neolitik Dönem Taş Aletleri Kazıyıcılar

Levha 19: Neolitik Dönem Taş Aletleri Disk Kazıyıcılar

Levha 20: Neolitik Dönem Taş Aletleri Halka Biçimli Alet, Delici, Ok/Mızrak Uçları

Levha 21: Neolitik Dönem Taş Aletleri Çekirdek

Levha 22: Neolitik Dönem Taş Aletleri Ezgi Taşarı

Levha 23: Neolitik Dönem Taş Aletleri Öğürtme Taşları

Levha 24: Neolitik Dönem Çanak Çömlek Resimleri

Levha 25: Neolitik Dönem Çanak Çömlek Resimleri

Levha 26: Neolitik Dönem Çanak Çömlek Resimleri

Levha 27: Neolitik Dönem Çanak Çömlek Resimleri

Levha 28: Neolitik Dönem Çanak Çömlek Resimleri

Levha 29: Neolitik Dönem Çanak Çömlek Resimleri

Levha 30: Neolitik Dönem Taş Alet Resimleri

Levha 31: Neolitik Dönem Taş Alet Resimleri

Levha 32: Neolitik Dönem Taş Alet Resimleri

Levha 33: Neolitik Dönem Taş Alet Resimleri

Levha 34: Neolitik Dönem Taş Alet Resimleri

Levha 35: Neolitik Dönem Taş Alet Resimleri

Levha 36: Neolitik Dönem Taş Alet Resimleri

Levha 37: Neolitik Dönem Taş Alet Resimleri

Levha 38: Neolitik Dönem Taş Alet Resimleri

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Keçiçayırı Topografik Planı ve Çalışılan Alanlar

Şekil 2: Z-AA/12-13 açması Roma Dönemine Ait Yapı

Şekil 3: Kuzeybatı Tarlalarda ele geçirilen Çanak Çömleksiz ve Çanak Çömlekli Neolitik Dönem Buluntuları

Şekil 4: AY 1 15 No'lu Odanın Güney ve Batı Profilleri

Şekil 5: Güney Kesimde Derinleşilen Alan

Şekil 6: Kuzeyde Derinleşilen Alan ve Oval Planlı Yapı

Şekil 7: 15 ve 16 No'lu Yapıların Altına Ele Geçen Buluntuların Dağılımı

Şekil 8: Form 1a

Şekil 9: Form 1b

Şekil 10: Form 1c

Şekil 11: Form 2a

Şekil 12: Form 2b1

Şekil 13: Form 2b2

Şekil 14: Form 3

Şekil 15: Dikey Kulp

Şekil 16: Yatay Kulp

Şekil 17: Yatay Tutamak

Şekil 18: İp Delikli Tutamak

Şekil 19: Dip

Şekil 20: Form Cetveli

Şekil 21: Dilgi Tipinde Alet

Şekil 22: Omurgalı Dilgi Tipinde Alet

Şekil 23: Kalın Dilgi tipinde alet

Şekil 24: Kazıyıcı Tipinde Alet

Şekil 25: Ön Kazıyıcı Tipinde Alet

Şekil 26: Disk Biçimli Kazıyıcı Tipinde Alet

Şekil 27: Ok/Mızrak Ucu Tipinde Alet

Şekil 28: Çekirdek

Şekil 29: Delici Tipinde Alet

Şekil 30: Halka Biçimli Alet

Şekil 31: Ezgi Taşı

Şekil 32: Öğütme Taşı

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Ana Mal Gruplarının Genel Dağılımı

Grafik 2: Formlar ve Alt Tiplerin Orantısal Dağılımı

Grafik 3: Formlar ve Alt Tiplerin Orantısal Dağılımı

Grafik 4: Çömlek Formlarının Dağılımı

Grafik 5: Tanımlı Aletlerin Hammaddelere Göre Dağılımı

Grafik 6: Ele Geçirilen Alet Tiplerinin Orantısal Dağılımı

Grafik 7: Kesici Aletler ve Tiplerinin Sayısal ve Orantısal Dağılımı

Grafik 8: Sıyırıcı Tipinde Aletler ve Alt Tiplerinin Sayısal ve Orantısal Dağılımı

Grafik 9: Sürtmetaş Aletlerin Sayısal ve Orantısal Dağılımı

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Keçiçayırı Tabakalanması

Tablo 2: Neolitik Dönem Çanak Çömlek Formları

Tablo 3: Tanımlanabilen Alet Tipleri ve Sayısal Verileri

Tablo 4: Barcın Höyük Tabakalarına ait C14 tarihleri

Tablo 5: Çatalhöyük Tabakalarına ait C14 tarihleri

Tablo 6: Bademağacı Tabakalarına ait C14 tarihleri

Tablo 7: Karşılaştırma Yapılan Yerleşmelere Ait Benzer Çanak Çömlek Formları

Tablo 8: Karşılaştırmalı Kronoloji Tablosu

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Dağlık Frigya

Harita 2: Keçiçayırı ve Çevresi

RESİM LİSTESİ

Resim 1: Keçiçayırı Yerleşmesinin Kuzeydeki Aralıkada'dan Görünümü

Resim 2: O-22 ve P-22 açmaları Roma Dönemi Duvarları ve Yuvarlak Çukurlar

Resim 3: Z-AA/12-13 açması Roma Dönemine Ait Yapı

Resim 4: 15 No'lu Odanın Güney ve Batı Profilleri

Resim 5: Astarlı Mallar

Resim 6: Koyu Yüzlü Açkılı Mallar

Resim 7: Kaba Mallar

Resim 8: Çakmaktaşı

Resim 9: Obsidyen

Resim 10: Bazalt

GİRİŞ

Son Buzul Çağı'nın sonlarına doğru, Önasya'da avcılık ve toplayıcılıktan, yerleşik düzen ve besin üreticiliğinin benimsendiği bir yaşam tarzına geçiş, insanlık tarihini değiştirecek köklü değişimlerin ilk adımı olmuştur (Hauptmann ve Özdoğan, 2007: 404). Yakın Doğu'da, Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem'de söz konusu gelişmelerin ilk ve en erken ortaya çıktığı bölgeler diğer bir deyişle, besin üretimine geçişin gerçekleştiği çekirdek kültür bölgeleri Zagros Bölgesi, Filistin, Toros veya Çayönü Kültürü ve Konya Ovası kültür grubudur (Efe, 2005: 107). Can Hasan, Aşıklı Höyük ve Musular gibi yerleşmelerde yapılan kazılar, önceleri sadece Bereketli Hilal üzerinde saptanan Üretimciliğe Geçiş Aşaması'nın erken evrelerinin Konya Ovası ve doğusundaki dağlık bölgede de büyük oranda temsil edildiğini göstermiştir Özellikle, Aksaray yakınlarındaki Aşıklı Höyük'te üst üste tabakalanmış olarak Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem'e ait birçok yerleşim evresi saptanmıştır (Özbaşaran ve Cutting, 2007: 55). Bu neolitikleşme süreci, Çumra yakınlarında yer alan Çatalhöyük'te, yine üst üste birçok tabaka ile temsil edilen Erken Neolitik dönemle gelişerek devam eder.

Konya Ovası'nın batısında ise son yıllarda artan çalışmaların da etkisi ile Erken ve Geç Neolitik Dönem kronolojilerinin saptanması ve bunların birbirleriyle karşılaştırılmaları yönünde büyük bir aşama kaydedilmiştir. Söz konusu bölgede Neolitik Dönem araştırmaları esas itibarıyla iki bölgede yoğunlaştırılmıştır. Bunlardan biri "Hacılar" kültürü ile karakterize olan Göller Bölgesi, diğeri de "Fikirtepe" kültürünün yayılım alanını oluşturan kabaca kuzey ve doğu Marmara bölgesidir.

Bu tezin konusu olan Keçiçayırı yerleşmesi söz konusu kültür alanlarının arasında Emirdağ-Bolvadin bölgesini Frigya dağlık bölgesi üzerinden Eskişehir'e bağlayan doğal iletişim yolu üzerinde yer alır. Yerleşmede 2006-2009 yılları arasında Eskişehir Müze Müdürlüğü başkanlığında ve Prof. Dr. Turan Efe'nin bilimsel danışmanlığında kazılar gerçekleştirilmiştir. Keçiçayırı, Eskişehir ve çevresinde ilk sürekli yerleşmelerin kurulmaya başlandığı ve üreticiliğin ilk aşamalarının gerçekleştirildiği, diğer bir deyişle Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem'den Roma Dönemi'ne kadar farklı dönemlere ait buluntular içermektedir. "Neolitik Dönem'de Keçiçayırı" isimli bu tez kapsamında yerleşmede ele geçirilen tüm Neolitik Dönem

buluntuları bir arada değerlendirilmeye çalışılmıştır. Yüzey araştırması sırasında ele geçirilen veya kazılar sırasında tabakadan gelmeyen Neolitik Dönem buluntuları tez kapsamına dâhil edilmemiştir. Yerleşmedeki Neolitik Dönem buluntuları kabaca çanak çömlek ve taş aletler olarak iki ana kategoride incelenmiştir. Yazım aşamasında kullanılan terimler Yakındoğu Neolitik Dönem terminolojisine göre yapılmıştır. Örneğin; Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem’den bahsederken Yakındoğu’da söz konusu dönemi karakterize eden PPN-A, PPN-B, gibi terimler kullanılmıştır.

“Anadolu’da Neolitik Dönem” başlıklı birinci bölümde öncelikle Neolitik Dönem ve Neolitikleşme sürecinin tüm Yakındoğu’daki başlangıç ve gelişim süreçleri incelenmiş, ardından tüm bu süreç ile ilgili farklı teorilerden bahsedilmiştir. Yakındoğu’daki sürecin ardından ise Kuzeybatı Anadolu Bölgesi’nin Neolitik Dönem araştırmalarının tarihçesi ve bölgede yapılmış olan çalışmalar ile ilgili bilgiler verilmiştir.

“Keçiçayırı Yerleşmesi” isimli ikinci bölümde, Keçiçayırı yerleşmesinin konumu, araştırma tarihçesi, tabakalanması gibi özelliklerinin yanı sıra yerleşmenin çevresel özelliklerine değinilmiştir. Bunun yanında yerleşmenin farklı alanlarında gerçekleştirilen kazı çalışmaları hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Tezin üçüncü bölümü olan “Keçiçayırı Neolitik Dönem Buluntuları” bölümünde, yerleşmede Neolitik Dönem buluntularının stratigrafik olarak saptandığı tek alan olan Cıbrıda Tepesinde ele geçirilen çanak çömlek buluntuları ve taş aletler ayrı ayrı incelenmiş; esere ait sayısal ve oransal veriler paylaşılmış ve ardından eserler alt tiplere ayrılarak detayları ile tanıtılmıştır.

“Karşılaştırma ve Değerlendirme” bölümü olan dördüncü bölümde, üçüncü bölümde detayları ile tanıtılan Keçiçayırı buluntularının önce komşu yerleşmeler ile sonra daha uzak yerleşmeler ile olan benzerlikleri ve farklılıkları ele alınmıştır. Son olarak ise Keçiçayırı yerleşmesinin Batı Anadolu Neolitiği içerisindeki yeri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ANADOLU'DA NEOLİTİK DÖNEM

I.1. Neolitik Dönem ve Teoriler

Fransızca *Néolithique* (Yeni Taş) sözcüğünden dilimizce isimlendirilen hali ile *Neolitik* Dönem, bir milyon yıldan fazla bir zaman süresince avcı ve toplayıcılığa dayalı göçebe yaşam biçimini benimsemiş olan insanoğlunun yaklaşık 12 bin yıl önce yerleşik yaşam ve besin üretimine geçtiği ve yerleşik düzenin getirdiği yeni sosyal, ekonomik ve hiyerarşik düzeni benimsediği tarihin en önemli kırılma noktalarından birisidir. Neolitik terimi günümüzdeki anlamını kazanana dek birçok farklı biçimde tanımlanmış ve değerlendirilmiştir. Doğrudan Neolitik terimini kullanmasa da 1817'de C.J. Thomssen tamamen teknolojik ayrımlara dayanan üç çağ sistemi ile tarihöncesi dönemleri Taş, Tunç ve Demir çağlarına ayırmış ve bu ayırım geçmiş toplulukların yaşayışlarını sistemli olarak değerlendirilmeye başlamasına ön ayak olmuştur (Childe, 1945: 3).

Thomsen'in tanımladığı taş devrinin çok uzun bir süreyi kapsamaması ve dönem içerisinde farklı yöntemlerle biçimlendirilen taş aletlerin ele geçmesi taş devrinin eski ve yeni taş devri olarak ayrılması görüşünü gündeme getirmiştir. Bu bağlamda ilk kez 1851 yılında J.J. Worsaae tarafından "Neolitik" terimi ortaya atılır. Bu terim taşların yongalanarak biçimlendirilmesi ve sürterek biçimlendirilmesi arasındaki farkı ortaya koymak için kullanılmıştır (Özdoğan, 2004: 44).

20.yy. Neolitik teriminin köken ve içerik olarak tartışılmaya başladığı yıllar olmuştur. Bu dönemde G. Childe'in Neolitik tanımı söz konusu dönemin diğer dönemlerden farkını ön plana çıkarmak üzerine olmuştur. Childe'a göre Neolitik Dönem beslenme alışkanlıklarının değiştiği ve üretime dayalı besin ekonomisinin ortaya çıktığı bir "Devrim" i temsil eder (Childe, 1929).

20.yy.'ın ikinci yarısından itibaren özellikle R. Braidwood Neolitik terimi üzerine mesai harcayan bilim insanlarının başında gelmektedir. Braidwood Neolitik Dönem'in bir buluntu grubunun tanımlayıcısı olmaktan ziyade bir yaşam modelini ifade

etmesi gerektiğini savunmuş ve bu modeli “İlk Üretimci Köy Toplulukları” olarak tanımlamıştır (Braidwood, 1960: 75).

K. Kenyon’ın Jericho kazılarında (Kenyon, 1981) çanak çömlek buluntularının olmadığı, diğer bir deyişle çanak çömleğin henüz kullanılmadığı tabakaları açığa çıkartması ve yine benzer yıllarda Braidwood’un Jarmo kazılarında (Braidwood, 1957: 73) benzer tabakaları tanımlaması, Neolitik Dönem’in Çanak Çömleksiz (PPN) ve Çanak Çömlekli (PN) Neolitik Dönem olarak iki ayrı aşamasının olduğunu ortaya koymuştur. Aynı zamanda Kenyon’ın Jerichonun çanak çömleksiz tabakalarının da kendi içerisinde iki ayrı evresi olduğunu belirtmiş ve bunları A ve B olarak isimlendirmiştir (Kenyon, 1981). Günümüzde halen tüm Yakındoğu da Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem’in erken evreleri PPN-A (Çanak Çömleksiz Neolitik –A) ve PPN-B (Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem- B) olarak isimlendirilmektedir.

Braidwood’un Neolitik terimi üzerine yaptığı önemli katkılardan bir diğeri de hiç şüphesiz bu yeni üretim ekonomisine bağlı yaşam biçimini oluşturan ortamı sorgulayıcı tavrı olmuştur. Braidwood “Doğal Yaşam Bölgesi” teorisi ile Neolitik yaşam biçiminin ortaya çıkabilmesi için gerekli koşulları gündeme getirir. Bu teoriye göre bir bölgede üretimciliğe geçiş süreçlerinin ortaya çıkabilmesi için söz konusu bölgede hem bitkilerin hem de hayvanların ehlileştirilebilen türlerinin bulunması gerekir. Bu tür bölgeler Braidwood tarafından aynı zamanda “Çekirdek Bölge” olarak tanımlanır (Braidwood ve Howe, 1960: 3).

Tüm bu teori ve tartışmaların kıyasında Anadolu 1950’lerin sonlarına kadar Neolitik buluntu yerlerinin bilinmediği, çok kısıtlı sayıda kazıların olduğu ve arkeolojik açıdan ihmal edilen bir bölge durumundaydı. Fakat 1950lerin sonu ve 60’lı yıllarda gerek Hacılar (Mellaart, 1958) gerekse Çatalhöyük (Mellaart, 1962) gibi özel merkezlerin bulunması ve kazılması dikkatleri Anadolu üzerine çekmiş olsa da hala kazı sayısındaki büyük eksiklik Neolitik kuramlarına yansımamış ve Neolitik kültürlerin sonradan aktarıldığı bir bölge olarak görülmeye devam edilmiştir. Bu görüşler son yıllarda özellikle Orta Anadolu’daki Aşıklıhöyük (Esin, 1991) Fırat ve Dicle Nehirleri üzerine yapılacak barajlar için gerçekleştirilen kurtarma kazılarında ortaya çıkan veriler ile o güne dek tüm bu Neolitik süreçten bağımsız olduğu düşünülen Anadolu’nun özellikle orta ve güneydoğusundan elde edilen sonuçlar “Çekirdek Bölge” teorisinin

yeniden ele alınmasını gerekli kılmış ve özellikle Orta Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Neolitik yaşam biçiminin ortaya çıktığı çekirdek bölge içerisinde yer aldığını göstermiştir (Özdoğan, 2004: 48).

Yine son zamanlara dek Neolitik yaşam biçiminin farklı bölgelere aktarımında Anadolu'nun konumunun bir geçiş güzergâhından fazlası olduğu düşünülmüyordu. Yakın dönemde Batı Anadolu'da yapılan kazılarda Neolitik yaşam biçiminin aktarımında Anadolu'nun bir köprüden ziyade kültürleri kendi içerisinde tekrar biçimlendiren bir rolü olduğunu ortaya koymuştur. M. Özdoğan Çekirdek Bölge'de ortaya çıkararak gelişen Neolitik Dönemin belirli bir gelişim sürecinin ardından Batı Anadolu'ya ulaştığını ve burada yeniden şekillenerek Balkanlar ve Avrupa'ya yayılım gösterdiğini ve bu nedenle Batı Anadolu'nun Avrupa Neolitiğinin atası durumunda olduğunu düşünmektedir. Özdoğan aynı zamanda Batı Anadolu'yu "Neolitik Çekirdek Bölgesinin Taşrası" olarak da tanımlamaktadır (Özdoğan, 2007: 418).

Son yıllarda Göller Bölgesindeki Bademağacı, Ege Bölgesindeki Ulucak, Yeşilova gibi kazılar Orta Anadolu Neolitiğinin Göller Bölgesi ve Ege Bölgesine yayılımını göstermektedir. Bu tezin konusunu oluşturan Keçiçayırı yerleşmesi İç Batı Anadolu'da Sakarya havzasına, Aktopraklık, Ilıpınar, Barcın Höyük, Yenikapı gibi kazılar Marmara Bölgesine yayılımdaki önemli noktalar durumundadır. Trakya da yapılan Aşağı Pınar ve Hoca Çeşme Gibi kazılar ise Balkanlara yayılımı göstermektedir. Bahsi geçen tüm bu yerleşmeler yukarıda değinilen yayılımın kanıtları olarak karşımıza çıkmaktadır (Özdoğan, 2004: 49). Tüm bu verilere rağmen Batı Anadolu'da Neolitik Dönem ile ilgili halen bilinmeyenlerin bilinenlerden fazla olduğu aşikârdır.

I.2. Kuzeybatı Anadolu'da Neolitik Dönem Araştırmalarının Tarihçesi

Bölgede tarihöncesi dönem üzerine yapılan araştırmalar 19. Yüzyıl'ın başlarında başlamıştır. W.M. Leake, 1800 yılında Frigya yaylasındaki anıtlarla ilgili notlarını, 1824 yılında yayınlarken pek çok araştırmacının dikkatini bu bölgeye çekmiştir. (Leake, 1824: 121). Her ne kadar "Araştırma" adı altında değerlendirmek doğru bir yaklaşım olmasa da bölge Neolitiğinin temeli kabul edilebilecek ilk çalışmalar, bölge araştırmalarından yaklaşık bir asır sonrasına 1900'lü yılların başına dayanmaktadır.

İstanbul-Bağdat demiryolu inşaatında çalışan mühendislerden birisi olan J. Miliopulos'un Fikirtepe ve Pendik'te tesadüfen bulduğu parçalar ilk kez Mordtmann tarafından ele alınmıştır (Mordtmann, 1907: 29). Fikirtepe ve Pendik yerleşmesine ait bu parçalar 1922 yılında J. Arne tarafından satın alınarak Stockholm Müzesi'ne götürülmüş (Arne, 1922: 122) ve 1925 yılında M. Janse tarafından yayınlanmıştır (Janse, 1925: 161).

Söz konusu bölgede bilimsel anlamda ilk kazı 1937 yılında Demircihöyük'te gerçekleştirilmiştir. Alman Arkeoloji Enstitüsü adına K. Bittel ve H. Otto tarafından yapılan tek sezonluk bu çalışmanın sonuçları bir kitap ile bilim dünyasına tanıtılmıştır (Bittel ve Otto, 1939).

Miliopulos'un bulup Janse'nin yayınladığı Kadıköy-Kurbağalıdere civarında yeri tam olarak belli olmayan parçaların yerinin tespit edilebilmesi adına 1942 yılında A.M. Mansel ve K. Bittel tarafından yüzey araştırmaları gerçekleştirilmiştir (Bittel, 1960: 29). Bu çalışmalar sonucunda toplanan parçaların Fikirtepe yerleşmesinden toplanmış olduğu kesinlik kazanmıştır (Bittel, 1960: 29).

Kuzeybatı Anadolu'da araştırmalarda bulunan bir diğer isim Kılıç Kökten olmuştur. Kökten 1948 yılında Türk Tarih Kurumu adına yürüttüğü araştırmalarda, Batı Karadeniz'in iç kesimleri, Marmara'nın doğusu ve kısmen İç Kuzeybatı Anadolu'da araştırmalar yürütmüştür (Kökten, 1951:201). Kökten bu araştırmalar sonucunda bölge Neolitik için önemli merkezlerden birisi olan Ilıcapmar (Ilıpınar) yerleşmesini tespit etmiştir (Kökten, 1951: 210).

A.M. Mansel ve K. Bittel'in 1942 yılında yaptığı çalışmalar sırasında yeri tespit edilen Fikirtepe yerleşmesinde ilk kazı çalışmaları 1952 yılında A.M. Mansel, K. Bittel ve H. Çambel tarafından gerçekleştirilmiş ve üç sezon sürmüştür. Yerleşmede ele geçen parçaların tarihlenmesi o dönem için Batı Anadolu'da kazısı yapılmış ender yerleşmelerden olan Troya ile karşılaştırılmış ve malzemenin Troya öncesi bir döneme tarihlendirilmesi gerektiği kanısına varılmıştır (Bittel, 1960: 30).

1950'lerde Marmara Denizi'nin kuzeyi ve doğusunda ki araştırmalar yoğunluk kazanmıştır. 1955 yılında J. Mellaart yürüttüğü yüzey araştırmaları sırasında saptadığı

yeni yerleşimlerin yanında Ilıpınar gibi daha önce tespit edilen bazı yerleşmeleri de ziyaret etmiştir (Mellaart, 1955).

Daha önce sadece jeolojik araştırmalar yapılan¹ Yarımburgaz yerleşmesindeki ilk arkeolojik çalışmalar 1959 yılında Ş.A. Kansu'nun yaptığı yüzey araştırmaları ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar sırasında kaba ve çizi bezemeli çanak çömlekler ele geçtiği araştırmacı tarafından belirtilmiştir (Kansu, 1963: 659).

1960'lı yılların başında Ş.A. Kansu bölgede aktif çalışmalar yürütmüştür. 1959 yılında Edirne'de tespit ettiği höyükler ile muhtemel bir bağlantı kurabilmek adına 1960 yılında Fikirtepe ve 1961 yılında Pendik'te sondaj niteliğinde kazılar gerçekleştirmiştir. Kansu bu araştırmalar ile Pendik yerleşmesindeki ilk bilimsel çalışmaları da başlatmış oldu (Kansu, 1963: 660).

1961-1965 yılları arasında D. French, İznik-İnegöl ovalarından Eskişehir ve Afyon'a kadar olan bir bölgede yüzey araştırmaları gerçekleştirmiş ve Neolitik Dönem'den II. Bin yıl'a kadar birçok yeni yerleşim yeri saptamış veya ziyaret etmiştir. Bu çalışmalarda tespit ettiği yerleşmeler arasında Yenişehir ovasındaki Menteşe Höyük bölge Neolitiği için önemli bir merkezdir (French, 1967: 65).

1963 yılında K. Kökten (Kökten, 1963: 277) ve 1964-1965 yılları arasında Ş.A. Kansu ve N.Dolunay (Kansu, 1966:491) tarafından Yarımburgaz Mağarasında ilk kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

1960'lı yılların sonu ve 1970'lerin başı bölge Neolitiği araştırmaları adına birkaç münferit araştırma dışında kapsamlı araştırmaların yapılmadığı yıllar olmuştur. 1970'lerin ortalarından itibaren çalışmalar yeniden ağırlık kazanmıştır. Eskişehir Demircihöyük'te 1975-1978 yılları arasında ikinci dönem kazıları M. Korfmann başkanlığında gerçekleştirilmiştir (Korfmann, 1983). Kazılar sırasında stratigrafik olarak ele geçen İlk Tunç Çağı çanak çömleği dışında Neolitik Dönem'e ait parçalar da

---

¹ 1869 yılında jeolog Abdullah Bey'in bilim dünyasına sunduğu (Abdullah Bey, 1869) yayının ardından, 1900'lü yıllarda Rabius Bousquet (Bousquet, 1900), Harun Reşit Kocacan (Kocacan, 1921), Raymond Hovasse (Hovasse, 1927) ve G. E. Hubbard (Hubbard, 1932) tarafından jeolojik olarak incelenmiştir. Hovasse, bu mağaranın tarihöncesi yerleşime uygunluğuna dikkat çeken ilk kişidir.

ele geçmiş fakat bu parçalara ait tabakalar taban suyu sebebi ile açığa çıkarılamamıştır (Seeher, 1987).

1979 yılında M. Özdoğan yaptığı doktora tezi kapsamında Fikirtepe yerleşmesinde ele geçirilen çanak çömleğin Marmara Bölgesine ait Neolitik bir kültür'e ait olması gerektiği fikrini ortaya atmış ve bu yeni kültürü "Fikirtepe Kültürü" olarak isimlendirmiştir (Özdoğan, 1979). Bu fikir ve tanım günümüzde de geçerliliğini sürdürmektedir.

1980 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Prehistorya Kürsüsü tarafından başlatılan "Doğu Marmara ve Trakya Araştırmaları" projesi söz konusu bölgelerde yoğun çalışmalar yürütmüş ve birçok yeni yerleşim yerini bilim dünyasına kazandırmıştır (Özdoğan, 1983: 221). Bu çalışmalar sırasında tekrar ziyaret edilen Pendik yerleşmesinde 1981 yılında Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü adına E. Uzunoğlu tarafından sınırlı bir alanda kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir (Hamankaya, 1982: 21).

1986 yılında Yarımburgaz Mağarasında artan tahribat nedeni ile uzun bir aradan sonra tekrar çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır. Yapılan bu çalışmalar İstanbul Üniversitesi öğretim üyelerinden M. Özdoğan'ın bilimsel danışmanlığında ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri adına gerçekleştirilmiştir (Özdoğan, 1988: 323).

1987-1995 yılları arasında Hollanda Arkeoloji Enstitüleri adına J.Roodenberg tarafından Ilıpınar yerleşmesinde gerçekleştirilen kazılar Marmara'nın Doğusunda gerçekleştirilen ilk Neolitik kazı çalışmaları olmasının yanı sıra Fikirtepe Kültürünün erken evrelerini içermesi sebebi ile de son derece önemlidir (Roodenberg, 1993: 255).

1988-1995 yılları arasında T. Efe tarafından Eskişehir, Bilecik ve Kütahya illerini kapsayan yüzey araştırmaları sırasında Bölgede Paleolitik Dönemden Klasik Dönemlere kadar 250'ye yakın yerleşim yeri saptamış ve ziyaret etmiştir (Efe, 1995a: 245).

1992 yılında Pendik yerleşmesi çevresinde artan tahribat nedeni ile İstanbul Arkeoloji Müzeleri adına bir kurtarma kazısı daha gerçekleştirilmiştir (Pasinli v.d., 1994: 147).

1995 yılında Ilıpınar kazısının tamamlanmasının ardından aynı ekip tarafından Hollanda Arkeoloji Enstitüleri adına J. Roodenberg tarafından Menteşe yerleşmesinde kazı çalışmalarına başlanmış çalışmalar 2000 yılına kadar devam etmiştir (Roodenberg, 1999: 21).

İstanbul Üniversitesinden bir ekip tarafından 2002 yılında tespit edilen Bursa ili sınırları içerisinde ve Ulubat gölü kıyısında yer alan Aktopraklık yerleşmesinde, 2004 yılında İstanbul Üniversitesi Prehistorya Anabilim dalı öğretim üyelerinden N. Karul başkanlığında kazı çalışmalarına başlanmıştır (Karul, 2007: 387).

2006 yılında T.Efe tarafından Eskişehir ili Seyitgazi ilçesinin 18 km güneyindeki Bardakçı Köyünde yer alan Keçiçayırı yerleşmesinde bir kurtarma kazısı başlatılmıştır (Efe ve Türkteki, 2007: 75).

2007 yılında Yenişehir ovasındaki Barcın Höyük'te Hollanda Arkeoloji Enstitüsü adına F. Gerritsen tarafından kazılar gerçekleştirilmiştir (Gerritsen ve Özbal, 2011: 3).

2013-2015 yılında T. Efe tarafından Bilecik ilinde yüzey araştırmaları gerçekleştirilmiştir ve bu araştırmalar sonucunda Bilecik il sınırları içerisinde daha önceden bilinmeyen Neolitik Dönemin varlığı tespit edilmiştir (Efe v.d., 2015: 492).

2016 yılında T. Efe'nin emekli olmasının ardından Bilecik ili yüzey araştırmalarını devralan Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi D. Sarı tarafından yapılan çalışmalarda da Neolitik Dönem bulgularına rastlanılmıştır.

I. 2.1. Bölgede Saptanan Neolitik Dönem Yerleşmeleri

İç Kuzeybatı Anadolu, bir önceki başlıkta detayları ile anlatıldığı gibi 19. yüzyıldan itibaren birçok araştırmacı tarafından gezilmiş, yüzey araştırmaları yapılmış ve son yıllarda gerçekleştirilen bilimsel kazılar ile Protohistorik Dönemler için iyi bilinen bir bölge haline gelmiştir. Fakat aynı durumu Neolitik Dönem için söylemek oldukça zordur. Bölgede Neolitik Dönem'e ait bilgilerimizin büyük çoğunluğu Turan Efe'nin 1988-1995 yılları arasında Bilecik, Eskişehir ve Kütahya illerini kapsayan

yüzey araştırmaları, Bilecik-Eskişehir İl sınırındaki Demircihöyük yerleşmesi ve bu tezin konusunu oluşturan Keçiçayırı yerleşmesinden sağlanmaktadır.

Bu bölümde İç kuzeybatı Anadolu bölgesinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda saptanan ve yalnızca yüzey toplaması gerçekteştirilen, kazısı yapılmamış Neolitik dönem yerleşmeleri tanıtılacaktır.

I. 2.1.1. Fındık Kayabaşı

Fındık Kayabaşı ilk olarak C.H.E. Haspels'in Frig Yaylası gezileri sırasında tespit edilmiştir (Haspels, 1971: 243). Kütahya il merkezinin kuzeydoğusunda, Eskişehir-Kütahya arasındaki Porsuk Vadisinde, Fındık Köyünün yaklaşık 3 km kuzeydoğusunda yer alan bu düz yerleşme 1988 yılında T. Efe ve ekibi tarafından tekrar ziyaret edilmiştir (Efe, 1990: 409).

Yerleřmede İlk Tunç Çağı'na ait birkaç parça dışında ele geçen ana malzeme Neolitik Dönem'e aittir. Çanak Çömlek genellikle astarsız ve ačkılıdır. Yüzey renkleri kahverengi ve tonlarındadır. Yerleřmedeki form repertuarı son derece sınırlıdır. Neolitik Dönem'in tipik "S" profilli küresel gövdeli kâse ve çömleri sıklıkla görölmektedir. Ayrıca Fikirtepe Kültürü'nü karakterize eden yiv bezemeli bir kutu parçası ele geçmiştir. Çakmaktaşı alet endüstrisi ise genel olarak yonga aletlerden oluşmaktadır. Yerleřmede bir adet obsidyen dilgi de ele geçmiştir (Efe, 1995b: 106).

I. 2.1.2. Asarkaya

Kütahya il merkezinin kuzeydoğusunda; Sabuncupınar Kasabası'nın 2 km güneyinde; Asarkaya olarak bilinen kayalık alandadır. T. Efe tarafından 1988 yılında Bilecik, Eskişehir, Kütahya illeri yüzey araştırması sırasında tespit edilmiştir. Elde dilen buluntular kayalık alanın yamacından ve düzlük alanlardan tespit edilmiştir. Yerleşmeden toplanan parçaların büyük çoğunluğu Geç Kalkolitik Döneme aittir. Bunun yanında Epi Paleolitik Döneme ait taş aletler ve Neolitik Döneme ait, küresel gövdeli; pervaz dudaklı bir kaba ait ağız parçası ele geçmiştir. Yerleşmede az sayıda İlk Tunç Çağı ve Frig Dönemine ait parçalar da ele geçirilmiştir (Efe, 1990: 408).

I. 2.1.3.Akmakça

İlk kez T. Efe tarafından 1992 yılındaki; Bilecik, Eskişehir, Kütahya illerini kapsayan yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir. Kütahya il merkezinin Güneybatısında, Yeni Gediz'in 2-3 km Güneydoğusunda, Dayınlar köyünün aşağısındaki bir yamaç üzerinde yer alan düz bir yerleşmedir (Efe, 1995b: 107). Yerleşmenin bulunduğu kesim yöre halkı tarafından Akmakça olarak isimlendirilir. Yaklaşık olarak 100 m çapındaki bir alanı kapsayan bu yerleşim yeri Erken Neolitik Dönem'e tarihlendirilmektedir. Burada, içerisinde az miktarda boyalıların da yer aldığı kırmızı astarlı mallar ve koyu yüzlü çanak çömlek görölmektedir. Gri ağıklı bir kutu parçası yapım tekniği, üzerindeki bezeme ve motifler göz önüne alındığında Fikirtepe örnekleri ile ciddi benzerlikler taşımaktadır (Efe, 1994: 574).

I. 2.1.4. Hacıhamza

Kütahya ili Altıntaş ilçesinin 4 km. Kuzeyinde, Alibey köyünün batısında yer alan 82 m çapında ve 4,5 m yüksekliğindeki bu höyük, T. Efe tarafından 1992 yılında Bilecik, Eskişehir, Kütahya illeri yüzey araştırması kapsamında tespit edilmiştir. Höyük üzerinde toplanan çanak çömlek yoğunlukla İlk Tunç Çağı I ve II dönemlerine aittir. Ayrıca Neolitik Dönem'e ait krem rengi zemin üzerine kırmızı boyalı derin bir kâse parçası da ele geçmiştir (Efe, 1994: 574).

I. 2.1.5.Kalkanlı Höyük

1993 yılında T. Efe başkanlığında gerçekleştirilen, Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerini kapsayan yüzey araştırmaları sırasında saptanmıştır. Eskişehir il sınırları içerisinde, Eskişehir-Sivrihisar karayolunun sağında ve Kalkanlı köyünün hemen doğu çıkışında yer alan bu höyük; 60 m çapında ve 3,5 m yüksekliğindedir. Höyük yüzeyinin büyük bir kısmı iskân edilmiştir. Burada baskı tekniği ile yapılmış olan Neolitik Dönem'e tarihlendirilebilecek bir ok ucu ile Kalkolitik ve İlk Tunç Çağı'na ait çok az malzeme ele geçirilebilmiştir(Efe, 1995a: 247).

I. 2.1.6. Ahmedet I-II

Bilecik İl merkezine bağlı Dere Sakarı köyüne yaklaşık 5 km uzaklıkta, Ahmedet çeşmesi yakınlarındadır. T. Efe tarafından 2013 yılında gerçekleştirilen Bilecik İli yüzey araştırması kapsamında tespit edilmiştir.

Birbirlerine yaklaşık 100 m. uzaklıkta olan bu iki yerleşmeden Doğu taraftaki Ahmedet I 170 x 45 m boyutlarında, Ahmedet II ise 50x30 m boyutlarındadır. Ele geçirilen malzeme baz alındığında her iki yerleşme de Klasik Fikirtepe öncesine tarihlendirilmiştir. Batıda yer alan yerleşmenin biraz daha erken bir tarihe ait olması olasıdır.

Ahmedet I yerleşmesinin güneyi tıraşlanmıştır. Ahmedet I yerleşmesinde bulunan çanak çömlek parçaları koyu yüzlü ve taşçık katkılıdır. Çizi bezemeli Fikirtepe kutu parçaları, kalın dudaklı ve S profilli kâse ve çömlekler, dikey ve yatay ip delik tutamaklı örnekler mevcuttur. Bu yerleşmede ayrıca, taş aletler, küçük dilgicikler, öğütme taşları, havanlar ve ezgi taşları bulunmuştur.

Ahmedet II yerleşmesinde çok sayıda çakmaktaşı alet ve çekirdek ele geçmiştir. Bunların ikisi mermi biçimli çekirdektir. 4 adet bazalt öğütme taşı parçası bulunmuştur. Çanak çömlekler, koyu yüzlü, kırmızı ve kahverengi astarlı parçalardan oluşmaktadır. S profilli kâseler yoğundur. 1 adet çizi bezemeli kutu parçası, pervaz dudaklı kase parçası ve 1 adet ok ucu parçası bulunmuştur (Efe vd., 2015: 497).

I. 2.1.7. Bahçelievler

2013 yılında Turan Efe'nin Bilecik ilinde yaptığı yüzey araştırmaları sırasında tespit edilen düz yerleşim, Bilecik il merkezinin kuzeyinde Gülümbe'ye giden ana caddenin 100 m kadar batısında yer alır. Arkeolojik malzemeler kabaca 70x50 m'lik bir alana yayılmıştır. Arkeolojik buluntular bir apartmanın inşaatı sırasında yapılan kazılar sırasında fark edilmiş ve Bilecik Müzesi'ne haber verilmesi ile fark edilmiştir. Yerleşme Turan Efe'ye göre büyük olasılıkla Geç Neolitik Dönem'e denk gelen Klasik Fikirtepe evresine aittir (Efe vd., 2015: 499).

I. 2.1.8. Mantarlık Höyük

Yerleşme, 2016 yılında D. Sarı ve ekibi tarafından gerçekleştirilen Bilecik İli Arkeolojik Yüzey Araştırması sırasında tespit edilmiştir. Bilecik İli Bozüyük ilçesine bağlı Karaağaç Köyü Mantarlık Mevkii'nde, Kandilli Köyü'nün hemen batısından başlayan Kaletepe ve Eskikale Tepe olarak anılan ve ovayı güneyden sınırlandıran kayalık tepelerin kuzeyindeki düzlükte yer alır.

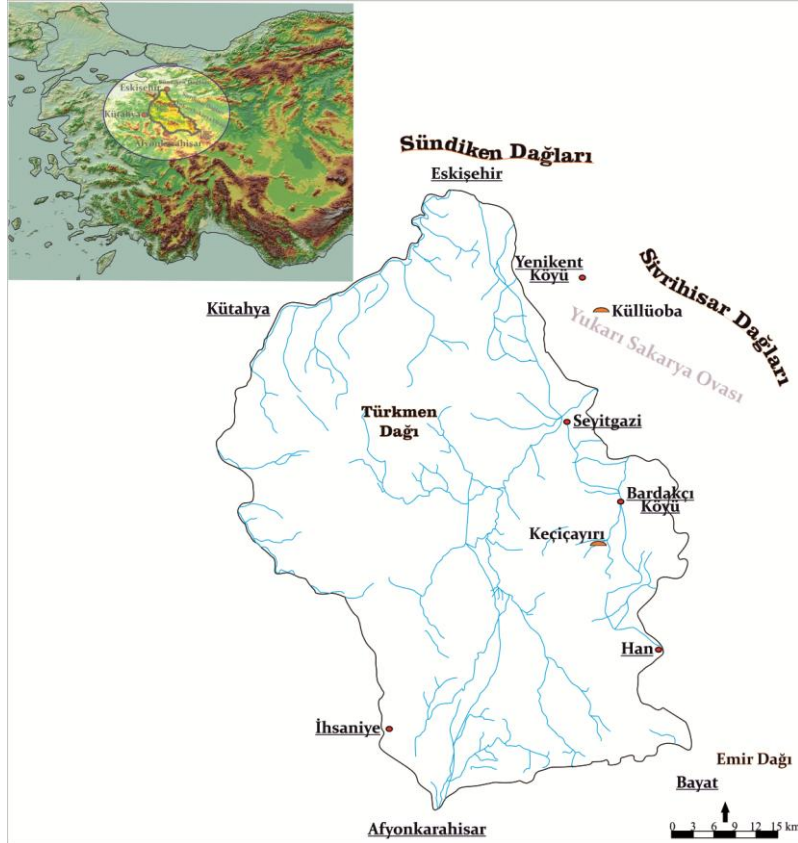
Mantarlık Höyük, 180x250 m boyutlarındadır ve ova seviyesinden yüksekliği 4m. dir. Höyük üzerinde ve çevresinde Neolitik Dönem'den Orta Tunç Çağı'na (OTÇ) Geçiş dönemine kadar farklı dönemlerde çanak çömlek ve yontma taş aletler görülmektedir (Sarı, 2017: 151).

İKİNCİ BÖLÜM

KEÇİÇAYIRI YERLEŞMESİ

II.1. Coğrafi Konum

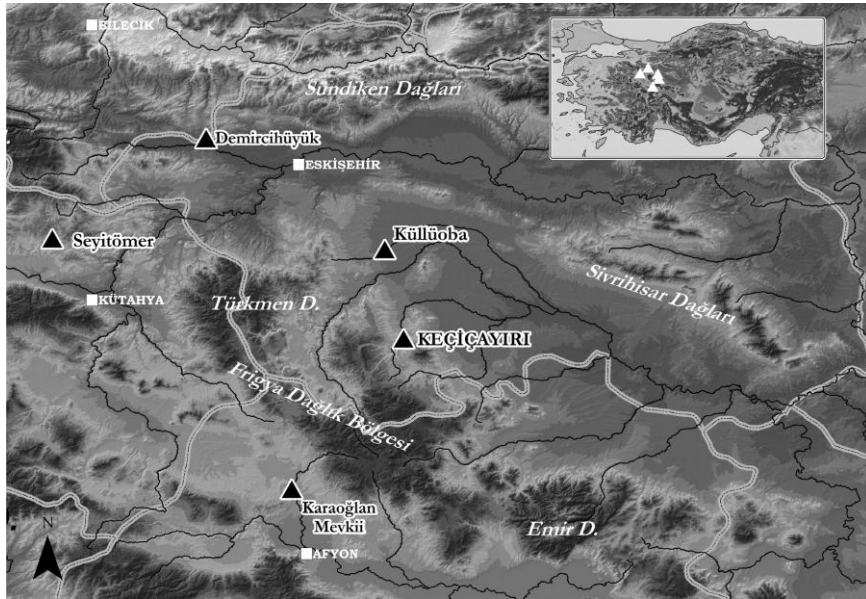
Batı Anadolu'da, Ege bölgesinin doğusu ve İç Anadolu Bölgesi'nin batı kesiminde kalan ve bu iki bölgeyi birbirinden ayıran İç Anadolu platosu veya İç Batı Anadolu eşiği olarak adlandırılan bir bölge yer almaktadır (Darkot ve Tuncel 1988: 10-12). İç Batı Anadolu eşiğinin doğusunda Emirdağ ve Yukarı Sakarya ovaları arasında kalan dağlık bölge E. Haspels tarafından Dağlık Frigya olarak isimlendirilmiştir (Haspels, 1971: 21). Söz konusu bölgenin merkezinde Türkmen Dağı ve bu dağın uzantıları olan tepeler yer alır. Bölgenin doğu ucu Eskişehir Seyitgazi, güney ucu Afyon'un kuzeyindeki Köhnüş vadisi ve batı ucu Kütahya il merkezinin doğusudur (Chaput, 1941: 25). (Har. 1).

Harita 1: Dağlık Frigya Haritası

Kaynak: Tuna, 2017

Bu tezin konusunu oluşturan Keçiçayırı yerleşmesi söz konusu bölgede Eskişehir İli'nin Frigya Yaylası olarak bilinen dağlık güney kesiminde, Seyitgazi İlçesinin 18 km kadar güneyindeki Bardakçı Köyünün 5 km kadar güneybatısında yer almaktadır (Efe, Sarı ve Fidan, 2011: 9). Köy içinden akan Bardakçı Çayı, kuzeye doğru Sakarya Nehri'nin kolu olan Seyit Suyu ile birleşip, daha sonra, Yazılıkaya tarafından gelen Eşen Çayı ile birleşmektedir. Kuzeydoğu yönünde ilerleyen bu çay, Keçiçayırı Mevkii denilen hafif engebeli ovalık alanı geçtikten sonra, Bardakçı Köyü'ne kadar olan 4,5 km'lik kısımda bir vadi içinden akmaktadır. Vadi güneybatıda Keçiçayırı Mevkii olarak anılan ovaya ulaşmadan 1 km kadar önce üçe çatallanmaktadır. Ovayı geçerek gelen Eşen Çayı ile güney ve kuzeyden buna bağlanan kolları bu vadilerden akmaktadır. Söz konusu bu Eşen Çayı ve kolları arasında, ovayı doğudan sınırlandıran Cıbirada ve Aralıkada olarak adlandırılan iki kayalık tepe yer almaktadır. Keçiçayırı Mevkii olarak adlandırılan ova, fazla yüksek olmayan dağlarla çevrilidir. Yerleşme alanı esas itibariyle Cıbirada tepesinde, bu tepenin batı eteklerinde ve ovanın kuzeydoğusundaki tarlalarda yoğunlaşmaktadır (Efe ve Türkteki, 2007: 75). (Har. 2).

Harita 2: Keçiçayırı ve Çevresi
Kaynak: Sarı, 2017: Res. 1

Resim 1: Keçiçayırı Yerleşmesinin Kuzeydeki Aralıkada dan Görünümü

Kaynak: Efe, Sarı ve Fidan, 2011: 19, Fig. 2

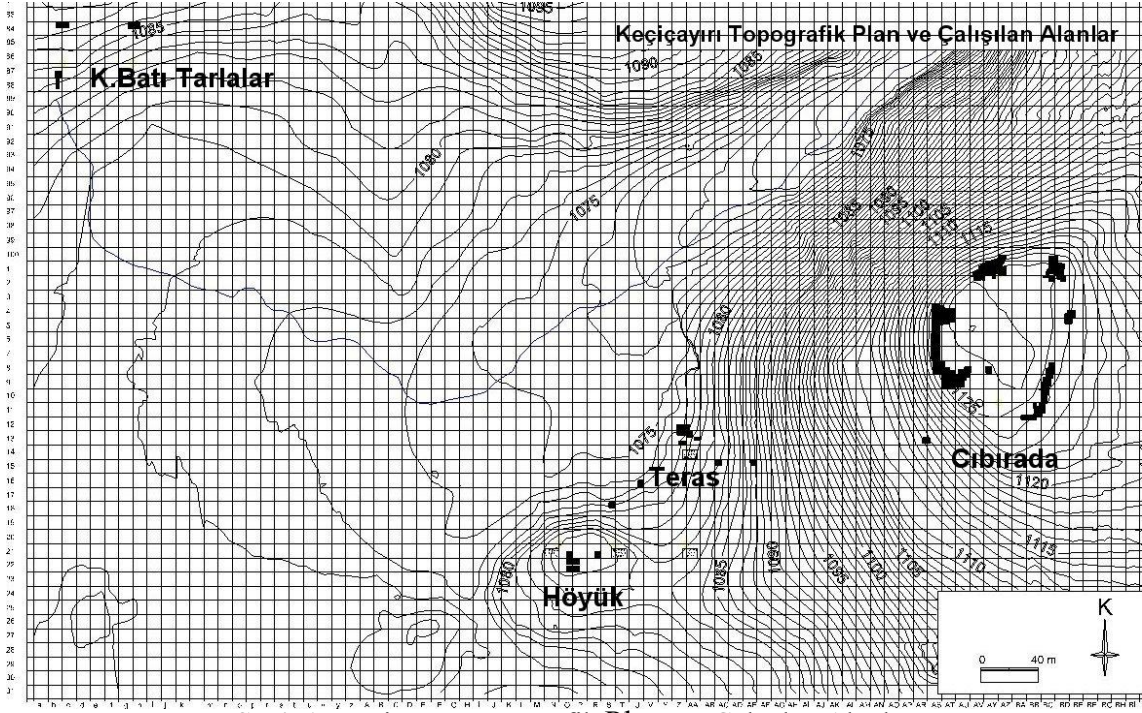
II.2. Kazı Tarihçesi

Yerleşme ilk defa 1977 yılında defineciler tarafından yapılan kaçak kazıların yetkili makamlara iletilmesi sonucu Eskişehir Müzesi Müdürlüğü tarafından ziyaret edilmiş ve tescillenmiştir. Ardından 1988-1995 yılları arasında T. Efe'nin Bilecik, Eskişehir, Kütahya İllerini Kapsayan yüzey araştırmaları sırasında yerleşim yeri birkaç kez ziyaret edilmiş ve üzerinden malzeme toplanmıştır (Efe,1997: 217). 2006 yılında Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izinleri ve TÜBİTAK'ın maddi katkıları ile Eskişehir Müze Müdürlüğü Başkanlığında ve Prof. Dr. Turan Efe'nin Bilimsel danışmanlığında ilk kazı çalışmaları başlamıştır. Kurtarma kazısı statüsündeki bu çalışmalar 2009 yılında sona ermiştir (Efe, Sarı ve Fidan 2011: 9).

Ayrıca Adatepe'nin batısındaki alanda Roma Dönemi'ne ait kaya mezarlarının yasa dışı kazılar nedeni ile uğradığı tahribata engel olabilmek adına 2009 yılında Anadolu Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümünden Yrd. Doç. Dr. Oğuz Alp ve ekibi bu mezarlarda bir temizlik ve kazı çalışması gerçekleştirmiştir (Efe, Sarı ve Fidan 2011: 10).

II.3. Tabakalanma ve Yapılan Çalışmalar Hakkında Bilgiler

Kazı çalışmaları birbirinden bağımsız olarak dört ayrı kesimde gerçekleştirilmiştir. Bunlar Kuzeybatı Tarlaları, Höyük, Teras ve Cıbrada Tepesi'dir (Efe, Sarı ve Fidan, 2011: 10). Söz konusu kazı alanları ve açılan açmalar (Şek. 1)'de Topografik planda gösterilmiştir.

Şekil 1: Keçiçayırı Topografik Planı ve Çalışılan Alanlar

Kaynak: Efe, Sarı ve Fidan, 2011: 20, Fig. 3

Bu alanlardan Cıbirada Tepesi hariç, diğer alanların yüzeyinde yoğun bir Roma dönemi tabakası yer almaktadır. Kazı alanları ve içerdikleri dönemler aşağıda (Tab. 1) ile gösterilmiştir.

Tablo 1: Keçiçayırı Tabakalanması

Dönemler	K.B. Tarlalar	Höyük	Teras	Cıbirada Tepesi
Roma	X	X	X	-
İTÇ III	-	-	-	X
Geç İTÇ II	-	-	-	X
Geç Kalkolitik	-	-	X	-
Erken Neolitik	X	-	-	X
Çanak Çömleksiz Neolitik ?	X	X	-	-
Üst Paleolitik	X	-	-	-

Kaynak: Efe ve Tuna, 2017

II.3.1. Höyük

Bu alan bilinen anlamı ile kültür dolgularının üst üste tabakalaşması ile oluşan bir höyük değildir. Aslında alan höyük olarak adlandırılmış doğal bir tepeciktir ve üzerinde sadece 50 cm'lik bir kültür dolgusu bulunmaktadır.

Söz konusu alandaki çalışmalar O-21, O-22, P-22 ve R-21 olmak üzere dört farklı açmada gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda alanda Roma Dönemi ve Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem'e ait olabilecek taş aletler ele geçmiştir. Alanda ana kaya üzerine oturtulmuş bir Roma Dönemi yapısı mevcuttur. Yapı içerisinde in-situ şekilde dört adet kap bulunmuştur. Yapının kuzeyindeki ana kayaya oyulu çukurlar olasılıkla Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem yapılarıdır ve Roma Dönemine ait bu yapı inşa edilirken tahrip edilmiştir (Res. 10). Ana kayaya oyulu bu çukurların etrafında çok sayıda ıskarta taş ve etrafında hayvan kemikleri bulunmuştur (Efe, Sarı ve Fidan, 2011: 11).

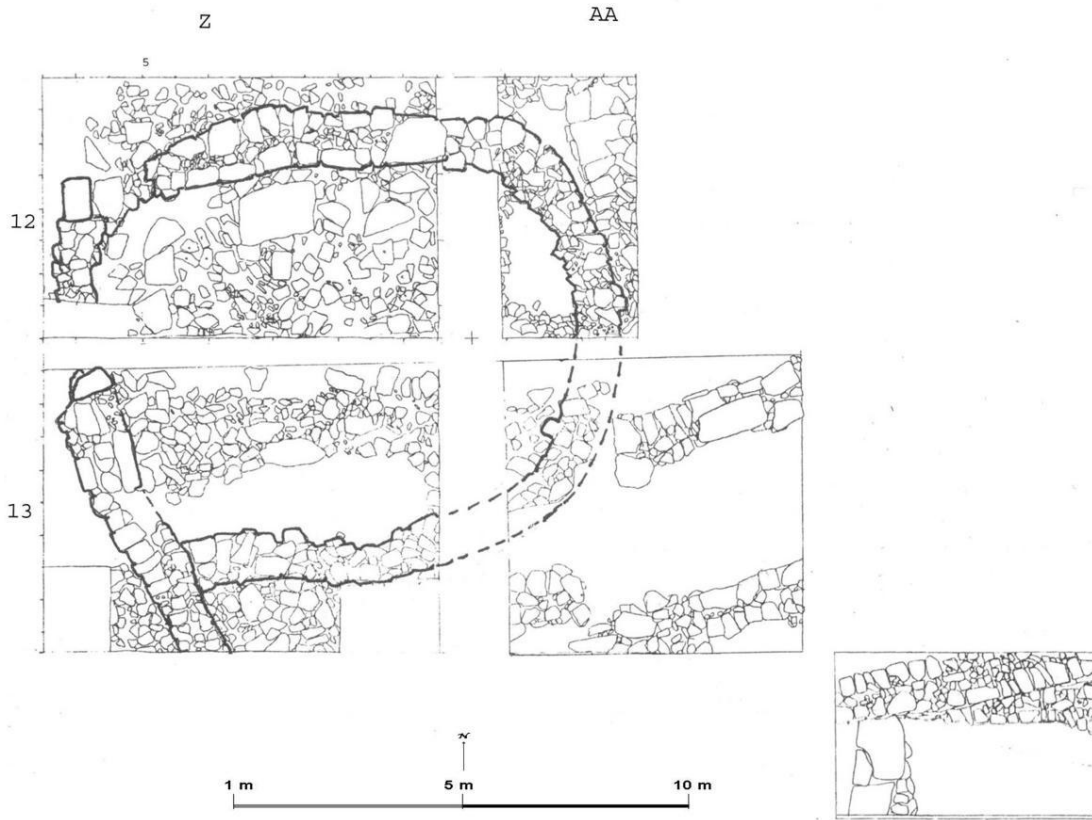
Resim 2: O-22 ve P-22 açmaları Roma Dönemi Duvarları ve Yuvarlak Çukurlar

Kaynak: Efe, Sarı ve Fidan, 2011: 20, Fig. 4

II.3.2. Teras

Höyük olarak adlandırılan doğal yükseltinin yaklaşık 100 m. kuzeydoğusunda ve Cıbirada'nın yaklaşık 200 m. güneybatısında teras olarak adlandırılan bir alan yer almaktadır. Bu alanda, yüzeyde görülebilen yuvarlak planlı taş konsantrasyonunu kazmak ve bu alanda stratigrafi oluşturmak amacı ile Z-12/13, AA-12 ve AA-13 açmalarında çalışmalar yapılmıştır.

Alanda öncelikle yüzeyde görülebilen yuvarlak planlı taş konsantrasyonu kazılmıştır. Muhtemelen Roma Dönemi'ne ait bu yapının batı köşesinde iki dikili taş arasında bir giriş söz konusudur (Şek. 2). Yapının dolgusunda da çok sayıda Roma Dönemi'ne ait parça ele geçirilmiştir (Efe, Sarı ve Fidan, 2011: 12).

Şekil 2: Z-AA/12-13 açması Roma Dönemine ait yapı

Kaynak: Efe, Sarı ve Fidan, 2011: 20, Fig. 5

Yapının kazılmasının ardından söz konusu yapının güneydoğusunda stratigrafinin belirlenebilmesi adına bir sondaj açması açılmıştır. En üst iki tabaka iki evreli bir Roma Dönemidir ve söz konusu evrelere ait duvarlar ele geçirilmiştir. Roma

Dönemi duvarlarının açılmasının akabinde açmanın güney kesiminde Ana kaya'ya kadar derinleşilmiştir (Res. 11).

Açmanın güneybatı kesiminde, ana kaya üzerinde iki adet tahrip olmuş insan iskeleti bulunmuştur. Bu iskeletler ile birlikte mezar hediyesi olarak bulunan iki adet kap Geç Kalkolitik Dönem'e tarihlenmektedir (Efe, 2008: 245).

Ana kaya'ya inilirken dolgu içerisinde Neolitik Dönem'e ait parçaların ele geçmesi, Fakat direkt olarak ana kaya üzerinde Geç Kalkolitik Dönem'e ait iki kabın ele geçmiş olması burada ters tabakalanma ihtimalini göstermektedir (Efe, Sarı ve Fidan, 2011: 12).

Resim 3: Z-AA/12-13 açması Roma Dönemine ait yapı
Kaynak: Efe, Sarı ve Fidan, 2011: 20, Fig.

II.3.3. Kuzeybatı Tarlalar

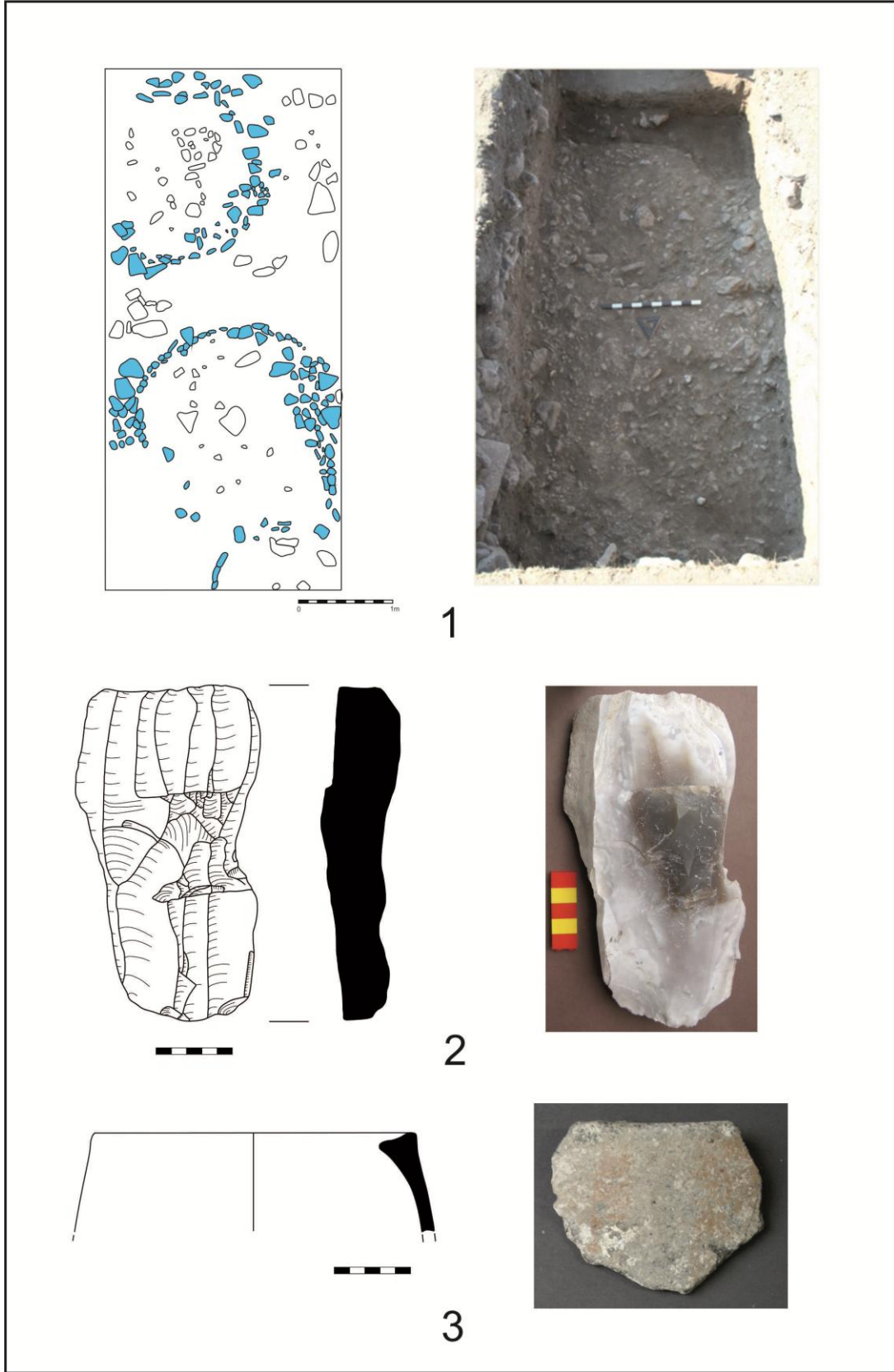
Ovanın Kuzeybatısında ve Cıbirada'ya yaklaşık 750-800m. mesafede Kuzeybatı Tarlalar olarak adlandırılan alanda çalışmalar yapılmıştır. Roma Dönemi boyunca

yoğun olarak kullanılmış olan söz konusu alanda Prehistorik aletlerin ele geçmesi nedeni ile bu kesimde kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

b-84, c-84, g-84, h-84, b-87, b-88 olmak üzere altı plankarede yürütülmüş olan kazı çalışmalarında b-84, c-84, g-84, h-84 plankarelerinde sadece Roma Dönemi'ne ait mimari kalıntılar ve buluntular saptanmıştır. Prehistorik kalıntılara ise b-88 ve kısmen b-87 açmalarında ulaşılmıştır (Efe, Sarı ve Fidan, 2011: 12).

b-88 açmasında Roma Dönemi kalıntılarının altında Prehistorik dönemlere ait iki tabaka mevcuttur. Üstteki tabaka mimarisi olmayan homojen bir dolgudur. Alt tabaka ise yontma taşlar içeren çakıllı bir tabakadır. Çakıllı tabakadaki iki ufak çöküntünün ara bir tabakaya ait olabileceği düşünülmektedir (Şekil 3.1).

Bu alan içerisindeki belki de en önemli buluntu Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem'e ait çift vurma düzlemlili Naviform bir çekirdektir (Şekil 3.2). Bunun dışında alanda az da olsa Neolitik Dönem'e ait çanak çömlek ele geçmiştir. Bu parçalar tek bir parça dışında form vermemektedir. Form veren tek parça Çatalhöyük ve Bademağacı gibi yerleşmelerden iyi bilinen pervaz dudaklı bir forma aittir (Şekil 3.3). (Efe, Sarı ve Fidan, 2011: 12).

Şekil 3: Kuzeybatı Tarlalarda ele geçirilen Çanak Çömleksiz ve Çanak Çömleklî Neolitik Dönem Buluntuları

II.3.4. Cıbirada Tepesi

Cıbirada Tepesinde çalışmalar yapılmasının ana nedenleri yerleşmede çalışılan diğer alanlarda neredeyse hiçbir şekilde ele geçirilemeyen İlk Tunç Çağı'na (İTÇ) ait kalıntıların ortaya çıkartılması ve bu alanda stratigrafi oluşturmaktır.

Çalışmaların başlangıç amacı İTÇ tabakalarını ortaya çıkartmak olsa dahi kazılar sırasında beklenmedik şekilde Çanak Çömlekli Neolitik Dönem tabakalarına stratigrafik olarak ulaşılmıştır. (Res. 12), (Şek. 4). Bu alanda Neolitik Dönem tabakalarının ele geçirilmesinin şaşırtıcı olmasının nedeni, Neolitik Dönem insanların ovayı tercih etmeyerek bir tepe üstüne yerleşmiş olmasının bölge Neolitik'i için sık görülen bir durum olmayışıdır.

İlk Tunç Çağı'nda yerleşme Cıbirada Tepesinin doğal sınırlarına göre inşa edilmiş bir sur ile çevrilidir. Bazı kesimlerde surun ilk taşı direkt olarak anakaya üzerine oturtulmuştur. Söz konusu dönemde yan yana sıralı, megaron planlı evler görülmektedir ve genellikle tek odalıdır. Evlerin arka duvarları sura bitişik bir şekildedir ve evlerin kapıları ortadaki avluya açılmaktadır (Fidan, 2016: 89). Bu düzen M. Korfmann'ın "Anadolu Yerleşim Planı" olarak isimlendirdiği plan ile örtüşmektedir².

Evlerde ele geçirilen çanak çömlek Geç İTÇ II dönemine tarihlendirilmektedir Kırmızı astarlı ve açkılı malların hâkim grubu oluşturduğu söz çanak çömleğin form grupları ise fazla çeşitlilik göstermemek ile birlikte kabaca kâseler, gaga ağızlı testiler, çömlekler, küpler mutfak kapları ve tavalardan oluşmaktadır. Keçiçayırı'nda tek evreli olarak görülen bu dönem kabaca Küllüoba IV-C, IV-B dönemlerine denk gelmektedir (Efe ve Tuna 2017: 95)

Yerleşmede AV-1, AY-1 ve AZ-1 Plankarelerindeki 15 ve 16 no'lu yapılar olarak adlandırılan İTÇ II dönemi yapılarının taban seviyesine ulaşılmasının ardından derinleşilen ilk seviyede sert, gri ve küçük taşarlardan oluşan bir tabakaya rastlanmıştır. Bu tabaka içerisinden İTÇ II ve Neolitik Dönem'e ait parçalar ele geçirilmiştir. Neolitik-İTÇ II arası karışık dolgu olarak adlandırılan bu dolgudan ele geçen buluntular,

---

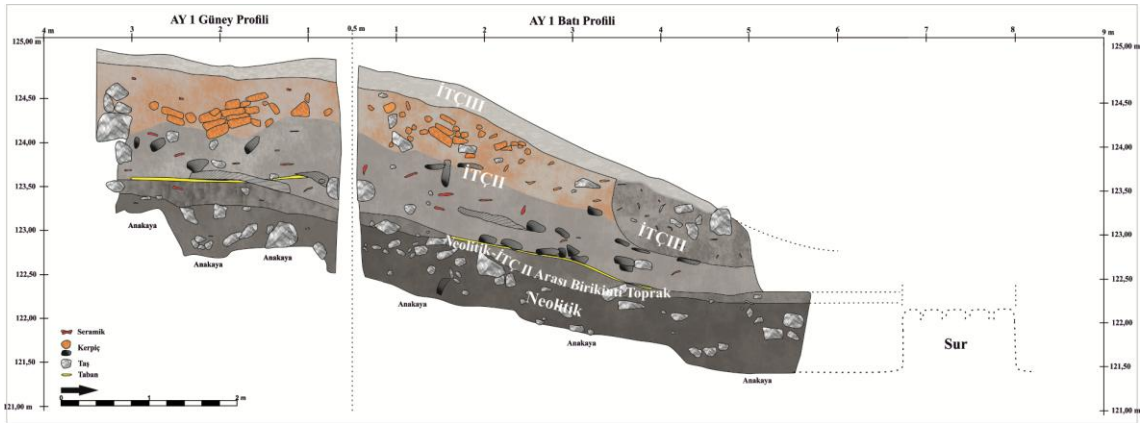
² Anadolu Yerleşim Planı ile ilgili bkz: Korfmann, 1983.

birkaç farklı alandan tabakasız olarak saptanmış olan Neolitik Dönem'in Cıbrada Tepesinde de varlığını ortaya koymuştur (Res.4) (Şek.4)

Resim 4: 15 No'lu Odanın Güney ve Batı Profilleri

Kaynak: Efe ve Tuna 2017

Şekil 4: AY 1 15 No'lu Odanın Güney ve Batı Profilleri

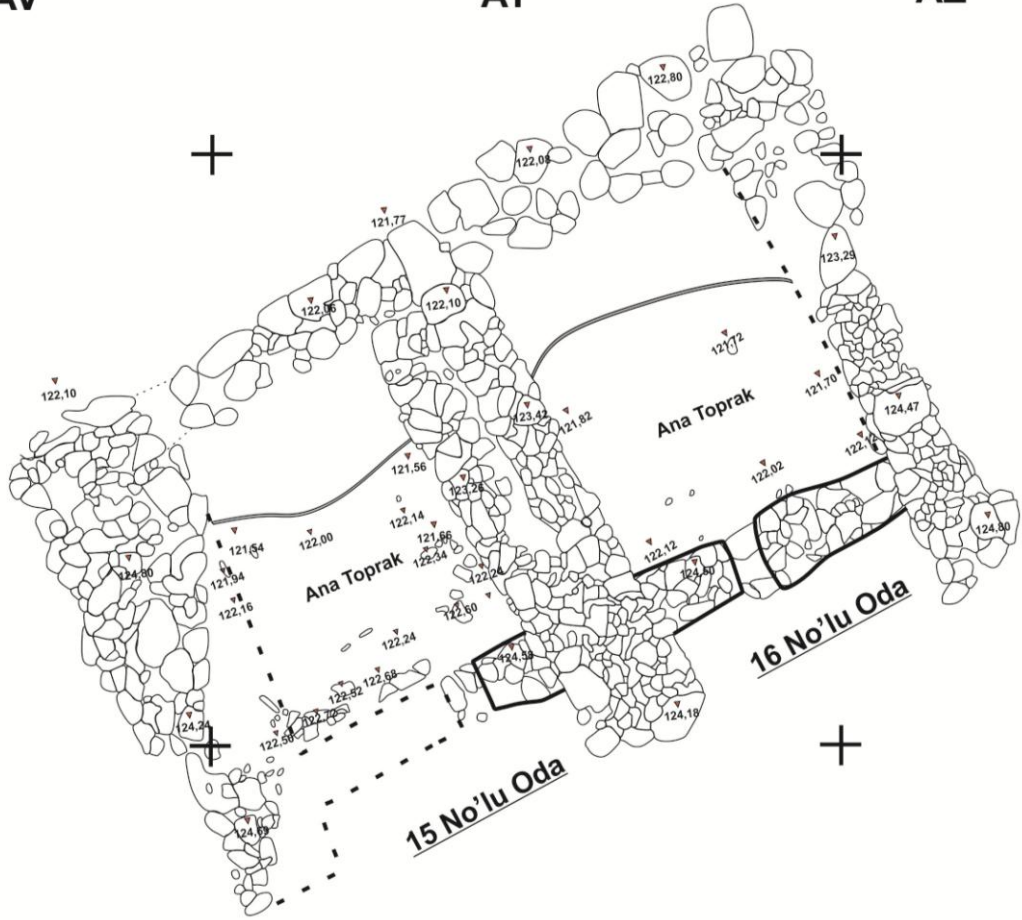
Kaynak: Efe ve Tuna 2017

Neolitik-İTÇ II arası karışık dolgu kaldırıldıktan sonra yerleşmedeki hiçbir alanda stratigrafik olarak saptanamayan Neolitik Dönem'in Cıbrada Tepesinde stratigrafik olarak açığa çıkarmak amacıyla 15 ve 16 no.lu odaların İTÇ II Dönemi tabanları altında derinleşme çalışmaları sonucunda Neolitik tabakaya ve anakayaya ulaşılmıştır (Şek. 5).

AV

AY

AZ

Şekil 5: Güney Kesimde Derinleşilen Alan

Anakayaya ilk olarak güney kesimde ulaşılmıştır. Güney-Kuzey doğrultusunda bir eğimle inen anakaya üzerinde üç adet olmak üzere setler oluşmuştu. İTÇ II surunun hemen altında yer alan akaya kuzeyde yaklaşık 50 cm daha derinde açığa çıkarılmıştır.

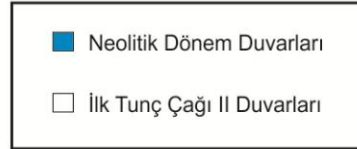
Neolitik Dönem'e ait tek mimari bulgu bu kesimde açığa çıkarılmıştır. Söz konusu bulgu anakayanın içine oyulmuş yaklaşık 60 cm derinliğinde yuvarlak ve ya oval bir plana sahip bir yapıdan oluşmaktadır. Yapının büyük bir kısmı İTÇ II Dönemine ait savunma duvarının altında kalmıştır; kazı çalışmaları sırasında yapının güney kesimindeki bir kısmı açığa çıkarılmıştır. Anakayaya açılmış çukurun üst kısmına üst üste iki sıra orta ve küçük boyutlu dere taşlarının dizilmesi ile inşa edilmiş olan yapıda herhangi bir kerpiç veya ahşap izine rastlanmamıştır (Şek. 6)

AV

AY

AZ

Şekil 7: 15 ve 16 No'lu Yapıların Altına Ele Geçen Buluntuların Dağılımı

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KEÇİÇAYIRI NEOLİTİK DÖNEM BULUNTULARI

Bu bölümde Cıbrada tepesinde stratigrafik olarak ele geçirilen Neolitik Dönem'e ait çanak çömlek ve taş aletler tanıtılmaktadır. Ele geçirilen eserler öncelikle üretim özelliklerine göre (çanak çömlek için mal grubu, taş aletler için ise hammadde) değerlendirilmiş ardından tipolojik özelliklerine göre kategorize edilmiştir.

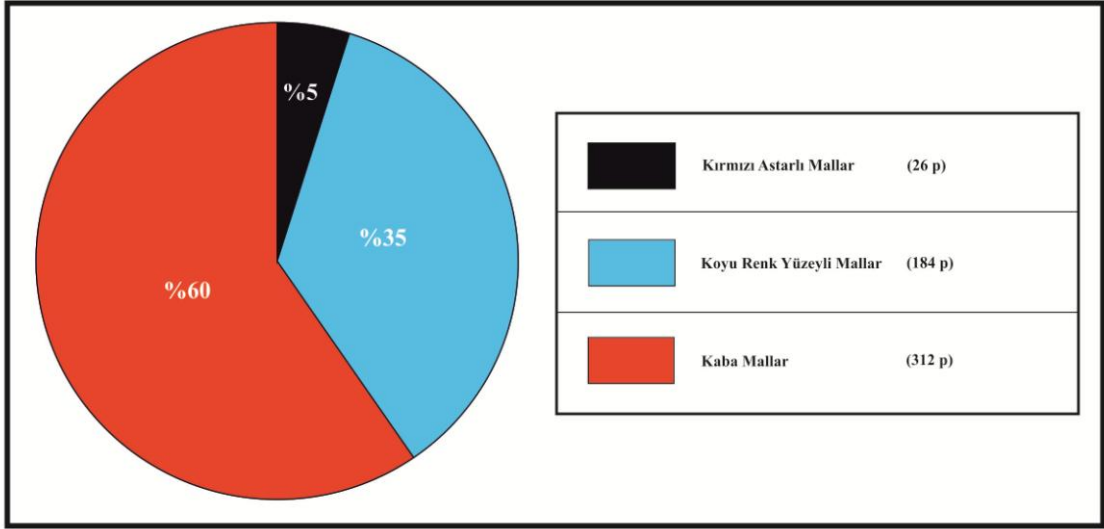
III.1. Çanak Çömlek

Keçiçayırı yerleşmesinde, Neolitik Dönem çanak çömlek bulgularına, Kuzeybatı tarlalarda yer alan b-88 plankaresinde ve Cıbrada tepesinde yer alan İlk Tunç Çağı Kalesine ait dolguların altında stratigrafik bir şekilde AV-1, AY-1 ve AZ-1 plankarelerinde rastlanmıştır. Kuzeybatı Tarlalardaki çalışmalarda ele geçen parça sayısı son derece azdır. Bu alanda Neolitik Dönem'e tarihlendirilebilecek sekiz gövde parçası ve bir adet pervaz dudaklı parça ele geçmiştir.

Cıbrada olarak isimlendirilen tepedeki çalışmalarda açığa çıkartılan, kuzeyde AV 1 ve AY 1 plankarelerindeki İlk Tunç Çağı II yapı tabanları altında stratigrafik olarak elde edilen Neolitik Dönem çanak çömleği bu bölümde detayları ile tanıtılacaktır. Yerleşmede söz konusu döneme ait ele geçen 522 adet parça incelenerek üç ana mal grubu saptanmıştır. Bunların içinde form veren 55 parça ile form ayrımları gerçekleştirilmiştir.

III. 1.1. Mal Grupları

Keçiçayırı yerleşmesinde ele geçen Neolitik Dönem çanak çömleği; hamur ve katkı özellikleri ile açık ve astar gibi yüzey işlemleri temel alınarak incelenmiş ve üç ana mal grubu tespit edilmiştir. Bunlar; Kırmızı Astarlı Mallar, Koyu Renk Yüzeyli Mallar ve Kaba Mallar olarak adlandırılmıştır. %60 oran ile temsil edilen Kaba mallar, yerleşmede en yoğun görülen mal grubudur. Kaba malları %35'lik oran ile temsil edilen Koyu Renk Yüzeyli Mallar takip etmektedir. Astarlı Mallar ise tüm mal grupları arasında % 5 gibi ufak bir dilimi temsil etmektedir. (Graf. 1).

Grafik 1: Ana Mal Gruplarının Genel Dağılımı

III. 1.1.1. Kırmızı Astarlı Mallar

Kırmızı Astarlı Mallar, Keçiçayırı yerleşmesinde sayıca azınlık gruptur ve yerleşmede sadece % 5'lik bir oran ile temsil edilmektedir (Graf. 1).

Bu mal grubuna ait parçaların yüzeyleri iyi düzeltilmiş, düzeltilen zemin üzerine astar uygulaması yapılmış ve açkılanmıştır. Açkılardan dolayı yüzeyler diğer mal gruplarına göre nispeten daha iyi durumdadır.

Yüzey renkleri kırmızı ve tonlarındadır fakat kahverengiye çalan parçalarda görülmektedir. En sık görülen yüzey rengi kırmızımsı kahverengidir. Bazı parçalarda astar ve açkı uygulamaları yer yer dökülmüştür. Bazı parçalar üzerinde ikincil yanık sebebiyle alacalanma görülebilmektedir.

Malzemenin hamuru kahverengi ve tonlarındadır. Bu mal grubunda özlü bir parça ele geçmemiştir. Söz konusu gruba ait bu parçaların kaba ve koyu renk yüzeyli mallara göre daha temiz bir hamuru vardır. Katkı maddesi olarak mika yoğun olarak kullanılmıştır. Bunun dışında ince taşçık ve az da olsa ince bitki katkı görülebilmektedir (Res. 14) Bu mal grubuna ait ele geçen formlar genellikle Form 1a (Basit Profilli Kâseler), Form 1c ('S' Profilli Kâseler), Form 2a (Daralan Ağızlı Çömlekler ve Form 2b1(Uzun Boyunlu Çömlekler)'e aittir (Lev. 1: 3), (Lev. 3: 9), (Lev. 6: 18-19-20), (Lev. 7: 23), (Lev. 8: 26), (Lev. 12: 48), (Lev. 13: 51).

Resim 5: Kırmızı Astarlı Mallar

III. 1.1.2. Koyu Renk Yüzeyle Mallar

Bu mal grubu, kaba malların ardından yerleşmedeki tüm Neolitik Dönem çanak çömleği arasında en yüksek oranla temsil edilen ikinci gruptur ve %35'lik bir dilim ile temsil edilir (Graf. 1). Form veren toplamda 55 parça arasında bir değerlendirme yaptığımızda ise söz konusu parçaların 43 tanesi (%78) Koyu Renk Yüzeyle Mal grubuna dâhildir.

Bu mal grubunda yüzeyler genellikle sıvazlanarak düzeltilmiş, astarsız ve farklı derecelerde açkılanmıştır. Bu sebeple bazı parçaların yüzeyleri oldukça pürüzsüz ve parlak, bazı parçaların ise yüzeyleri daha az düzeltili ve mattır.

Yüzey renkleri olarak koyu renklerin hakim olduğu bir skala söz konusudur. Kahverengi ve tonlarındaki parçalara az sayıda açık kahverengi yüzeyle parçalar da eşlik etmektedir. Bazı parçalar üzerinde ikincil yanmadan dolayı alacalanmalar görülebilmektedir.

Malzemenin hamuru genellikle kahverengidir. Bej ve koyu kahverengi hamurlu örnekler ise sayıca daha azdır. Bazı parçalarda gri ve siyah öz görülmektedir. Katkı maddesi olarak neredeyse tüm parçalarda mika katkı mevcuttur; zaman zaman mika katkı parçaların yüzeylerinde dahi görülmektedir. Bunun dışında ince cidarlı parçalarda genellikle ince taşçık katkı mevcutken, kalın cidarlı parçalarda kaba taşçık ve kısmen bitki katkısı görülebilmektedir (Res. 15).

Koyu Renk Yüzeyle Mal grubuna ait ele geçen formlar genellikle Form 1a (Basit Profilli Kâseler), Form 1b (Pervaz Dudaklı Kâseler), Form 1c ('S' Profilli Kâseler), Form 2a (Daralan Ağzılı Çömlekler), Form 2b1 (Basık Boyunlu Çömlekler), Form 2b2(Uzun Boyunlu Çömlekler), Form 3 (Kapaklar), Form 4a (Dikey Kulplar), Form 4b (Yatay Kulplar), Form 4c (Yatay Tutamaklar), Form 4d (İp Delikli Tutamaklar)'e aittir (Lev. 1: 1-2), (Lev. 2: 4-5-7), (Lev. 3: 8-10), (Lev. 4: 11-12-13), (Lev. 5: 14-15-16-17), (Lev. 6: 21), (Lev. 7: 22-24), (Lev. 8: 25-27), (Lev. 9: 28-30-31-32-33-34-35-36), (Lev.10: 37-38-39-40), (Lev. 11: 41-42-43-45), (Lev. 12: 46-47-50), (Lev. 13: 53-54-55).

Resim 6: Koyu Renk Yüzeyle Mallar

III. 1.1.3. Kaba Mallar

Kaba mal grubu, yerleşmede ele geçen tüm Neolitik Dönem çanak çömleği arasında en yüksek oranda rastlanan gruptur ve %60'lık bir oranla temsil edilmektedir³ (Graf.1).

Kaba mallarda yüzeyler genellikle iyi düzeltilmeden kabaca bırakılmıştır. Astar ve açkı uygulaması bu mal grubunda kullanılmamıştır. Söz konusu mal grubuna ait parçaların% 72'sinin üzerinde ikincil yanmadan dolayı gri ve siyah alacalanma söz konusudur. Bu nedenle yüzey renklerini tam olarak tespit edebilmek güçleşse de yerleşmede bu dönem çanak çömleğinin genelinde olduğu gibi bu kaba mallarda da

³ Burada aynı kaba ait olabilecek parçalar her ne kadar tek bir parça olarak sayılmaya özen gösterildi ise de bazı kapların yine de aynı kaba ait olma olasılığı vardır; bu nedenle de kaba malların oranının yüksek çıkmış olabileceği olasılığını da göz önünde bulundurmak gerekir.

koyu renklerin hâkim olduğunu söylemek mümkündür. Yüzey renkleri açık kahverengi/ Bej, Koyu kahverengi ve siyaha çalan tonlardadır.

Hamur rengi açık kahverengi/bej ve koyu kahverengi/siyah tonlarındadır. Bazı örnekler açık gri ve siyah özlüdür. Katkı maddesi olarak; kaba taşçık, mika ve kireç taşı kullanılmıştır. Ayrıca az da olsa bitki katkı söz konusudur. Birçok örnekte bitki negatifleri kabın yüzeyinde görülebilmektedir (Res. 16).

Kaba mal ile temsil edilen parçaların büyük çoğunluğu depolama ve mutfak kaplarına ait olmalıdır. Bununla beraber, ele geçen parçaların neredeyse tamamı gövde parçalarıdır. Bu gruba ait form olarak değerlendirilebilecek sadece üç dip parçası vardır (Lev.11: 44), (Lev. 12: 49), (Lev. 13: 52).

Resim 7: Kaba Mallar

III. 1. 2. Formlar

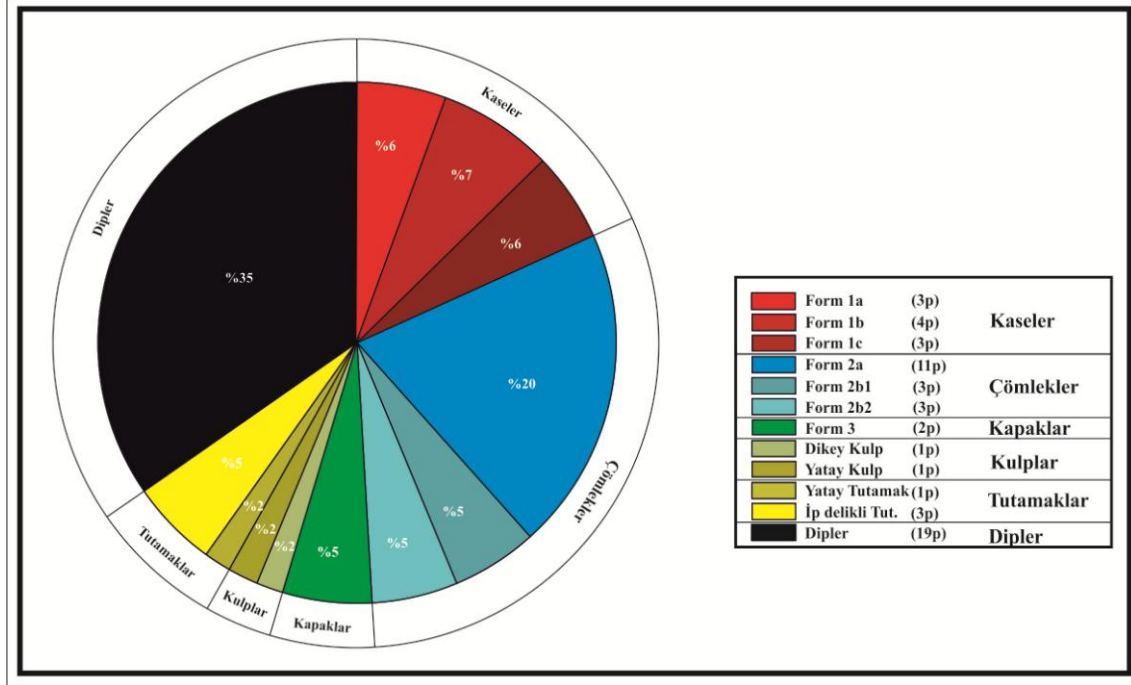
Keçiçayırı yerleşmesinde yapılan kazılar daha önce de belirtildiği gibi kurtarma kazısı niteliği taşıdığından uzun yıllar sürdürülememiş; dört kısa süreli kazı sezonunda tamamlanmıştır. Bu nedenle ele geçirilen Neolitik Dönem'e ait çanak çömlek sayısı yüksek miktarlarda değildir. Bununla beraber, sınırlı sayıdaki çanak çömlek parçaları içinde azımsanmayacak miktarda form veren örnek yer almaktadır. Bu bağlamda, Keçiçayırı yerleşmesinin Neolitik Dönem çanak çömlek tipolojisi büyük oranda oluşturulabilmektedir. Neolitik Dönem Çanak Çömleği üzerinde yapılan incelemelerde; dip, gövde, boyun, dudak ve ağız kısımlarının duruşlarına göre beş ana form grubu saptanmıştır. Bazı formlar kendi içerisinde alt tiplere ayrılmaktadır.

Keçiçayırı'nda Neolitik Dönem'de görülen çanak çömlek formları (Tab. 2)de gösterildiği gibidir.

Tablo 2: Neolitik Dönem Çanak Çömlek Formları

Form 1.Kâseler
Form 1.a. Basit Profilli Kâseler
Form 1.b. Pervaz Dudaklı Kâseler
Form 1.c. "S" Profilli Kâseler
Form 2. Çömlekler
Form 2.a. Daralan Ağızlı Çömlekler
Form 2.b. Boyunlu Çömlekler
Form 2.b.1. Basık Boyunlu Çömlekler
Form 2.b.2. Uzun Boyunlu Çömlekler
Form 3. Kapaklar
Kulplar ve Tutamaklar
Dikey Kulplar
Yatay Kulplar
Yatay Tutamaklar
İp Delikli Tutamaklar
Dipler

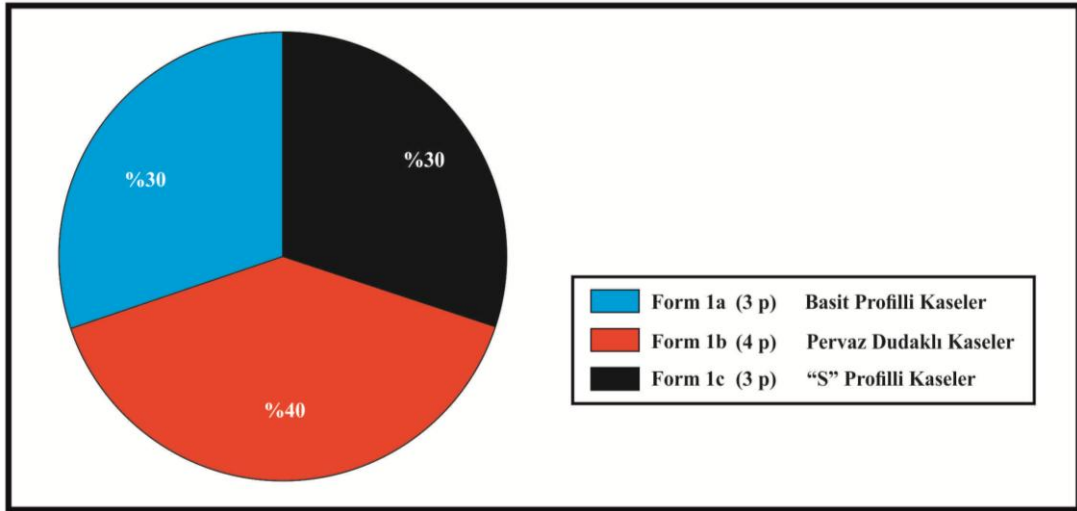
Yerleşmede form veren parçalar arasındaki en büyük oran %35 ile Diplere aittir. Dip formunu sırası ile Çömlekler (Form 2a,2b1,2b2,), Kâseler (Form 1a,1b,1c), Kulplar Kapaklar (Form 3), Tutamaklar takip etmektedir.(Graf. 2)

Grafik 2: Formlar ve Alt Tiplerin Oransal Dağılımı

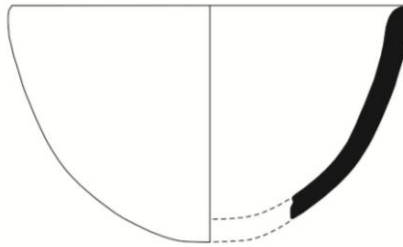
III. 1.2.1. Form 1. Kâseler

Yerleşmede ele geçen kâse formlarının (Lev. 1: 1-3), (Lev. 2: 4-7), (Lev. 3: 8-10), (Kat. No: 1-10) büyük çoğunluğu Koyu Renk Yüzeyli Mallar (Mal 2) ile temsil edilmekle beraber kısmen Kırmızı Astarlı Maldan (Mal 1) örneklere de rastlanmaktadır. Kâseler; Basit Profilli Kâseler, Pervaz Dudaklı Kâseler ve “S” Profilli Kâseler olmak üzere üç alt tipe ayrılmaktadır. Bu form ve alt tiplerin sayısal ve oransal durumu (Graf. 3) ‘de gösterilmiştir.

Grafik 3: Formlar ve Alt Tiplerin Oransal Dağılımı

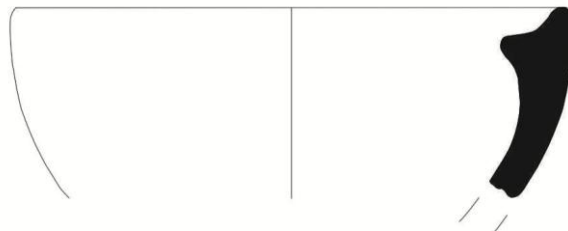
III. 1. 2. 1. 1. Form 1a. Basit Profilli Kâseler

Şekil 8: Form 1a

Basit Profilli Kâseler, yerleşmedeki Neolitik Dönem'e ait tüm kâseler arasında %30'luk bir oranla temsil edilmektedir (Graf. 3). Bu forma ait ele geçirilen parçaların büyük çoğunluğu Koyu Renk Yüzeyle Mal ile temsil edilmektedir. Profilleri hafif dış bükey veya diktir (Lev. 1: 1-3), (Lev. 24: 1-3), (Kat. No: 1-3).

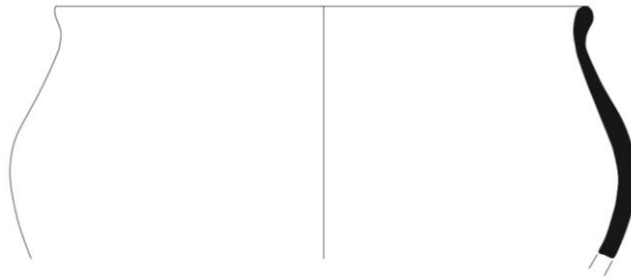
III. 1. 2. 1. 2. Form 1.b. Pervaz Dudaklı Kâseler

Şekil 9: Form 1b

Bu formun, bir önceki form grubu olan Basit Profilli Kâselerden temel olarak en belirgin farkı dudakların iç kısmına yapılan pervaz şeklindeki çıkıntılardır. Bu çıkıntılarının yapılmasının başlıca sebebi olasılıkla üzerlerine oturtulacak bir kapak için olmalıdır (Lev. 2: 4-7), (Lev. 24: 4-7), (Kat. No: 4-7). Neolitik Dönem'in en karakteristik öğelerinden birisi olan bu form, yerleşmede %40'luk bir oranla temsil edilmektedir (Graf. 3). Yerleşmede ele geçen bu forma ait parçaların tamamı Koyu Renk Yüzeyle Mal ile yapılmıştır. Kırmızı Astarlı Mal ve Kaba Maldan örnekler ise ele geçirilememiştir.

III. 1. 2. 1. 3. Form 1.c. "S" Profilli Kâseler

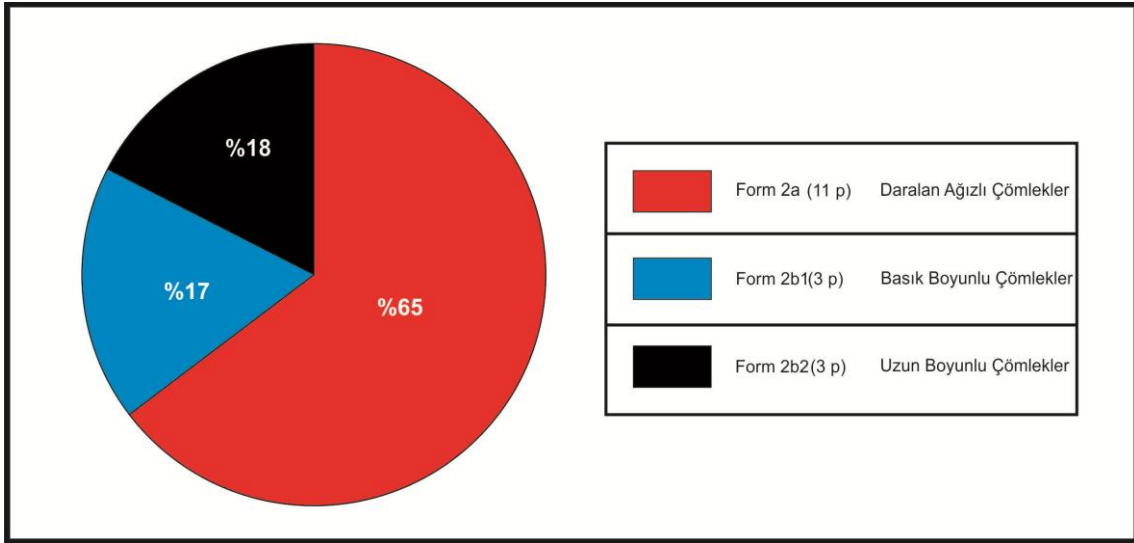
Şekil 10: Form 1c

Dudak kısımları dışa doğru çıkıntı yapan ve gövdeden yuvarlatılmış olan bu form (Lev. 3: 8-10), (Lev. 24: 8-10), (Kat. No: 8-10) yerleşmedeki tüm kâse formlarının %30'unu oluşturmaktadır (Graf. 3). "S" Profilli kâselerin temsil edildiği hâkim mal grubu Koyu Renk Yüzeyle Mallar olmakla beraber az sayıda Kırmızı Astarlı Mal'dan örneklere de rastlanır. Kâselerin dudak ve gövde kısımlarının çok iyi yuvarlatıldığı parçalar olduğu gibi kabaca düzeltilmiş örnekler de mevcuttur.

III. 1. 2. 2. Form 2. Çömlekler

Yerleşmede ele geçirilen çömlek formlarına ait parçalar (Lev. 4: 11-13), (Lev. 5: 14-17), (Lev. 6: 18-21), (Lev. 7: 22-24), (Lev. 8: 25-27), (Lev. 25: 11-21), (Lev. 26: 22-27) (Kat. No: 11-27) genellikle Koyu Renk Yüzeyle Mal ve az sayıda Kırmızı Astarlı Mal ile temsil edilmektedir. Yüzeyleler genellikle koyu renklerde ve açıktır. Çömlek formları; Daralan Ağızlı Çömlekler ve Boyunlu Çömlekler olmak üzere iki alt tipe ayrılmaktadır. Yerleşmede ele geçen çömlek formu tüm formlar arasında %30'luk bir

oran ile temsil edilmektedir (Graf. 2) Yerleşmedeki bu form ve alt tiplerine ait sayısal ve oransal durum ise aşağıdaki gibidir (Graf. 4).

Grafik 4: Çömlek Formlarının Dağılımı

III. 1. 2. 2. 1. Form 2.a. Daralan Ağızlı Çömlekler

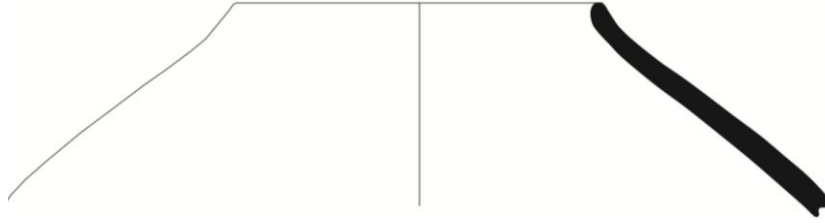
Şekil 11: Form 2a

Daralan Ağızlı Çömlekler yerleşmede ki tüm çömlek formları arasında % 65 ile en yoğun görülen çömlek tipi olarak karşımıza çıkmaktadır (Graf. 4). Gövdeden ağıza doğru yatay bir profil oluşturarak ağız kısmını daraltan ve küresel bir gövdeye sahip olan bu form Neolitik Dönem'in karakteristik formlarındandır. Daralan ağızlı çömleklerin depolama amacı ile kullanılmış olması muhtemeldir. Bu forma ait parçaların büyük çoğunluğu Koyu Renk Yüzeyle Mal'a aittir. Kırmızı Astarlı maldan parçalarda az da olsa ele geçirilmiştir. Parçalar arasında dike yakın profiller olduğu gibi, daha yatay profilli ve küresel gövdeliler de göze çarpmaktadır (Lev. 4: 11-13), (Lev.5: 14-17), (Lev. 6: 18-21), (Lev. 25: 11-21), (Kat. No: 11-21).

Form 2.b. Boyunlu Çömlekler

Boyunlu çömleklerin, bir önceki form olan daralan ağızlı çömlekler ile arasındaki en belirgin fark gövdenin bittiği yerden yukarı kavis yaparak bir boyun oluşturmasıdır (Lev 7: 22-24), (Lev. 8: 25-27), (Lev. 26: 22-27), (Kat. No: 22-27). Bu forma ait ele geçirilen ağız kenarı parçalarının büyük çoğunluğu Koyu Renk Yüzeyle Mala aittir. Kırmızı Astarlı Maldan örnekler az da olsa mevcuttur. Ele geçirilen malzeme boyun kısımlarının uzunluklarına göre; “Basık Boyunlu Çömlekler” ve “Uzun Boyunlu Çömlekler” olmak üzere iki alt tipte incelenmiştir.

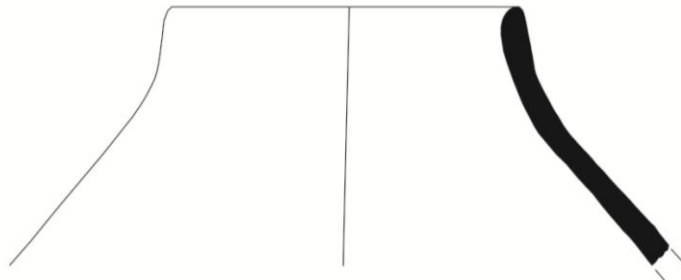
III. 1. 2. 2. 1. 1. Form 2.b.1. Basık Boyunlu Çömlekler

Şekil 12: Form 2b1

Tüm çömlekler arasında % 17’lik bir oranla temsil edilen (Graf. 4) basık boyunlu çömlekler gövdenin bitimi ile beraber yukarı doğru bir çıkıntı ile bir boyun yapar, fakat bu boyun Uzun Boyunlu Çömleklerdeki kadar yüksek değildir. Gövde ve ağız arasındaki bu ufak boyun sebebi ile Basık Boyunlu Çömlekler olarak isimlendirilmiştir. Bu Form’a ait parçalardaki hâkim mal grubu diğer çömlek formlarında olduğu gibi Koyu Renk Yüzeyle Mal’dır. Ele geçirilen çömleklerden bazıları daha geniş karınlı ve küresel gövdeli iken, daha dik profilli parçalar da görülmektedir (Lev. 7: 22-24), (Lev. 26: 22-24), (Kat. No: 22-24).

III. 1. 2. 2. 1. 2. Form 2.b.2. Uzun Boyunlu Çömlekler

Şekil 13: Form 2b2

Tüm çömllekler arasında %18'lik bir oranla temsil edilen bu form (Graf. 4) gövdenin bittiği yerden itibaren nispeten uzun bir boyun oluşturması sebebi ile bu şekilde isimlendirilmiştir. Bu forma ait parçalar Koyu Renk Yüzeyle Mal ve Kırmızı Astarlı Mal ile temsil edilmektedir. Genellikle küresel gövdeli olarak ele geçirilen bu form'a ait parçaların profilleri arasında cidar kalınlıkları harici neredeyse bir fark yoktur (Lev. 8: 25-27),(Lev. 26: 25-27), (Kat. No: 25-27). Ayrıca bu form'a ait bazı parçaların üzerinde dikey kulpda görülebilmektedir (Lev. 9: 31).

III. 1. 2. 3. Form 3. Kapaklar

Şekil 14: Form 3

Kapaklar, Keçiçayırı yerleşmesindeki tüm formlar arasında %5'lik bir dilim ile temsil edilmektedir (Graf. 2). Kapak formu olasılıkla Form 1b ile tanıtılan Pervaz Dudaklı Kâselerin veya pişirme kaplarının üzerine kapatılarak kullanılmaktadır. Yüzeyleri iyi açılanmış olan bu parçaların tamamı Koyu Renk Yüzeyle Mal ile temsil edilir. Keçiçayırı'nda ele geçen örneklerin çapları 15cm ile 17 cm arasında değişmektedir. Yerleşmede çok fazla çeşitlilik göstermeyen bu form köşeleri sivri orta kısma doğru çok hafif bir kubbe oluşturacak şekilde yükselen kapaklarla temsil edilmektedir (Lev. 9 28,30).

III. 1. 2. 4. Kulplar ve Tutamaklar

Keçiçayırı yerleşmesinde kulp ve tutamaklar ele geçen bütün parçalar arasında %11'lik bir dilimle temsil edilir (Graf. 2). Yerleşmede ele geçirilen kulplar dikey ve yatay kulplar olmak üzere iki tiptir (Lev 9: 31-32),(Lev. 27: 31-32), (Kat. No: 31-32). Tutamaklar da aynı şekilde yatay tutamaklar ve ip delik tutamaklar olarak iki farklı tiptedir (Lev. 9: 33-36), (Lev. 27: 33-36), (Kat. No: 33-36).

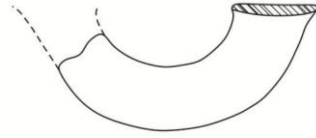
III. 1. 2. 4. 1. Dikey Kulplar

Şekil 15: Dikey Kulp

Yerleşmede sadece tek bir parçada rastlanan bu kup çeşidi, 2b2 formuna ait bir çömlek üzerinde görülmektedir. Tüm parçalar ile oranlandığında yaklaşık % 2'lik bir dilim ile temsil edilmektedir (Graf. 2). Ele geçirilen parça Koyu Renk Yüzeyle Mal özelliği taşımaktadır (Lev. 9: 31), (Lev. 27: 31), (Kat. No: 31).

III. 1. 2. 4. 2. Yatay Kulplar

Şekil 16: Yatay Kulp

Yerleşmede tek bir adet ve bir kısmı kırık olarak rastlanan bu kulp çeşidi, Keçiçayırı Neolitik Dönem form repertuarı arasında yaklaşık %2'lik bir oran ile temsil edilmektedir (Graf. 2) ve mal grubu özellikleri olarak Koyu Renk Yüzeyle Mal grubuna dâhildir (Lev. 9: 32), (Lev. 27: 32), (Kat. No: 27).

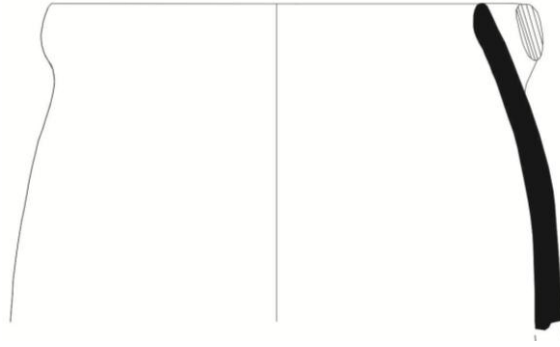
III. 1. 2. 4. 3. Yatay Tutamaklar

Şekil 17: Yatay Tutamak

Kazılarda bu gruba dâhil edebileceğimiz bir adet parça ele geçirilmiştir. Tutamak kısmı tamamen sağlamdır ve tutamağın altında gövdenin küçük bir kısmı korunmuştur (Lev. 9: 33), (Lev. 27: 33), (Kat. No: 33). Bütün parçalar arasında %2'lik bir oran ile temsil edilmektedir (Graf. 2) ve Koyu Renk Yüzeyle Mal özellikleri taşımaktadır.

III. 1. 2. 4. 4. İp Delikli Tutamaklar

Şekil 18: İp Delikli Tutamak

Ağız kenarlarında, içerisinden ip geçirerek parçayı taşımak veya asmak gibi amaçlar için kullanıldığı düşünülen delikler bulunan bu form yerleşmede %5'lik bir oran ile temsil edilmektedir (Graf. 2). Ele geçirilen parçaların tamamı Koyu Renk Yüzeyle Mal ile temsil edilmektedir (Lev. 9: 34-36), (Lev. 27: 34-36), (Kat. No: 34-36).

III. I. 2. 5. Dipler

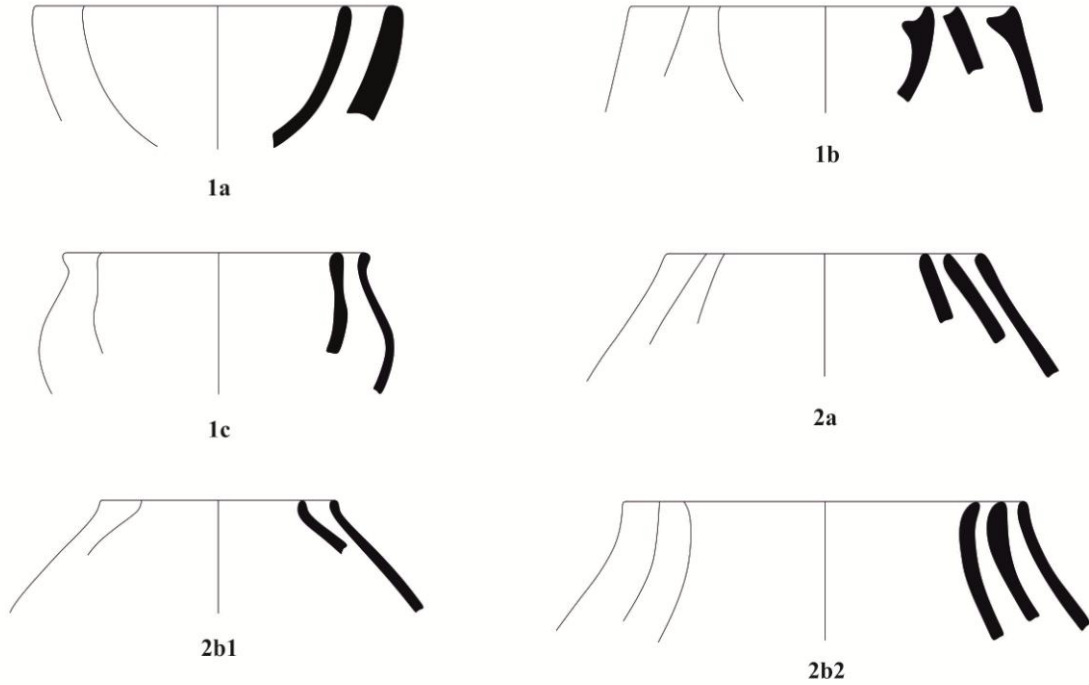

Şekil 19: Düz Dip

Keçiçayırı yerleşmesinde ele geçirilen bütün parçalar arasında en çok ele geçirilen grup Diplerdir (Graf. 2). Form veren parçaların yaklaşık 1/3 'ünden fazlasına denk gelen %35 ile temsil edilmektedir. Ele geçirilen Neolitik Dönem Dip parçaları kendi içerisinde çeşitlilik göstermez ve tek tiptir. Tamamı düz dip şeklinde olan bu grupta hâkim mal grubu Kaba Mal ve Koyu Renk Yüzeyle Mal'dır Kırmızı Astarlı Mal'a ait iki parça da ele geçirilmiştir (Kat. No. 48,51). Dipler, Kaba Mal'ın en yoğun

temsil edildiği form grubunu oluşturmaktadır. Ele geçirilen diplerin; mal özellikleri, dip çeşidi, diplerin yükseliş açıları ve çapları sebebi ile tamamının çömlek formuna ait olması gerekmektedir. Ele geçirilen dip parçalarından bazıları oldukça kaba ve kalın cidarlı olduğu gibi daha ince ve özenli diplerde mevcuttur (Lev. 10: 37-40), (Lev. 11: 41-45), (Lev. 12: 46-50), (Lev. 13: 51-55), (Lev. 28: 37-45), (Lev. 29: 46-55), (Kat. 37-55).

Yukarıda detayları ile tanıtılan formlar aşağıda Şekil 20 ile Form Cetveli haline getirilmiştir.

Şekil 20: Form Cetveli

III. 2. Taş Aletler

Keçiçayırı yerleşmesi taş kaynakları bakımından zengin bir konumda yer alır. Bu nedenle tarihöncesi insanları tarafından sıklıkla kullanılmış olan taş aletler yoğun bir biçimde görülür. Keçiçayırı'nda geniş bir alanı kapsayan çalışma alanlarının neredeyse tamamında yüzeyde dahi prehistorik taş aletlere sıkça rastlamak mümkündür. Özellikle kuzeybatı tarlalar olarak adlandırılan kesim yoğun bir prehistorik taş konsantrasyonu yansıtmaktadır. Taş aletler çanak çömlek gibi sıklıkla ihtiyaç, moda ve beğeni gibi değişimlere maruz kalmaz ve uzunca bir süre kullanılabilir. Bu nedenle taş aletleri dönemlere ayırmak için gerekli parametreler oldukça sınırlıdır. Hal böyle olduğunda stratigrafik alanlardan gelen parçaların değerlendirilmesi parçaların hangi döneme ait olduğu konusunda daha sağlıklı bir yol olacaktır. Bu nedenle yerleşmede Neolitik Dönem'in stratigrafik olarak ele geçtiği Cıbirada tepesinde ele geçirilen taş aletler değerlendirilmeye ve yorumlamaya tabi tutulmuştur. Diğer çalışma alanlarında ele geçen buluntular stratigrafik olarak saptanamadığından değerlendirmeye dâhil edilmemiştir.

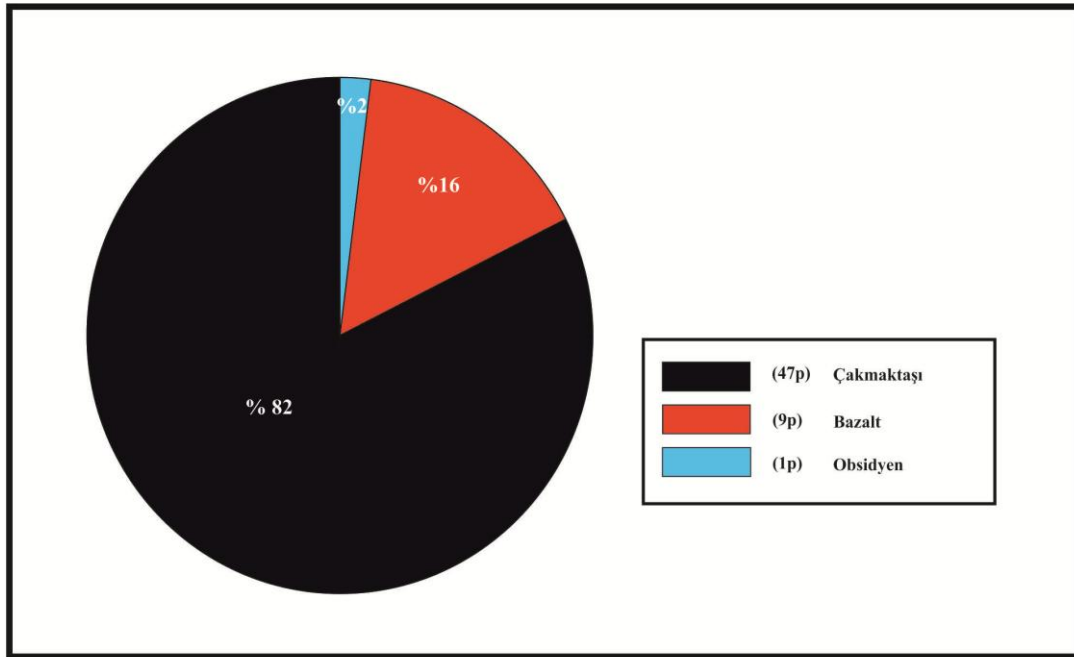
Yerleşmede Cıbirada tepesindeki çalışmalarda AV-1, AY-1 ve AZ-1 plankarelerinde Neolitik Dönem'e ait 185 adet taş incelenmiştir. İncelenen 185 adet taşın 128'i iskarta yonga parçaları, 57'si ise tanımlanabilen alet ve çekirdeklere aittir. Ayrıca tanımlı 57 alet arasında dokuz adet sürtme taş alet de mevcuttur.

III. 2.1. Taş Alet Üretiminde Kullanılan Hammaddeler

Geçmiş yüz binlerce hatta milyonlarca yıl öncesine dayanan taş alet üretimindeki en kilit nokta hiç şüphesiz hammaddenin seçimidir. Tarihöncesi insanlar bu seçimi yaparken dikkat edilen en önemli noktalardan birisi hammaddenin çevredeki yoğunluğudur. Çevrede yoğun olarak bulunan bir kaynağın yerleşmedeki üretimin ana hammaddesi olması her yerleşme için olasıdır. Hammadde seçimindeki bir diğer önemli konu ise hammaddenin ihtiyaca uygunluğudur. Örneğin; kesme işlevli bir aletin yapımı için düzgün bir kırılma yüzeyine sahip ve keskin kenarlar alınabilecek hammaddeler kullanılır (Yalçınkaya 1989: 11).

Keçiçayırı yerleşmesinde de çevredeki zengin hammadde kaynakları yoğun bir biçimde kullanılmıştır. Bu nedenle yerleşmedeki taş aletlerin büyük bir kısmı çakmaktaşıdan yapılmıştır. Yerleşmede çakmaktaşı dışında üretimde kullanılan diğer hammaddeler bazalt ve obsidyendir.

Buna göre Cıbirada Tepesi'nde ele geçirilen buluntular kapsamında Neolitik Dönem'de kullanılan hammaddeler ve kullanım oranları ve sayısal verileri (Graf. 5) ile gösterilmiştir.

Grafik 5: Tanımlı Aletlerin Hammaddelere Göre Dağılımı

III. 2.1.1. Çakmaktaşı

Çakmaktaşı, Keçiçayırı Neolitik Dönem yontma taş aletlerinin üretiminde kullanılan ana ham maddedir. Cıbirada Tepesinde stratigrafik olarak ele geçirilen Neolitik Dönem aletlerinin % 82'si çakmaktaşıdan üretilmiştir.

Çakmaktaşı değişime uğrayan tortul bir kayadır. Okyanuslarda ölen canlıların kemiklerinde bulunan silisin birikmesi ve binlerce metre kalınlığa ulaşması sonucu meydana gelen basınç ile ayrışarak sert topraklar haline gelmesiyle oluşur (Res. 17). Yatağında oluştuktan sonra yer kabuğunun hareketleriyle çakmaktaşı haline gelen

dağınık levhalar yüzeye çıkar. Özellikle sıradağların büyük çoğunluğu bu şekilde oluşmaktadır (Özdoğan, 2002: 54).

Oluşumu bakımından çok ince tanecikli, homojen, camsı kırılma özelliğine sahip olmasının yanı sıra doğada bu özelliklere sahip taşlar arasında en çok bulunanı olmasından dolayı tarihöncesi insanların el aletlerinde ve barınma ihtiyaçlarını karşılayan konutları inşa ederken en çok kullandıkları hammadde olmuştur (Leakey, 1971: 24).

Resim 8: Çakmaktaşı

Kaynak: Keçiçayırı Doğu. BŞEÜ Deneysel Arkeoloji Uygulama Merkezi Arşivi

III. 2.1.2. Obsidyen

Yanardağların püskürttüğü asidik yapılı magmanın çok çabuk soğuması ile oluşan volkanik bir cam olan obsidyen, Yontulmaya müsaitliği ve estetik yapısı ile tarihöncesi insanlar için her zaman ilgi çekici materyallerin başında gelmektedir. Çoğunlukla siyah renkte olsa da kahverengi kırmızı ve yeşil tonlarında obsidyenler de mevcuttur. Volkanik bir ürün olan bu hammaddenin, volkanik oluşumlara uzak bölgelerde de görülmesi nedeni ile ilk değiş tokuş ürünlerinden birisi olarak kabul edilir (Balkan Atlı, 2002: 81) (Res. 18).

Nitekim Frigya dağlık b3lgesinde yer alan ve volkanik oluşumlara uzak bir konumda bulunan Keçiayırı yerleşmesinde de obsidyen ele geçirilmiştir. Cıbrada Tepesi'nde yapılan çalışmalarda ele geçirilen bir adet obsidyen dilgi stratigrafik olarak ele geçirilen tek 3rnektir (Lev. 17: 87). Ayrıca b88 plankaresinde ele geçirilen ve olasılıkla Neolitik D3nem'e tarihlenen bir adet obsidyenden alet daha mevcuttur. S3z konusu alanlarda herhangi bir obsidyen yonga izine rastlanmaması obsidyenlerin yerleşmeye hammadde şeklinde değil işlenmiş bir halde getirildiğini g3stermektedir.

Resim 9: Obsidyen

Kaynak: Bilecik şeyh Edebalı 3niversitesi Coğrafya B3l3m3 Arşivi

III. 2.1.3. Bazalt

Bazalt, Doğal taşlar sınıflandırmasında volkanik kayaçlar arasında yer alan, s3ngerimsi yapıda, fiziksel ve kimyasal etkenlere dayanıklı, volkanik bir t3ft3r. Oluşumu sırasında içersindeki gazların aniden dışarı çıkması nedeniyle 3zerlerinde k33k, orta ve b3y3k 3lekte sayısız g3zenek bulunmaktadır (Yıldız, Işık ve Keleştemur, 2008: 617) (Res. 19).

Neolitik toplulukların 3nceki d3nem insanlarından temel farkı en genel tabir ile tarım ve yerleşik hayattır. Tarıma alınan bitkilerin 3đ3t3lmesi gerekliliği ise genellikle

bazalt gibi hammaddelerden üretilen öğütme taşları ile karşılanır. Üzerindeki yoğun deliklerin tırtıklı bir yüzey sağlaması sayesinde üzerine bir başka taşı sürterek arada kalan organik maddenin ufalanması sağlanır (Güldoğan, 2011: 45).

Bazalt, Keçiçayırı yerleşmesindeki taş aletlerin üretiminde kullanılan en yoğun ikinci hammadde grubudur. Cıvırada Tepesinde ele geçirilen Neolitik Dönem taş aletlerinin % 16'sı bazalt'tan üretilmiştir (Graf. 5)

Resim 10: Bazalt

Kaynak: Telsiz, 2011: Fig 2.13

III. 2.2. Ele Geçirilen Taş Aletlerin Yapım Teknikleri

Tarihöncesinde insanoğlu, çeşitli faaliyetlerini gerçekleştirebilmek adına farklı teknik ve yöntemlerle farklı amaçlara uygun aletler üretmişlerdir. Bu taş alet geleneğini şekillendiren tekniklerin oluşmasında bazı çevresel, davranışsal veya teknolojik faktörler belirleyici rol üstlenmiştir.

Nitekim Keçiçayırı yerleşmesinde de çevresindeki yoğun taş yataklarının sağladığı çevresel avantaj neticesinde farklı yapım tekniklerinin bir arada görülebilmesi mümkün olmuştur. Yapılan sınırlı çalışmalara rağmen yerleşmede üç farklı yapım

teknikinden bahsetmek mümkündür. Bunlar; Doğrudan Vurma Tekniği, Dolaylı Vurma Tekniği ve Baskı Tekniğidir.

Doğrudan Vurma Tekniği: Belirli bir noktaya yongalama amaçlı başka bir taşla güç uygulanması işlemidir. Bu yöntem ile şekillendirme, yongalama ve dilgi üretimi yapılabilmektedir. Bu teknik Keçiçayırı yerleşmesindeki taş aletlerin üretiminde en yoğun görülen tekniktir. Bu tekniğin dezavantajı hammaddenin verimsiz kullanılması ve standart bir üretimin mümkün olmayışıdır (İnizan, Roche ve Tixier, 1992: 57).

Dolaylı Vurma Tekniği: Bu teknikle yongalama yapabilmek için çekirdeğe kemik, boynuz vb. aletler ile vurma yollu basınç uygulanması gerekmektedir. Bu teknik ile şekillendirme yapmak Doğrudan Vurma Yöntemi'ne göre çok daha zordur. Bunun nedeni ara alete uygulanacak gücün her darbeye orantısızlığı ve çekirdeği sabit tutmanın zorluğudur. Bu teknikle dilgi üretimi yapmak ise Doğrudan Vurma Tekniğine göre nispeten daha iyi ve standart dilgiler üretmeyi sağlamaktadır (Debenath ve Dibbe, 1993: 43).

Baskı Tekniği: Bu teknik, sivri uçlu bir aletle çekirdeğe baskı yapılarak güç uygulanması sonucu çekirdekten yongalar çıkartılması işlemidir. Bu yöntemle hem dilgi üretimi hem de düzelti işlemi yapılabilir. Bu tekniğin en önemli özelliklerinden birisi dilgilerin düzgün formu ve standart şekilleridir Baskı tekniği ile dilgi üretiminde kontrol neredeyse tamamen üreticinin elindedir. Bu kontrol, Doğrudan Vurma Tekniğinde oldukça düşük, Dolaylı Vurma Tekniğinde nispeten daha yüksek, Baskı Tekniğinde ise diğer iki yöntemle oranla çok daha rahattır (Kayacan, 2015: 25).

Bu tekniğin sağladığı bir diğer avantaj ise hammaddenin oldukça ekonomik kullanımını sağlamasıdır. Öyle ki bu teknik ile Doğrudan Vurma Tekniğine göre dört beş kat fazla dilgi elde edilebilmektedir (İnizan ve Lechevallier, 1990: 45).

Keçiçayırı yerleşmesinde bu teknik ile üretilmiş tek bir dilgi ele geçirilmiştir (Lev. 17: 77). Bunun yanında bu tekniğin kullanıldığını gösteren bir başka veri ise Piramit Biçimli bir çekirdeğin ortaya çıkartılmasıdır (Lev. 21: 102). Yerleşmede bu tekniğin kullanımının azlığı muhtemelen taş kaynakları konusunda zengin bir konumda yer alan Keçiçayırı insanların böyle bir ekonomi yapmaya ihtiyaç duymamalarıdır.

III. 2.3. Yontmataş Aletler

Bu başlıkta Yontmataş aletler belirli tip ve alt tiplere ayrılarak değerlendirilecektir.

III. 2.3.1. Yontmataş Alet Tipolojisi

Yerleşmede Cıvırada Tepesinde yapılan çalışmalar sırasında ele geçirilen Yontmataş buluntular bu başlık altında detaylarıyla incelenecektir. Öncelikle ele geçen yontmataşlardan tanımlanabilen 47 adet alet ve çekirdeğin alt ve üst tipolojik ayrımları gerçekleştirilmiştir.

Bu ayırım neticesinde tanımlanabilen tipler ve sayısal verileri (Tab. 3) de gösterildiği şekildedir.

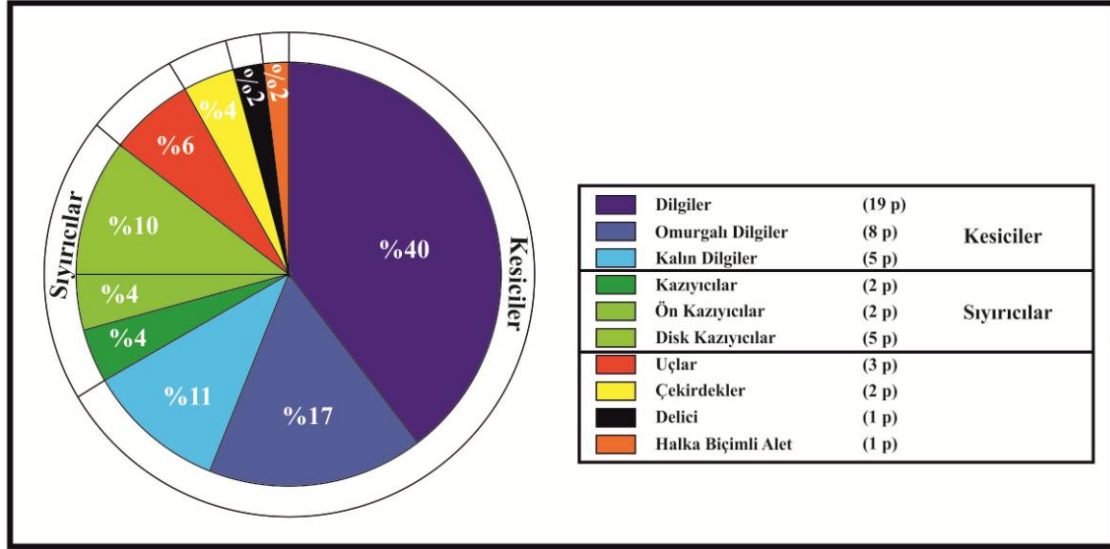
Tablo 3: Tanımlanabilen Alet Tipleri ve Sayısal Verileri

Alet Tipolojisi	Hammadde	
	Çakmaktaşı	Obsidyen
Dilgiler	18	1
Omurgalı Dilgiler	8	
Kalın Dilgiler	5	
Kazıyıcı	2	
Ön Kazıyıcı	2	
Disk Kazıyıcı	5	
Halka Biçimli Alet	1	
Delici	1	
Uçlar	3	
Çekirdekler	2	
Toplam	47 Parça	1 Parça

Tabloda görüldüğü üzere yerleşmede ele geçen ana alet tipi dilgiler ve onun alt tipleri olan omurgalı dilgiler ve kalın dilgilerdir. Bu grup toplam 32 parça ile temsil edilmektedir. Bu grubu toplam dokuz parça ile kazıyıcılar ve alt tipleri olan ön kazıyıcı

ve disk kazıyıcılar takip etmektedir. Bu iki grubu üç parça ile uçlar, iki parça ile çekirdekler ve birer parça ile delici ve halka biçimli aletler takip eder.

Tüm bu sayısal verilerin orantısal dağılımı (Graf. 6) da gösterildiği gibidir.

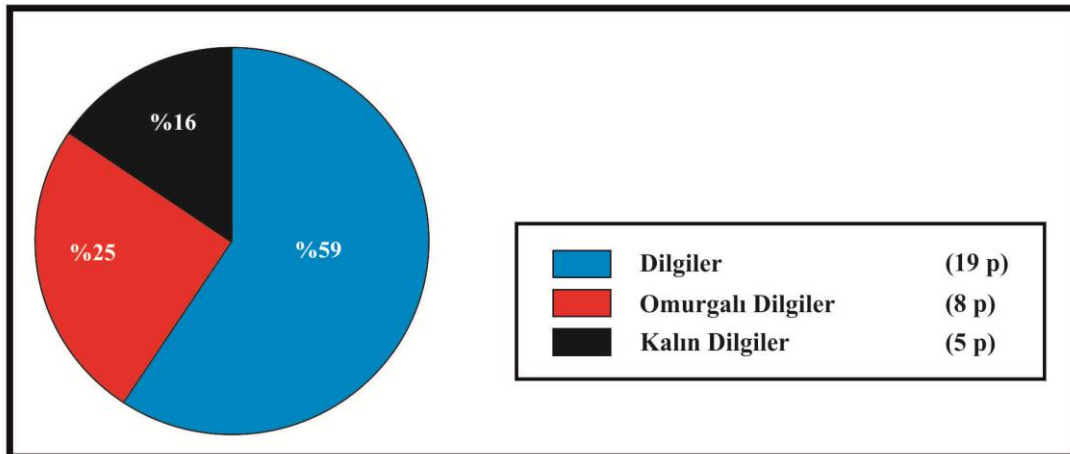

Grafik 6: Ele Geçirilen Alet Tiplerinin Orantısal Dağılımı

III. 2.3.1.1. Kesici Aletler

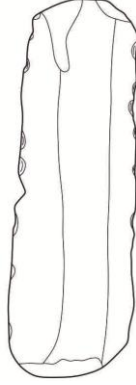
Kesici Aletler, adından da anlaşılacağı üzere kesme, biçme, parçalama gibi işlemler için kullanılan aletlere verilen genel isimlendirmedir.

Keçiçayırı yerleşmesinde kesici alet grubunda değerlendirebileceğimiz aletler; Dilgiler, Omurgalı Dilgiler ve Kalın Dilgilerdir. Cıbrırada Tepesinde ele geçen kesiciler ve alt tiplerin orantısal dağılımı (Graf. 7) de gösterildiği gibidir.

Grafik 7: Kesici Aletler ve Tiplerinin Sayısal ve Orantısal Dağılımı

III. 2.3.1.1.1. Dilgiler

Şekil 21: Dilgi Tipinde Alet

Dilgiler, uzunluğu genişliğinin en az iki katı olan ve keskin kenarları ile kesme, biçme ve doğrama gibi işlemler için kullanılan kesicilerdir.

Cıbrada Tepsinde ele geçen Kesici aletlerin % 59'u Dilgi tipinde aletlerden oluşmaktadır (Graf. 7). Bu alet tipinin boyutları incelendiğinde ele geçirilen dilgilerin uzunluklarının 8,1 cm ile 2,1 cm arasında, kalınlıklarının ise 3,5 cm ile 1,3 cm arasında değiştiği tespit edilmiştir⁴.

Ele geçirilen parçaların birçoğu temiz bir yüzeye sahiptir fakat yoğun korteksli yüzeye sahip yüzeyli parçalarda görülebilmektedir. Aletlerin yüzey işlemleri daha çok dış yüzeydedir iç yüzeyden işlenmiş parçalar da görülmekteyse de görece daha azdır.

Bu alet grubunda Doğrudan Vurma Tekniği, Dolaylı Vurma Tekniği ve Baskı Tekniği ile üretilmiş aletler mevcuttur. Ayrıca Obsidyenden üretilmiş tek alet de bu alet grubundadır (Lev. 14, 56-63), (Lev. 17, 77-87), (Lev. 30, 56-63), (Lev. 33, 77-87), (Kat. No: 56-63), (Kat. No: 77-87).

---

⁴ Ölçüler, aletlerin kırık veya sağlam durumda olup olmadığına bakılmaksızın verilmiştir.

III. 2.3.1.1.2. Omurgalı Dilgiler

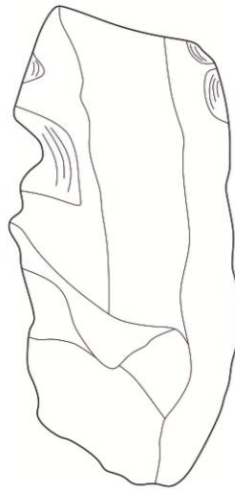

Şekil 22: Omurgalı Dilgi Tipinde Alet

Omurgalı dilgi tipindeki aletlerin üzerinde tek kenarda çıkıntı şeklinde bir omurga mevcuttur. Yerleşmede bu gruba dâhil edilen aletlerin uzunlukları 8,5 cm ile 3,2 cm, kalınlıkları ise 2,7 cm ile 1,4 cm arasında değişmektedir.

Bu tipe ait parçaların bazılarının üzerlerinde yer yer veya bir kenarı tamamen kaplayan korteks tabakaları görülebilmektedir. Omurgalı dilgilerin, omurga kısımları genellikle işlenmeden bırakılmaktadır (Lev. 15: 64-71), (Lev. 31: 64-71), (Kat. No: 64-71).

III. 2.3.1.1.3. Kalın Dilgiler

Şekil 23: Kalın Dilgi Tipinde Alet

Kalın Dilgiler, Dilgi ve Omurgalı Dilgilerden farklı olarak daha büyük ve iri boyutlu dilgileri temsil eder. Ele geçirilen parçaların uzunlukları 11,4 cm ile 2,8 cm, kalınlıkları ise 5,1 cm ile 3,2 cm arasında değişmektedir.

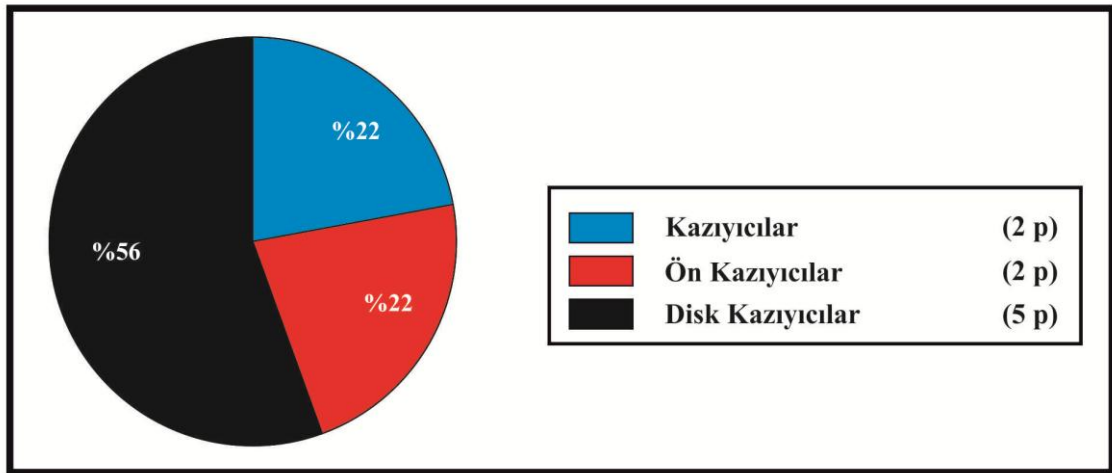
Bazı parçaların yüzeylerinde yer yer kireçlenmeler görülebilmektedir. Oldukça ince bir profile sahip olan bu parçalar sadece dış yüzeyden düzeltilidir. İç yüzeylerde ise herhangi bir düzelti yoktur. Bazı örneklerin köşeleri oldukça iyi düzeltilmiştir (Lev. 16: 72-76), (Lev. 32: 72-76), (Kat. No: 72-76).

III. 2.3.1.2. Sıyırıcılar

Ahşap, kemik, deri v.b. maddeleri sıyırma veya kazıma gibi işlemlerde kullanılan aletler sıyırıcı olarak isimlendirilmektedir.

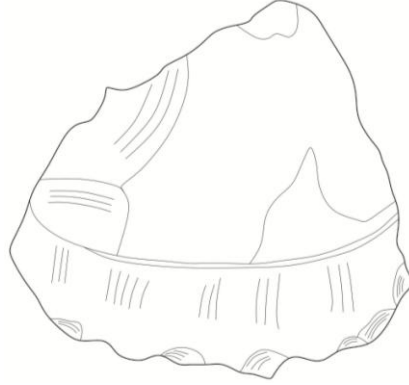
Cıbrıda tepesinde gerçekleştirilen çalışmalarda ele geçirilen taş aletlerden bu gruba dahil edilebilecek olanlar; Kazıyıcılar, Ön Kazıyıcılar ve Disk Kazıyıcılarıdır. Sıyırıcı grubuna ait tiplerin sayısal ve orantısal dağılımları (Graf. 8) de gösterilmiştir.

Buna göre yerleşmedeki sıyırıcılar arasında en yoğun olarak ele geçirilen grup Disk Kazıyıcılarıdır. Bu alet tipinin sıyırıcılar arasındaki oranı % 56'dır. Disk Kazıyıcıları her ikisi de % 22'lik bir oranla temsil edilen Kazıyıcılar ve Ön kazıyıcılar takip eder.

Grafik 8: Sıyırıcı Tipinde Aletler ve Alt Tiplerinin Sayısal ve Orantısal Dağılımı

III. 2.3.1.2.1. Kazıyıcılar

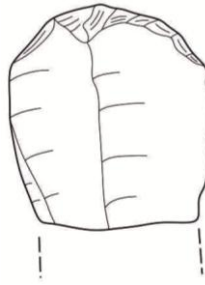

Şekil 24: Kazıyıcı Tipinde Alet

Bu tipteki aletlerin üzerlerindeki en az bir köşe, kazıma işleminin yapılabilmesi için işlenmiş duruma getirilmektedir. Ele geçirilen parçaların altları kazıma işleminde maruz kaldığı sürtünmeden dolayı aşınmış durumdadır.

Kazıyıcı tipindeki aletlerin, yerleşmedeki tüm aletler arasındaki oranı % 4 (Graf. 6) sıyrıcı tipindeki aletlerin arasındaki oranı ise % 22'dir (Graf. 8). (Lev. 18: 90-91), (Lev. 34: 90-91), (Kat. No: 90-91).

III. 2.3.1.2.2. Ön Kazıyıcılar

Şekil 25: Ön Kazıyıcı Tipinde Alet

Ön kazıyıcı tipindeki aletlerin bir önceki başlıkta anlatılan kazıyıcı tipinden en temel farkı ön kazıyıcı tipindeki aletlerin kazıma yapılan alanının önde olmasıdır. Bu tipte aletler ikincil kullanım olarak dilgilerin ön kısmının işlenmesi ile de oluşturulabilmektedir. (Lev. 18: 89), (Lev. 34: 89), (Kat. No: 89).

Bu tipe ait parçaların tüm yerleşmede ele geçen aletlere oranı % 4 iken (Graf. 6) sıyrıcılar arasındaki oranı ise % 22 dir (Graf. 8). (Lev. 18: 88), (Lev. 34: 88), (Kat. No: 88).

III. 2.3.1.2.3. Disk Biçimli Kazıyıcılar

Şekil 26: Disk Biçimli Kazıyıcı Tipinde Alet

Yuvarlak Kazıyıcı veya Çeper Kazıyıcı olarak da bilinen oval şeklindeki bu kazıyıcıların etrafı genellikle tamamen düzeldir. Dış yüzeyleri tamamen korteksli olan parçaların iç yüzeyleri oldukça düz bir zemine sahiptir.

Bu tip'e ait parçaların yerleşmedeki tüm parçalar arasındaki oranı % 10 (Graf. 6), sıyrıcı tipindeki aletlerin arasındaki oranı ise % 56'dır (Graf. 8). (Lev. 19: 92-96), (Lev. 35: 92-96), (Kat. No: 92-96).

III. 2.3.1.3. Uçlar

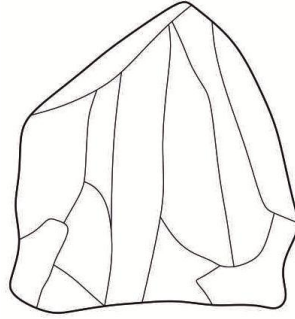

Şekil 27: Ok/Mızrak Ucu Tipinde Alet

Muhtemel bir fırlatma işlemi için üretilen bu alet tipinin uçları sivriltiilerek dipleri bir saz veya tahta parçasına geçirilerek kullanılmaktadır. Yerleşmede ele geçen örneklerin uç kısımları kırık bir durumdadır. Bunun sebebi olasılıkla fırlatma esnasında oluşan hasarlardan aletin en çok etkilenecek alanın uç kısmı olmasından kaynaklanmaktadır.

Bu tipe ait parçaların yerleşmedeki tüm parçalar arasındaki oranı % 6'dır (Graf. 6). (Lev. 20: 99-101), (Lev. 36: 99-101), (Kat. No: 99-101).

III. 2.3.1.4. Çekirdekler

Şekil 28: Çekirdek

Alet yapımında kullanılmak için, üzerinden yongalar veya dilgiler çıkartılan parçalar çekirdek olarak adlandırılırlar.

Keçiçayırı yerleşmesinde iki farklı tipte çekirdek ele geçmiştir. Bunlardan ilki piramit biçimli çekirdek (Lev. 21: 102), (Lev. 37: 102), (Kat. No: 102), diğeri ise enine düzlemlili dilgi çekirdeğidir (Lev. 21: 103), (Lev. 37: 103), (Kat. No: 103). Piramit biçimli çekirdek baskı tekniği ile dilgi üretiminde kullanılan bir çekirdektir. Enine düzlemlili çekirdek ise daha çok Dolaylı Vurma Tekniği ile dilgi üretimi sağlar.

Bu tip'e ait parçaların yerleşmedeki tüm parçalar arasındaki oranı % 4'dür (Graf. 6).

III. 2.3.1.5. Delici

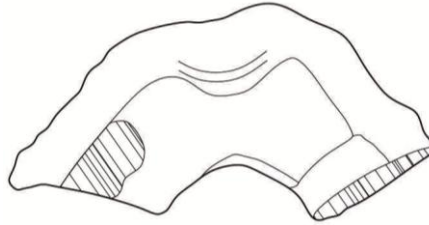

Şekil 29: Delici Tipinde Alet

Deliciler; tahta, deri, taş, deniz kabuğu veya kemik gibi malzemelerin üzerinde delik açabilmek için kullanılan aletlerdir. Yerleşmede kazılar sırasında delici kısmı oldukça iyi düzeltili bir örnek ele geçmişti. Bu örnek aynı zamanda bu tipe ait ele geçen tek örnektir (Lev 20: 98), (Lev. 36: 98), (Kat. No: 98).

Bu tip'e ait parçaların yerleşmedeki tüm parçalar arasındaki oranı % 2'dir (Graf. 6).

III. 2.3.1.6. Halka Biçimli Alet

Şekil 30: Halka Biçimli Alet

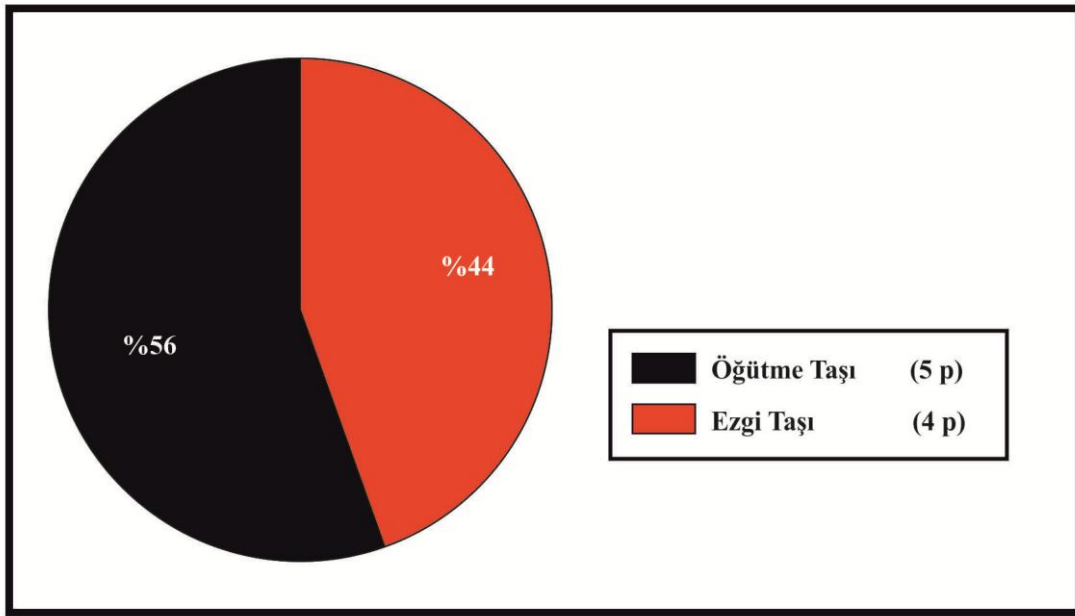
Ortasında çok iyi düzeltilmiş muhtemelen oval bir delik yer alan, iç ve dış yüzeyi korteksli ve köşeleri sivriltilmiş durumda ele geçen bu aletin kullanım amacı ile ilgili kesin bir bilgi söz konusu değildir. Akarçay Tepe yerleşmesinde yapılan çalışmalarda ele geçen benzer bir parçanın halka biçimli alet olarak isimlendirilmesi nedeni ile (Bozbay, 2009: 112) Cıdırada Tepesinde ele geçen bu tek örnek aynı şekilde halka biçimli alet olarak isimlendirilmiştir.

Bu tipe ait parçaların yerleşmedeki tüm parçalar arasındaki oranı % 2'dir (Graf. 6).

III. 2.4. Sürtmetaş Aletler

Keçiçayırı yerleşmesinde Cıbrada Tepesinde yapılan çalışmalarda ele geçirilen sürtmetaş aletler bu başlıkta detayları ile tanıtılacaktır. Dokuz adet sürtmetaş aletin ele geçtiği yerleşmedeki bu parçalar kullanım özelliklerine göre ezgi taşları ve öğütme taşları olmak üzere iki gruba ayrılmıştır.

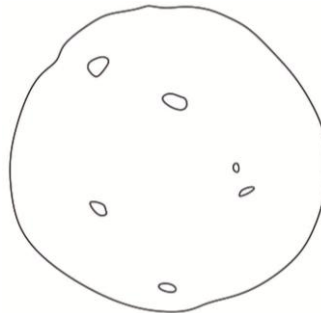
Bu ayırım neticesinde elde edilen sayısal ve orantısal durum (Graf. 9) da gösterildiği gibidir.

Grafik 9: Sürtmetaş Aletlerin Sayısal ve Orantısal Dağılımı

Grafikte de görüldüğü gibi yerleşmede ele geçen sürtmetaş aletlerden çoğunluk grubu beş parça ve % 56'lık oran ile öğütme taşları oluşturmaktadır. Öğütme Taşlarını ise dört parça ve % 44'lük dilimle Ezgi Taşları takip eder.

III. 2.4.1. Ezgi Taşları

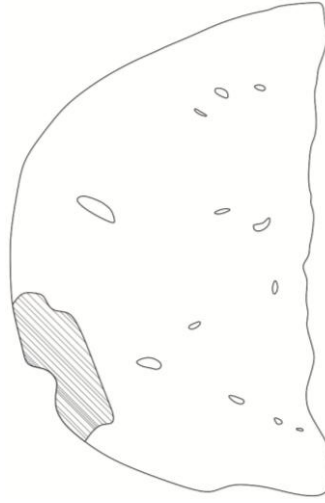

Şekil 31: Ezgi Taşı

Sürtme yoluyla ezme ve ufalama işlerini gerçekleştiren aletler Ezgi Taşı olarak adlandırılmaktadır. Bu tipteki aletlerin sürtme yüzeylerinde çizgisel aşınmalar görülmektedir. Ayrıca yerleşmede ele geçen tüm örneklerin yüzeyleri yoğun bir kalker tabakası ile kaplıdır (Lev. 22: 104-107), (Lev. 38: 104-107), (Kat. No: 104-107).

Bu tipe ait parçaların yerleşmedeki tüm sürtmetaş aletler arasındaki oranı % 44'dür (Graf).

III. 2.4.2. Öğütme Taşları

Şekil 32: Öğütme Taşı

Öğütme Taşları, alt ve üst öğütme taşı olarak iki tipe ayrılmaktadır ve üst öğütme taşının alt öğütme taşına sürtülmesi ile arada kalan hububatın ezilip öğütülmesi için kullanılır. Genellikle oval bir sırt ve düz bir sürtme yüzeyine sahiptir. Yerleşmede üst öğütme taşı olarak niteleyebileceğimiz bir adet örneğin sürtme yüzeyi kırık bir durumdadır (Lev. 23: 111), (Lev. 38: 111), (Kat. No: 111). Ele geçen alt öğütme taşları ise genellikle kırık durumdadır ve yüzeyleri kısmen veya tamamen kalker tabakaları ile kaplıdır (Lev. 23: 108-109-110-112), (Lev. 38: 108-109-110-112), (Kat. No: 108-109-110-112).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME

Bu bölümde çanak çömlek ve taş aletler ışığında Keçiçayırı yerleşmesinin yakın ve nispeten uzak bölgelerdeki çağdaşları ile arasındaki benzerlikler değerlendirilerek yerleşmenin tarihsel dizin içerisinde doğru bir yere konumlandırılması hedeflenmiştir. Bu nedenle karşılaştırma yapılan yerlerin sağlam bir stratigrafiye ve en önemlisi C14 verilerine sahip olmasına dikkat edilmiştir.

Bu bağlamda karşılaştırma, öncelikle Keçiçayırı yerleşmesinin de yer aldığı İç Batı Anadolu Bölgesi'nde Neolitik Dönem'in stratigrafik olmamakla beraber kazı çalışmalarıyla saptandığı tek yerleşme olan Demircihöyük ile yapılacaktır. Ardından ise Keçiçayırı'na nispeten yakın bir bölge sayılabilecek olan Yenişehir ovasındaki Barcın Höyük ile karşılaştırma yapılacaktır.

Yerleşmenin yakın bölgeler ile karşılaştırılmasının ardından, Orta Anadolu'da yer alan ve tüm Yakınoğu'nun en önemli Neolitik Dönem merkezlerinden olan Çatalhöyük ve Göller Bölgesinde yer alan Bademağacı yerleşmeleri ile Keçiçayırı'nın daha uzak bölgeler ile karşılaştırılması sağlanacaktır.

IV. 1. Demircihöyük

Bilecik-Eskişehir il sınırında, Söğüt yol ayrımının 600m kuzeybatısında yer alan Demircihöyük yerleşmesinde ilk olarak 1937 yılında K. Bittel tarafından tek sezonluk bir kazı çalışması yapılmıştır (Bittel, Otto, 1939).

Yerleşmedeki ana çalışmalar olarak niteleyebileceğimiz ikinci dönem çalışmaları M. Korfmann başkanlığında 1975-1979 yılları arasında sürdürülmüş ve burada A'dan P/Q evrelerine diğer bir deyişle Neolitik Dönem'den İTÇ III Dönemine dek uzanan bir tabakalanmanın varlığı tespit edilmiştir (Korfmann, 1983).

Karşılaştırma kapsamında değerlendireceğimiz Demircihöyük Neolitik Dönem tabakaları taban suyu altında kalması nedeni ile stratigrafik olarak ele geçirilememiştir.

Fakat Mal A ve Mal B olarak adlandırılan (Seeher, 1987: 79) ve Neolitik Dönem'e tarihlendirilen bu parçalar Keçiçayırı'ndaki benzerleri ile karşılaştırılabilmektedir.

Çanak çömlek ve taş alet verilerinin değerlendirileceği Demircihöyük'te, öncelikle A ve B malları olarak isimlendirilen çanak çömleği Keçiçayırı ile karşılaştırdığımızda ortaya şöyle bir tablo çıkar:

Mal Grupları: Demircihöyük'te A ve B malları olarak isimlendirilen Neolitik Dönem parçaları mal grubu ve katkı olarak birbirlerinden farklılık göstermektedir. Şist katkılı mal olarak da bilinen Mal A, birçoğu kötü bir durumda olan kırmızı astarlı mallar ile temsil edilmektedir (Seeher, 1987: 79). Keçiçayırı yerleşmesinde de yüzeyleri kötü durumda olan kırmızı astarlı mallar mevcuttur. Fakat bunların oranı sadece %5'dir ve yerleşmede ele geçen sayıca en azınlık gruptur (Graf. 1).

Demircihöyük Mal B mal grubu olarak açık yüzeyli parçalardan oluşmaktadır. Gri ve grimsi bej en sık görülen yüzey renkleridir. Mal B'nin yüzey renkleri dışında Mal A'dan en büyük farkı içerdiği yoğun mika katkıdır. Bu katkı ve bazı parçalarda ele geçen astar sayesinde yüzeyler parlak bir hal almaktadır (Seeher, 1987: 79). Keçiçayırı'nda bu mal grubu benzeri açık yüzeyli parçalar yok denecek kadar azdır. Yoğun mika katkı ise Mal B kadar olmasa da Keçiçayırı'nda da sıklıkla karşılaşılan bir durumdur.

Formlar: Göreceli bir karşılaştırma yapabilmek için en önemli verilerden birisi karşılaştırılan yerlerin formlarındaki benzerlik ya da farklılıklardır. Bu bağlamda Keçiçayırı yerleşmesini Önce Demircihöyük Mal A ardından Mal B ile karşılaştırdığımızda Mal A da ele geçen formların çeşitliliğinin az olduğu göze çarpmaktadır. Fakat Mal A olarak yayınlanan tüm parçalar (Seeher 1987, Lev.1) Keçiçayırı ile benzerlikler göstermektedir. Pervaz Dudaklılar (Seeher 1987, Lev.1 1-7), Daralan Ağızlılar (Seeher 1987, Lev.1 8-9), Kapaklar (Seeher 1987, Lev.1 16-19), Yatay Tutamaklar (Seeher 1987, Lev.1 10) ve Dipler (Seeher 1987, Lev.1 11-15) Demircihöyük Mal A formları arasındadır.

Keçiçayırı'nda ele geçen pervaz dudaklılar ile Demircihöyük Mal A pervaz dudaklıları arasında ciddi benzerlikler mevcuttur. Her iki yerleşmede de pervaz dudaklar genellikle dışa açılan formların üzerinde yer alır (Lev. 2: 4-7).

Daralan ağızlı çömlekler Keçiçayırı yerleşmesinde sık görülen bir formdur ve Demircihöyük Mal A'da ele geçen az sayıda parça ile birebir benzerlik sağlamaktadır (Lev. 4: 11-13), (Lev. 5: 14-17), (Lev. 6: 18-21).

Her iki yerleşmede de benzer özellikler taşıyan bir diğer form kapaklardır. Genellikle pervaz dudaklı parçaların üzerlerine kapatılarak kullanılan bu form söz konusu yerleşmelerde fazla çeşitlilik göstermemektedir. Her iki yerleşmede de köşeleri sivri orta kısma doğru çok hafif bir kubbe oluşturacak şekilde yükselen kapaklar (Lev. 9 28,30), (Seeher 1987, Lev.1: 16,18) ve oval köşeli alt ve üst kısmı düz bir tabla şeklinde kapaklar ele geçmiştir (Seeher 1987 Lev. 1: 19). Demircihöyük'teki parçanın ortasında bir delik mevcuttur.

Yatay tutamaklar her iki yerleşmede de tek bir örnek ile temsil edilmektedir. Ele geçen örneklerin ikisinin de tutamak kısımları tamamen korunmuş, gövdeleri ise kırık durumdadır (Lev. 9: 33), (Seeher 1987, Lev.1 10).

Dipler Keçiçayırı'nda ele geçen tüm formlar arasında en yoğun gruptur (Graf. 2) ve Demircihöyük Mal A'da da azımsanmayacak yoğunluktadır (Seeher 1987 Lev. 1: 11-15). Her iki yerleşmede de ele geçen örneklerin tamamı düz dip'tir, (Lev. 10: 37-40), (Lev. 11: 41-45), (Lev. 12: 46-50), (Lev. 13: 51-55).

Demircihöyük Mal A'nın Ardından Demircihöyük Mal B ile Keçiçayırı Çanak Çömleğini karşılaştığımızda büyük benzerlikler göze çarpmaktadır. Bu benzerliklerin başında Daralan Ağızlı Çömlekler gelmektedir. Bu form Mal A'dan gelişerek Mal B'de de devam etmektedir (Seeher 1987 Lev. 2: 1-10) ve Keçiçayırı ile benzer örneklerin sayısı Mal B ile beraber artış göstermiştir.

Mal A'dan devam ederek Mal B'de de sıklıkla görülen diğer formlar dipler, kapaklar ve yatay tutamaklardır (Seeher 1987, Lev. 3: 7-13, Lev. 3: 19, Lev. 3: 23). Bu formlar Mal A örneklerinde olduğu gibi Mal B'de de Keçiçayırı'ndaki örneklerle benzerlikler taşımaktadır.

Mal A'dan farklı olarak Mal B ile beraber ortaya çıkan birçok yeni form vardır. Boyunlu çömlekler ve alt tipi olan basık boyunlu çömleklerde bu gruba dâhildir (Seeher 1987 Lev. 2: 12,15, Lev. 2: 16-18). Bu örnekler Keçiçayırı'ndaki paralelleri ile ciddi benzerlikler taşımaktadır (Lev. 7: 22-24), (Lev. 8: 25-27).

Mal B ile ortaya çıkan ve Keçiçayırı ile paralellik gösteren bir diğer form "S" profillilerdir (Seeher 1987 Lev. 3: 4-5). Demircihöyük'teki daha küt kıvrımlı parçalar Keçiçayırı'nda da görülmektedir (Lev 3: 9-10) Ayrıca Keçiçayırı'nda Demircihöyük Mal B'den farklı olarak daha keskin kıvrımlı "S" profil de mevcuttur (Lev. 3: 8).

İp Delikli Tutamaklar Demircihöyük'te Mal B ile ortaya çıkan bir diğer formdur (Seeher 1987 Lev. 2: 11) ve Keçiçayırı'ndaki örneklerle benzerlikler taşımaktadır (Lev. 9: 34-36).

Çanak Çömleklerin karşılaştırmasının ardından Demircihöyük ve Keçiçayırı'nın Taş Aletlerini incelediğimizde:

Taş Alet Hammaddeleri: Demircihöyük'te taş aletlerin üretiminde dört ana hammadde kullanılmıştır. Bunlar Çakmaktaşı, Obsidyen, İnce Kireçtaşı ve Kuvarsit'tir. Bu dört hammadde arasında %83,1 oranıyla çakmaktaşı en yoğun olarak kullanılan hammaddedir. Çakmaktaşını %15,2 oranıyla obsidyen, %1,6 oranıyla kireçtaşı ve %0,1 oranıyla kuvarsit takip etmektedir (Baykal-Seeher, 1996: 339).

Keçiçayırı yerleşmesinde ise yontmataş aletler çakmaktaşı ve obsidyen olmak üzere iki hammaddeden üretilmektedir. Her iki yerleşmede çakmaktaşlarının kullanım oranları birbirine oldukça yakındır. Keçiçayırı yerleşmesinde %82 oranında kullanılan çakmaktaşı, Demircihöyük'te %83,1 oranında bir kullanım yüzdesine sahiptir. Obsidyenin kullanım oranında ise iki yerleşme arasında büyük bir fark söz konusudur. Keçiçayırı'nda sadece %2'lik bir obsidyen kullanımı söz konusuysen Demircihöyük'te bu oran % 15,2'dir.

Taş Alet Tipleri: Demircihöyük'teki taş alet tipleri Keçiçayırı ile tip ve üretim tekniği açısından benzerlikler taşımaktadır. Demircihöyük'te de aynı Keçiçayırı yerleşmesinde olduğu gibi dilgi üretimine dayalı bir taş alet endüstrisi vardır (Baykal-Seeher, 1996: 339).

Kalın (Baykal-Seeher, 1996: Lev. 10) ve omurgalı dilgilerin (Baykal-Seeher, 1996: Lev. 14) yanı sıra baskı tekniği ile üretilmiş standartlaşmış dilgiler (Baykal-Seeher, 1996: Lev. 11) en yaygın alet tipidir. Bu bağlamda dilgi endüstrisi Keçiçayırı ile büyük paralellik göstermektedir (Lev. 14, Lev. 15, Lev. 16, Lev. 17).

Dilgilerin ardından en yoğun görülen grup kazıyıcılardır. Farklı tipte kazıyıcıların bulunduğu Demircihöyük'te ön kazıyıcılar en yaygın kazıyıcı tipidir (Baykal-Seeher, 1996: Lev. 52, Lev. 53, Lev. 54, Lev. 55). Disk ve kenar kazıyıcılar da Demircihöyük'te yaygın görülen kazıyıcı tipleridir (Baykal-Seeher, 1996: Lev. 48, Lev. 49) ve tüm bu kazıyıcı tipleri Keçiçayırı örnekleriyle oldukça benzerdir (Lev. 18, Lev. 19).

Dilgi ve Kazıyıcılar dışında yerleşmede bol miktarda ok ve mızrak ucu ele geçmiştir (Baykal-Seeher, 1996: Lev. 43, Lev. 44, Lev. 45). Genellikle her iki yüzeyi de işlenmiş olan uçlar bu özelliği ile Keçiçayırı'na göre farklılık göstermektedir. Keçiçayırı örneklerinin sadece tek bir yüzeyi işlenmiştir (Lev. 20: 99-101).

Deliciler ve çekirdekler Demircihöyük'e ait diğer yontmataş alet tipleridir. Deliciler Keçiçayırı'nda olduğu gibi Demircihöyük'te de oransal olarak azınlık gruptur (Baykal-Seeher, 1996: 340). Çekirdekler ise Keçiçayırı'na göre daha fazla çeşitlilik göstermektedir (Baykal-Seeher, 1996: Lev.1-Lev. 10).

IV. 2. Barcın Höyük

Bursa ili, Yenişehir ilçesinde Barcın Köyü'nün 4 km güneyinde yer alan Barcın Höyük'te ilk kazı çalışmaları 2005 yılında J. Roodenberg tarafından başlatılmıştır (Roodenberg, Van, As, Alparslan Roodenberg, 2008: 55). 2007 yılından itibaren ise kazılar Hollanda Arkeoloji Enstitüsü adına F. Gerritsen başkanlığında sürdürülmüştür (Gerritsen, Özbal, 2009: 457).

Barcın Höyük'te gerçekleştirilen kazılar sırasında altı ana tabaka tespit edilmiştir. Bunlar sırasıyla; I. Tabaka: Bizans, II. Tabaka: Hellenistik ve Roma, III. Tabaka: Demir Çağı, IV. Tabaka: Tunç Çağı, V. Tabaka: Kalkolitik Dönem ve VI. Tabaka: Neolitik Dönem'e aittir. Ayrıca Neolitik Dönem kendi içerisinde alt evrelere

ayrılmış ve bu ayrımlar VIe en erken VIa ise en geç olmak üzere a dan e ye kadardır (Gerritsen, Özbal, Thissen, 2013: 57).

Barcın Höyük'te açığa çıkartılan stratigrafik tabakaların yanı sıra yerleşmedeki Neolitik Dönem'in en erken evreleri olan VIe ve VIId'ye ait C14 verileri sayesinde söz konusu evrelere ait mutlak tarihlerin olması Barcın Höyük'ü Keçiçayırı'nın tarihlendirilmesi açısından oldukça önemli kılmaktadır.

Barcın Höyük'ten elde edilen C14 verilerine göre Neolitik Dönem evreleri ve ortalama tarihlendirilmesi Tablo 4 de gösterildiği gibidir

Tablo 4: Barcın Höyük Tabakalarına ait C14 tarihleri

Tabaka	Tarihler (M.Ö)	Ortalama
VI-e	6620-6510	6570
VIe/VIId Geçiş	6500-6420	6460
VIId/VIc Geçiş	6330-6270	6300

Kaynak: Gerritsen, Özbal, Thissen, 2013

Barcın Höyük'ün bu evrelere ait çanak çömlek ve taş alet verilerini Keçiçayırı ile karşılaştırdığımızda ortaya çıkan durum şu şekildedir:

Mal Grubu: Barcın Höyük'ün en erken Neolitik evresi olan VIe evresinde ele geçen çanak çömlek yoğun şist katkısı ile bilinmektedir. Bu özelliği ile Demircihöyük Mal A ile büyük benzerlikler taşır. Genellikle krem ve açık kahverengi bu evrede en sık rastlanan yüzey renkleridir (Gerritsen, Özbal, Thissen 2013: 61). Keçiçayırı yerleşmesinde ise şist katkı yoktur ve yüzeylerde genellikle koyu renkler hâkimdir.

Barcın Höyük VIe/d geçiş evresinde VIe evresinde olduğu gibi şist katkı görülmeye devam etmektedir. Yüzey renkleri ise bir önceki evreden farklı olarak daha koyu renklerde (Gerritsen, Özbal, Thissen 2013: 61). Özellikle yüzey renkleri Keçiçayırı yerleşmesi ile büyük benzerlikler taşır.

VIId evresinde geldiğimizde VIe ve VIe/d geçiş evrelerinde yoğun olarak kullanılan şist katkı bu evre ile birlikte yerini kalsit katkılı mallara bırakmıştır. Yüzey renkleri VIe/d geçiş evresinde farklı olarak açık renklerde. En sık görülen yüzey

renkleri krem, açık gri, açık kahverengi, kırmızımsı kahverengi ve kırmızıdır (Gerritsen, Özbal, Thissen 2013: 61).

Formlar: Barcın VIe çanak çömleği genellikle basit profilli kâse ve daralan ağızlı çömlek formları ile temsil edilmektedir (Gerritsen, Özbal, Thissen 2013: Fig.17: 1-7). Keçiçayırı'nda ele geçirilen daralan ağızlı çömlekler, Barcın Höyük VIe evresi örneklerine göre bir nebze daha ince cidarlıdır (Lev. 4: 11-13). Basit profilli kâseler ise iki yerleşmede oldukça benzer özellikler taşır (Lev. 1: 1-3). Bunun yanı sıra kare kesitli uzun kulplara sahip dörtgen kaplar bu evrede görülen bir başka form çeşididir (Gerritsen, Özbal, Thissen 2013: Fig.17: 9-10). Keçiçayırı yerleşmesinde ise buna benzer herhangi bir form ele geçmemiştir.

VIe/d geçiş evresi olasılıkla Barcın Höyük'ün Keçiçayırı'nın birebir çağdaş olduğu evredir. Bu evreden ele geçen malzemenin tümü mal grubu ve form özellikleri olarak Keçiçayırı örnekleri ile tamamen benzeşmektedir. Bu evreden ele geçen formlar arasında Basit Profilli Kâseler, Daralan Ağızlı Çömlekler ve Pervaz Dudaklı Kâseler vardır (Gerritsen, Özbal, Thissen 2013: Fig.18: 1-5).

VIId evresinde de Barcın Höyük ve Keçiçayırı arasındaki benzerlik devam etmektedir. Özellikle "S" Profilli Kâseler, Daralan Ağızlı Çömlekler, Boyunlu Çömlekler, İp Delikli Tutamaklar ve Yatay Tutamaklar bu evrede sıklıkla görülmektedir (Gerritsen, Özbal, Thissen 2013: Fig.18: 6-15). VIId evresi tüm bu form repertuarı sayesinde Keçiçayırı ile benzerlikler taşısa da ele geçen boya bezemeli bir parça (Gerritsen, Özbal, Thissen 2013: Fig.19: 7) ve "Fikirtepe Kutusu" olarak bilinen dört ayaklı çizi bezemeli form (Gerritsen, Özbal, Thissen 2013: Fig.19: 8) Keçiçayırı'nda bulunmamaktadır.

Çanak Çömlek verilerinin ardından Barcın Höyük'ün taş alet tiplerini Keçiçayırı ile karşılaştırdığımızda ortaya çıkan durum şu şekildedir:

Taş Alet Hammaddeleri: Barcın Höyük taş aletleri ile ilgili hammadde ve evrelere ait tüm formların değerlendirildiği yayınlar sınırlıdır. Bu sebeple Barcın Höyük taş aletlerinin üretildiği hammaddeler ile ilgili de bilgilerimiz kısıtlıdır. Yinede yayımlanan kısımdan bir sonuca varmak gerekirse Barcın Höyük'te çakmaktaşıdan üretilmiş olan

aletlerin obsidyenden üretilmiş aletlere göre çok daha fazla bir oranda temsil edilmektedir (Gatsov, Nedelcheva 2011: 90). Bu bilgi Barcın Höyük ve Keçiçayırı Neolitik Dönem taş aletlerinin hammadde kullanımını bakımından benzerlikler taşıdığını göstermektedir.

Taş Alet Tipleri: Barcın Höyük Neolitik Dönem taş alet tiplerine baktığımızda genellikle dilgi üretimine dayalı bir taş alet endüstrisi göze çarpmaktadır. Yerleşmedeki tüm Neolitik Dönem taş aletlerinin %40'dan biraz fazlası Dilgi tipindedir (Gatsov, Nedelcheva, 2011: Fig.1). Keçiçayırı'nda da dilgi tipindeki aletlerin tüm aletlere oranı aynı Barcın Höyük gibi %40'dır. Fakat bu orana dilgilere ait alt tiplerde eklendiğinde Keçiçayırı'ndaki dilgilerin oranı %68'e çıkar (Graf. 6).

Düzeltili aletler kategorisinde değerlendirilen kazıyıcılar da Barcın Höyük taş alet endüstrisinde önemli bir yer tutmaktadır (Gatsov, Nedelcheva, 2011: Fig.1). Keza Keçiçayırı yerleşmesinde de kazıyıcılar dilgilerin ardından en sık görülen alet tipidir.

Bunların yanı sıra baskı tekniği dilgi üretimi için kullanılan mermi biçimli çekirdekler ve delici tipindeki aletler Barcın Höyük'te ele geçen diğer önemli taş alet tipleridir (Gatsov, Nedelcheva, 2011: 1-3).

IV. 3. Çatalhöyük

Konya iline bağlı Çumra İlçesi'nin 11km kuzeyindeki Çatalhöyük yerleşmesi Yakınoğu Neolitiğinin en önemli merkezlerinin başında gelmektedir (Hodder, Cessford, Farid, 2007: 6).

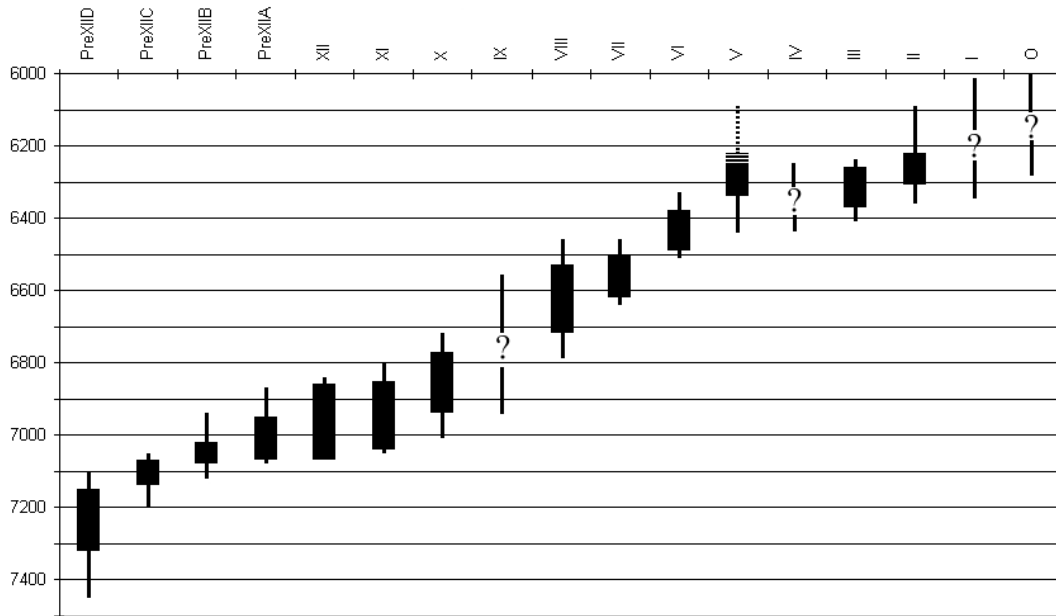
Çatalhöyük'teki ilk kazı çalışmaları 1961 yılında J. Mellaart başkanlığında başlamış ve 1965 yılına dek devam etmiştir (Mellaart, 1962: 41). J. Mellaart'ın ardından uzun bir süre ara verilen çalışmalar 1993 yılında I. Hodder yönetiminde yeniden başlamıştır (Hodder, 1996).

Doğu ve Batı Çatalhöyük olmak üzere iki konisi bulunan yerleşmede Neolitik Dönem buluntuları Doğu Çatalhöyük'te Kalkolitik Dönem buluntuları ise Batı Çatalhöyük'te ele geçirilmiştir. Bu tezin konusunu oluşturan Neolitik Dönem buluntularının ele geçtiği Doğu Çatalhöyük'te Mellaart kazılarında 12 yapı katı açığa

çıkartılmıştır Ve bu katlar yukarıdan aşağıya 0'dan 12'ye kadar numaralandırılmıştır (Mellaart, 2003: 33). Son dönem kazıları da Mellaart'ın tabakalanmasını doğrulamış ve bu tabakalardan bazılarının alt evreleri olduğunu ortaya koymuştur (Hodder, Cessford, Farid, 2007: 6).

C14 verilerine göre Doğu Çatalhöyük XII. Tabakadan itibaren kabaca M.Ö. 7000-6000 yılları arasında iskân görmüştür. Çatalhöyük tabakalarına ait C14 tarihleri Tablo 5 'te gösterildiği gibidir.

Tablo 5: Çatalhöyük Tabakalarına ait C14 tarihleri

Kaynak: Hodder, 2006: Fig. 18

Çatalhöyük'ün birçok eşsiz buluntusunun yanında sönük kalan iki buluntu grubu olan çanak çömlek ve taş alet verilerini Keçiçayırı yerleşmesi ile karşılaştırdığımızda şöyle bir durum ortaya çıkar:

Mal Grubu: Çatalhöyük'ün XI – VIII. Tabakaları arasında en sık görülen mal grubu kaba mallardır. Bu mal grubunda katkı olarak yalnızca bitki veya taşçık kullanıldığı gibi her ikisinin de kullanıldığı örnekler bulunur (Özdöl, 2006: 36). Keçiçayırı yerleşmesinde de hâkim mal grubu kaba mallardır fakat taşçık katkı yoğun olarak görülse de bitki katkı oldukça sınırlıdır.

Çatalhöyük VII-IV tabakalar arasında çanak çömlek de bir gelişim ve çeşitlilik söz konusudur. Söz konusu çeşitlilik bu tabakalar arasında mal gruplarına da yansımıştır. Bitkisel katkılı koyu mallar, koyu yüzlü açkılı mallar ve gri tanecikli kırmızı astarlı mallar en sık görülen mal grubudur (Özdöl, 2006: 154). Keçiçayırı yerleşmesi ile büyük benzerlikler taşıyan bu evrelerde özellikle Koyu Renk Yüzeyle mallar ve üzerinde gri döküntüler bulunan kırmızı astarlı mallar hamur ve yüzey işlemleri bakımından büyük benzerlikler taşır.

Çatalhöyük III. Tabakadan itibaren ise önceki tabakalardan devam eden koyu yüzeyle parçalar sayıca azalır ve yerini açık ve kırmızı yüzeylelere bırakır (Özdöl, 2006: 161).

Formlar: Çatalhöyük yerleşmesinde XI. Tabakada ortaya çıkan çanak çömlek genellikle çok kalın cidarlı, içe doğru daralan ağızlı çömlekler ile temsil edilir (Özdöl, Lev. 1-2) ve VIII. Tabakaya dek oldukça kalın profilli olarak aynı form çeşitliliği ile devam eder. Keçiçayırı'nda bu özelliklere sahip kaba cidarlı parçalardan form veren herhangi bir parça ele geçmemiştir.

Çatalhöyük yerleşmesinde VIII. Tabaka ile beraber cidarlarda inceleme başlamaktadır. VII. Tabaka ile birlikte mal gruplarının yanında form tiplerinde de büyük bir artış ve değişim göze çarpmaktadır. Daralan ağızlı çömlekler önceki tabakalardan gelişerek devam etmektedir (Özdöl, Lev: 25). Özellikle VI. Tabakaya ait daralan ağızlı çömlekler Keçiçayırı ile birebir benzerlik taşımaktadır (Özdöl, Lev: 24), (Lev. 5: 14-17). Basit profilli kâseler de yine önceki tabakalardan gelişerek VII-IV tabakaları arasında varlığını sürdürmektedir. Çatalhöyük VI. Tabaka ile beraber ortaya çıkan pervaz dudaklı parçalar (Özdöl, Lev. 31: 2, Lev. 32: 2-3, Lev. 33: 3, Lev. 36: 3, Lev. 37: 2-3). Keçiçayırı ile karşılaştırma ve benzerlik açısından büyük önem taşır (Lev. 2: 4-7). Ayrıca VI. Tabaka ile birlikte ip delikli tutamalarda ortaya çıkmaktadır. VII ve özellikle VI. Tabakalarda ortaya çıkan bu formlar III. Tabakaya dek gelişerek devam eder.

III. tabaka ile birlikte, XI. Tabakadan itibaren sıklıkla görülen daralan ağızlı çömlekler yerini daha çok "S" profilli ve dışa dönük açılan ağızlı kâselere bırakmaktadır (Özdöl, 2006: Lev. 126).

Taş Alet Hammaddeleri: Çatalhöyük'te yontmataş aletlerin yapımında kullanılan hammaddelerin neredeyse tamamını (%95) obsidyen oluşturmaktadır. %5'lik kısım ise çakmaktaşlardır (Carter, Conolly ve Spasojevic, 2005). Keçiçayırı yerleşmesinde ise bunun tam zıttı bir durum söz konusudur. Tek bir parça obsidyen hariç yontmataş aletlerin tamamı çakmaktaşındandır. Bu oranların iki yerleşme için bu derece zıt olmasının nedeni tamamen hammaddeye olan yakınlıkları ile alakalıdır.

Taş Alet Tipleri: Çatalhöyük'te yontmataş alet endüstrisi erken tabakalarda görece düzensiz yonga dilgiler ile temsil edilir (Conolly, 1999: 38). VI. Tabaka ile birlikte çanak çömlekte gördüğümüz değişiklikler taş alet endüstrisine de yansır. VI. Tabaka ile birlikte piramit ve mermi biçimli çekirdekler ortaya çıkar (Kayacan, 2015: 145). Baskı tekniğinin ortaya çıkması ile birlikte düzensiz yonga dilgiler yerini standartlaşmış dilgilere bırakır (Conolly, 1999: 40). Keçiçayırı yerleşmesinde baskı tekniği çok sık görülen bir üretim tekniği değildir. Bunun nedeni olasılıkla baskı tekniğinin getirdiği hammadde tasarrufuna Keçiçayırı halkının çok da ihtiyaç duymamasıdır.

Çatalhöyük'te dilgilerin yanı sıra düzeltili ok uçları ve kazıyıcılar sıklıkla görülen diğer taş alet tipleridir (Conolly, 1999: 45).

IV. 4. Bademağacı

Antalya ilinin yaklaşık 55 km kuzeyinde etrafı yüksek dağlar ile çevrili küçük bir ova içerisinde yer alan Bademağacı yerleşmesinde kazı çalışmaları 1993-2010 yılları arasında R. Duru başkanlığında gerçekleştirilmiştir (Duru, 2016)

Höyük'te erken Neolitik Dönemden erken Hristiyanlık Dönemine dek uzanan bir tabakalanma söz konusudur (Duru, 2016). Neolitik Dönem'e ait tabakalar erken ve geç Neolitik Dönem olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Erken Neolitik Dönem ise kendi içerisinde açığa çıkartılan yapı evrelerine göre ENI/5-9 yapı katları ve ENII/ 1-3,3A, 4,4A ve 4B yapı katları olarak ayrılır.

Bademağacı yerleşmesinde açığa çıkartılan Neolitik tabakalardan bazıları C14 tarihlerine sahiptir. Buna göre Bademağacı'nın bazı Neolitik Dönem tabakalarına ait C14 veriler Tablo 6 da gösterildiği gibidir.

Tablo 6: Bademağacı Tabakalarına ait C14 tarihleri

Tabaka	Tarihler (M.Ö)
ENI/8	7050-6705
ENII/4-3	6450-6270 / 6380-6250
ENII/1	6220-6080

Kaynak: Duru, 2007: 19

Bademağacı'nın ENI/9-5 tabakalarına ait sınırlı sayıda çanak çömlek ve taş alet ele geçmiştir. Keçiçayırı ile oldukça benzer özellikler taşıyan bu evrelere ait çanak çömlek ve taş alet verileri incelendiğinde şöyle bir durum ortaya çıkar:

Mal Grubu: ENI 9 ve 8. Yapı katlarında ele geçirilen az sayıda parça genellikle ince kum katkılı ve gri hamurludur. Yüzeylerde ise açık kahverengi ve griye çalan tonlar hâkimdir (Duru 2002, 404).

ENI 7-5 yapı katlarında ise yapım teknikleri gelişmiştir. İnce kum ve bitki katkılı mallar ortaya çıkmıştır. Yüzeylerde bej veya krem renk hâkimdir. Ayrıca 5. Yapı katı ile birlikte açıklama görülmeye başlar (Duru, 2011: 586).

ENII yapı katı ile birlikte açık renk mallar yerini koyu renk mallara bırakmaktadır (Duru, 2011: 587).

Formlar: Bademağacı ENI/9-8 yapı katında ele geçirilen çanak çömleğin sayısı oldukça azdır ve genellikle gövde parçaları ile temsil edilir. Ele geçen tanımlı formlar ise genellikle daralan ağızlı veya boyunlu çömlekler ve kâse formlarına aittir (Duru, 2016: 104). Bu yapı katında ele geçen çanak çömleklerden özellikle daralan ağızlı formlar Keçiçayırı yerleşmesi ile benzerlikler taşımaktadır (Lev. 4: 11-13).

ENI/ 7-5 yapı katları ile beraber değişen yapım teknikleri formlara da yansımış ve kap biçimlerini çeşitlendirmiştir (Duru, 2003: 558). Bir önceki yapı katlarından devam eden daralan ağızlı çömlekler ve küresel gövdeli kâseler ENI/7-5 evrelerinde de görülmeye devam eder. Bu tabakalarda ele geçen yeni formlardan bir tanesi bıçakla kesilmişçesine düz bir dudağa sahip olan küresel gövdeli çömleklerdir (Duru, 2007: Res: 64a). Ayrıca ENI/6 yapı katında ilk kez görülmeye başlanan pervaz dudak Keçiçayırı yerleşmesi ile benzerlik açısından büyük önem taşır (Duru, 2000: Lev. 7:4).

ENII Dönemi ile birlikte çanak çömlek formları değişime uğramaktadır. ENI döneminde sıklıkla görülen daralan ağızlı çömlekler ve küresel gövdeli kâselerin sayısı azalmış ve bunların yerini “S” profilli ve ip delikli parçalar almaya başlamıştır (Duru, 2000: 194)

Taş Aletler: Bademağacı yerleşmesinin Neolitik Dönem tabakalarında ele geçirilen taş aletlerle alakalı yayınlanan veriler son derece kısıtlıdır. Söz konusu yerleşmenin taş aletleri ile alakalı tek bilgi ENI/8. Yapı katında çakmaktaşıdan üretilmiş otuza yakın yonga aletlerin varlığıdır (Duru, 2003: 550).

Yukarıda detayları ile değinilen Keçiçayırı'nın yakın ve uzak yerleşmeler arasındaki çanak çömlek benzerlikleri ve formların gelişimi Tablo 7 ile bir arada gösterilmiştir.

Formlar	Çatalhöyük			Bademağacı			Barein Höyük			Demircihöyük		Keçiçayırı
	XI-VII	VI-III	II-0	ENI-9/7	ENI-6	EN-II 4-3	VI-e	VIe/d	VIId/c	Mal A	Mal B	Çanak Çömlekli Neolitik
Daralan Ağızlılar												
Pervaz Dudaklılar												
Boyunlu Çömlekler												
İp Delikliler												
“S”Profilliler												

Tablo 7: Karşılaştırma Yapılan Yerleşmelere Ait Benzer Çanak Çömlek Formları

SONUÇ

Eskişehir ve yakın çevresi son yıllarda artan kazı ve yüzey araştırmalarının etkisi ile özellikle İlk Tunç Çağı için Anadolu'nun en iyi bilinen bölgelerinden birisi haline gelmiştir. Fakat aynı durumu Neolitik Dönem için söylemek oldukça zordur. Demircihöyük kazıları ve T. Efe'nin yüzey araştırmaları bölgede Neolitik Dönem çalışmalarını için ön ayak olmakla beraber bölgenin Neolitikleşme süreci Anadolu prehistoryası için halen daha aydınlatılması gereken önemli sorunlardan bir tanesini oluşturmaktadır.

Bu tez çalışması kapsamında 2006-2009 yılları arasında T. Efe'nin bilimsel danışmanlığında yürütölen Keçiçayırı kazılarında Cıbirada tepesinde yapılan çalışmalarda stratigrafik olarak açığa çıkartılan tüm Neolitik Dönem Buluntuları bir arada değerlendirilmeye çalışılmış ve öncelikle söz konusu malzemenin Anadolu'da mevcut Neolitik Dönem kronolojisine oturtulması başlıca amaç olmuştur. Bu bağlamda, Keçiçayırı buluntularının tarihlendirilmesinde öncelikle Neolitik Dönem'in stratigrafik olarak saptandığı Barcın Höyük buluntuları ile Anadolu'da uzun stratigrafi veren önemli merkezlerden ikisi olan Çatalhöyük ve Bademağacı esas alınmıştır. Bunun yanı sıra Keçiçayırı'nın yakın komşularından olan Demircihöyük ile de yakın paralellikler saptanmıştır.

Mimari verilerin yok denecek kadar az saptandığı Keçiçayırı Neolitik Dönem yerleşiminde çanak çömlek Kırmızı Astarlı Mallar, Koyu Renk Yüzeyli Mallar ve Kaba Mallar ile karakterize olur. Basit Profilli Kaseler, Pervaz Dudaklı Kaseler, S profilli kaseler, Daralan Ağzılı Çömlekler, Boyunlu Çömlekler, Kapaklar, Kulp ve Tutamaklar ve Dip formlarının görüldüğü yerleşmede en çok Dip ve Daralan Ağzılı Çömlek formlarına rastlanılır. Yerleşmede ele geçen taş aletler; Çakmaktaşı, Obsidyen ve Bazalt olmak üzere üç ana hammadde den üretilmektedir. Keçiçayırı'nda ele geçen Yontmataş alet tipleri; Dilgiler, Kazıyıcılar, Uçlar, Çekirdekler, Halka Biçimli Alet, Delici ve bunlara ait alt tipler, Ele geçen Sürtmetaş aletler ise Öğütme ve Ezgi Taşlarıdır. Yongalamaya Dayalı bir taş alet endüstrisine sahip olan Keçiçayırı'nda az da olsa Baskı Tekniği de görölmektedir.

Demircihöyük A ve B malları Keçiçayırı ile Mal grupları açısından büyük benzerlikler taşımaz. Fakat özellikle Demircihöyük A mallarına ait formların neredeyse tamamı Keçiçayırı ile paralellik gösterir. Özellikle Pervaz dudaklar ve daralan ağızlı çömlerdeki benzerlik Keçiçayırı'nın Demircihöyük A malları ile çağdaş olduğunu göstermektedir. Ayrıca Yerleşmede taş alet üretiminde kullanılan hammaddeler ve üretim teknikleri de bu durumu destekler niteliktedir. Ayrıca Demircihöyük Mal B nin en karakteristik formlarından olan "S" profillilerin varlığı Keçiçayırı'ndaki yerleşimin Demircihöyük Mal B ye kadar devam ettiğini göstermektedir.

Barcın Höyük'te açığa çıkartılan en erken tabaka olan Ve tabakasında hakim olan açık renk mallar Keçiçayırı'nda oldukça az ve form vermeyen kaba mallar ile temsil edilmektedir. Barcın Höyük'ün bir sonraki evresi olan VIe/d geçişinde ortaya çıkan Koyu Renk Yüzeyle mallar Keçiçayırı ile birebir benzerlik gösterir aynı zamanda bu evre ile beraber ortaya çıkan pervaz dudaklı parçalar ve daralan ağızlı çömlerlerin cidarlarındaki incelme ile beraber Keçiçayırı ile birebir örtüşen bir mal ve form repertuarı ortaya koymaktadır. Aynı zamanda iki yerleşimin taş alet endüstrileri ve üretim teknikleri çok büyük benzerlikler taşır. Bu veriler Keçiçayırı'nın Barcın Höyük Ve evresinin sonu diğer bir deyişle Ve/d geçişi ile beraber iskan görmeye başladığını göstermektedir. Ayrıca Vd/c geçişinde ortaya çıkan "s" profilli parçalar Keçiçayırı'ndaki yaşamın Barcın Vd/c geçiş evresine kadar sürdüğünü göstermektedir.

EN I ve EN II olarak iki ana evreye ayrılan Bademağacı Neolitik Dönem tabakalarının erken evreleri olan ENI dönem'inde mal grupları genellikle açık renk ve astarlıdır. ENI mal grupları bakımdan Keçiçayırı ile farklılık gösterse de form olarak benzerlikler taşır. Özellikle ENI 6 tabakasında görülmeye başlanan pervaz dudaklı parçalar ve önceki evrelerden gelişerek devam eden daralana ağızlı çömler Keçiçayırı ile Bademağacı ENI 6 tabakasının çağdaş olduğunu göstermektedir. Bademağacı EN II dönemi ile beraber ortaya çıkan koyu yüzlü mallar ve "S" profilli parçalar Keçiçayırı'nın iskânının Bademağacı ENII döneminde de sürdüğünü göstermektedir.

Anadolu'nun en önemli Neolitik Dönem merkezlerinden birisi olan Çatalhöyük'te en erken tabakalardaki açık renk yüzeyle kaba malların ortadan kalkarak Koyu Renk Yüzeyle malların hâkim olduğu VII. Tabakanın sonu ve VI tabaka

Keçiçayırı ve Çatalhöyük yerleşmelerinin benzerliklerinin başladığı tabakalardır. Çatalhöyük'ün VI. Tabakasında ortaya çıkan pervaz dudaklı parçalar, ip delik tutamaklar ve özellikle daralan ağızlı çömlekler ve basık boyunlu çömlekler Keçiçayırı yerleşmesi ile oldukça benzerdir. Ayrıca Çatalhöyük VI. Tabaka ile birlikte taş alet üretiminde baskı tekniğinin kullanılmaya başlaması söz konusu tabakaların çağdaş olduğunu kanıtlamaktadır. Ayrıca Çatalhöyük yerleşmesinde ilk örnekleri VI ve III. Tabakada ortaya çıkan ve II. Tabakada gelişkin hale gelen “S” profilliler Keçiçayırı yerleşmesinin Çatalhöyük III. Tabakanın sonu II. Tabakanın başına dek varlığını sürdürdüğünü göstermektedir.

Tüm bu veriler bir araya getirildiğinde ortaya çıkan durum Tablo 6’ da gösterildiği gibidir.

Tablo 8:Karşılaştırmalı Kronoloji Tablosu

Tarihler(M.Ö)	Çatalhöyük	Bademağacı	Barcın	Demircihöyük	Keçiçayırı
6000	0				
6100	I				
	II	ENII/1			
6200	III				↑
6300	IV	ENII/4-3	VI d/c	Mal B	
6400	V				
6500	VI	ENI/6	VI e/d	Mal A	
6600	VII		VI-e		
6700	VIII				
6800	IX				
6900	X				
7000	XI	ENI/8			
	XII				

Keçiçayırı yerleşmesi aynı zamanda daha evvel ovalarda ve kıyı şeridinde görmeye alışık olduğumuz Neolitik Dönem topluluklarının, dağlık fakat daha korunaklı yerleri de yerleşim yeri olarak kullanabildiklerini göstermektedir. Kalkolitik Dönem’de Orman Fidanlığı, Kanlıtaş, Keskaya gibi yerleşmeler bölgede tepe üstü yerleşimin sık tercih edilen bir model olduğunu göstermektedir.

Keçiçayırı'nda Erken Neolitik Dönem'de gördüğümüz tepe üstüne yerleşme, bölgede bu geleneğin Kalkolitik Dönem'den önce de var olduğunu göstermiştir.

KAYNAKÇA

- Arne, Ture Johansson (1922), “Den aldste Bebyggelsen vid Bosporen”, *Fornvaennen* 16, ss.112-128.
- Balkan-Atlı, Nur (2002), “Kapadokya Obsidyenleri”, *Arkeoatlas* 1, İstanbul, 81.
- Baykal-Seeher, Ayşe (1996), *Die Lithischen Kleinfunde, Demircihüyük, Band IV*, , Verlag Philipp von Zabern, Mainz Am Rhein.
- Bey, Abdullah (1869), “Die Umgebung des See’s Kütschückschekmetché in Rumelien”, *Verhandlungen der K.K Geologischen Reichsanstalt* 12, ss. 263-265.
- Bittel, K., Otto, H. (1939), *Demirci Hüyük*, Berlin.
- Bittel, Kurt (1960), “Fikirtepe Kazısı”, *V. Türk Tarih Kongresi – Kongreye Sunulan Tebliğler*, C:4/5, ss. 29-36.
- Bousquet, Rabius (1900), “Les grottes de Yarım-Bourgaz”, *Echos d’Orient* 4, ss. 295-302.
- Bozbay, Heval (2009), *Neolitik Dönem Akarçay Tepe Yerleşmesinde Küçük Buluntular Işığında Zanaat Ürünleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Braidwood, R., Howe, B. (1960), *Prehistoric Investigations in Iraqi Kurdistan*, University of Chicago Press, Chicago.
- Braidwood, Robert (1957), “Jericho and its Setting in Near Eastern History”, *Antiquity* XXXI, ss. 74-82.
- Braidwood, Robert (1960), “The Agricultural Revolution”, *Scientific American* 203, ss. 73-80.
- Carter, T., Conolly, J., Spasojevic, A. (2005), “The Chipped Stone” Ian Hodder (Ed.), *Changing Materialities at Çatalhöyük Reports From the 1995-1999 Seasons*, Cambridge, ss. 285-306.

- Chaput, Ernest (1941), *Phrygie, Exploration archeologique ,Geologie et geographie physique*, Paris.
- Childe, Gordon (1929), *The Danube in Prehistory*, Clarendon Press, Oxford.
- Childe, Gordon (1945), *1945 Progress and Archaeology*, C.A. Watts & Co. Ltd Press, London.
- Conolly, James (1999), *The Çatalhöyük Flint and Obsidian Industry: Technology and Typology in Context*, Oxford.
- Darkot, B. Tuncel, M. (1988), *Ege Bölgesi Coğrafyası*, Türkiyat Matbaacılık ve Neşriyat, İstanbul.
- Debenath, A., Dibble, H. (1993), *Handbook of Paleolithic Typology*, *University Museum of Pennsylvania*, Philadelphia.
- Duru, Refik (2000), “Bademağacı Kazıları 1997-1998 Yılları Çalışma Raporu” *Belleten* 239, Ankara, ss. 187-212.
- Duru, Refik (2002), “Bademağacı Kazıları 2000-2001 Yılları Çalışma Raporu” *Belleten* 66, ss. 549-594.
- Duru, Refik (2003), “Bademağacı Kazıları 2000 ve 2001 Yılları Çalışma Raporu”, *Belleten* 246, Ankara, ss. 549-594.
- Duru, Refik (2007), “Göller Bölgesi Neolitiği: Hacılar-Kuruçay Höyüğü- Höyücek-Bademağacı Höyüğü” Mehmet Özdoğan, Nezih Başgelen (Ed.), *Anadolu’da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa’ya Yayılımı. Türkiye’de Neolitik Dönem, Yeni Kazılar, Yeni Bulgular. Arkeoloji ve Sanat Yayınları*, İstanbul, ss. 331-360.
- Duru, Refik (2016), *Tarım’dan Yazı’ya Burdur Yöresi ve Yakın Çevresi’nin Altıbin Yılı (M.Ö. 8000-M.Ö. 2000)*, Antalya.
- Efe, T. Sarı, D. Fidan, E. (2011),” the significance of the keçiçayırı excavations in the prehistory of inland northwest anatolia”, Nejat Bilgen, Ralf Von Den Hoff, Serpil

- Sandalcı, Sevcan Silek (Ed), *Archaeological Research in western central Anatolia (The IIIrd international Symposium of Archaeology)*, Kütahya, 9-28.
- Efe, T., Tuna, Y. (2017), "Frigya Yaylası'nda Yer Alan Keçiçayırı Yerleşmesinde Ele Geçirilen İlk Tunç Çağı Çanak Çömleği", *Arkeoloji Dergisi XXII*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi Yayınları, İstanbul, ss. 49-116.
- Efe, T., Türkteki, M. (2007), "Keçiçayırı (Seyitgazi-Eskişehir) 2007 Yılı Kurtarma Kazıları", *Colloquium Anatolicum VI*, ss. 75-84.
- Efe, T., vd. (2015), "Bilecik İli 2013 Yılı Yüzey Araştırması", *XXXII. Kazı Sonuçları Toplantısı C:1*, ss. 495-504.
- Efe, Turan (1990), "1988 yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları" VII. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Ankara, ss. 405-424.
- Efe, Turan (1994), "1992 yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları" XI. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Ankara, ss. 571-592.
- Efe, Turan (1995a), "1993 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", *XII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, ss.245-266.
- Efe, Turan (1995b), "İç Batı Anadolu'da İki Neolitik Yerleşme: Fındık Kayabaşı ve Akmakça", Nezih Başgelen (Ed.) *İ. Metin Akyurt Bahattin Devam Anı Kitabı*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, ss. 105-114
- Efe, Turan (1997), "1995 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir illerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", *Araştırma Sonuçları Toplantısı XIV*, Ankara, ss.215-232.
- Efe, Turan (2005), "Neolitization in İnland Northwestern Anatolia", Lichter Clemens (Ed.), *How Did Farming Reach Europe ? BYZAS 2*, Ege Yayınları, İstanbul, ss. 107-115.
- Efe, Turan (2008), "Keçiçayırı'nda Ölü Hediyesi Olarak Bulunmuş Olan İki Geç Kalkolitik Kap" Taner Tarhan, Aksel Tibet, Erkan. Konyar (Eds.), *Muhibbe Darga Armağanı*, 243-250.

- Esin, Ufuk (1991), "Aşıklı Höyük (Kızılkaya-Aksaray) Kurtarma Kazısı 1989", *Türk Arkeoloji Dergisi XXIX*, ss.1-34.
- Fidan, Erkan (2016), "Keçiçayırı: An Early Bronze Age II Fortified Hilltop Settlement (Northwest Anatolia)", *Mediterranean Archaeology and Archaeometry* 16/1, 71-83.
- French, David (1967), "Prehistoric Sites in Northwest Anatolia I. The İznik Area", *Anatolian Studies XVII*, ss. 49-100.
- Gatsov, I., Nedelcheva, P. (2011), "Lithic artefacts from the Neolithic period in NW Anatolia. Last results", *Archaeological Research in Western Central Anatolia (The IIIrd International Symposium of Archaeology)*, ss. 1-8.
- Gerritsen, F., Özbal, R. (2009), "2007 Barçın Höyük Excavations", *30. Kazı Sonuçları Toplantısı*, 3. Cilt, Ankara, ss. 457-464.
- Gerritsen, F., Özbal, R. (2011), "Barçın Höyük Kazıları 2007", *Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler* 25, ss. 23-24.
- Gerritsen, F., Özbal, R., Thissen, L. (2013), "The Earliest Neolithic Levels at Barçın Höyük, Northwestern Turkey", *Anatolica* 39, 53-92.
- Güldoğan, Emre (2011), "Aşıklı Höyük Sürtmetaş Buluntu Topluluğu", *TÜBA-AR* 14, İstanbul, ss. 41-58.
- Harmankaya, Savaş (1983), "Pendik Kazısı 1981", *IV. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C:1, ss. 25-30.
- Haspels, Emilie (1971), *The Highlands of Phrygia Sites and Monuments I, The Text*, Princeton University Press, New Jersey.
- Hauptmann, H., Özdoğan, M. (2007), "Anadolu'da Neolitik Devrim", Lichter Clemens (Ed), *İnsanlığın En Eski Anıtları: 12.000 Yıl Önce Anadolu*, İstanbul, ss. 404-410.
- Hodder, I., Cessford, C., Farid, S. (2007), "Excavating Çatalhöyük: South, North and KOPAL Area Reports From the 1995-99 Seasons", *BIAA Monograph Series* 37, ss. 3-24.

- Hodder, Ian (1998), "Çatalhöyük, Turkey: A Summary of Some Recent Results" *Documenta Praehistorica* 25, 71-80.
- Hodder, Ian (2006), *Leoparın Öyküsü*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Hovasse, Raymond (1927), "La grotte de Yarım Bourgas / Yarımburgaz Mağarası", *Darülfünun Fen Fakültesi Mecmuası* 5, ss. 1- 19.
- Hubbard, Gilbert Ernst (1932), "Turkish Grottoes of Yarım Burgaz", *Pan-American Geologist* 57, ss. 321-328.
- İnizan, M., Lechevallier, M. (1990), "A Techno-Economic Approach to Lithics: Some Examples of Blade Pressure Debitage in the Indo-Pakistani Subcontinent", *South Asian Archaeology 1987*, Roma, ss. 43-59.
- İnizan, M., Roche, H., Tixier, J. (1992), *Technology of Knapped Stone*, CREP, Meudon.
- Janse, Oliver (1925), "Notes sur une station neolithique a Kadi-Keui sur le Bosphore", *Bulletin de la Societe Prehistorique Française. Etudes et Travaux* 22, ss. 166-171.
- Kansu, Şevket Aziz (1963), "Marmara Bölgesi ve Trakya'da Prehistorik İskan Tarihi Bakımından Araştırmalar (1959 – 1962)", *Bellekten* 27, ss. 657-705.
- Kansu, Şevket Aziz (1966), "Haberler- Kazılar ve Marmara ve Trakya Bölgesinde Tarih Öncesi Araştırmaları", *Bellekten* 30, ss. 491-492.
- Kansu, Şevket Aziz (1972), "Yarımburgaz (Küçükçekmece-İstanbul) Mağarası'nda Türk Tarih Kurumu Adına Yapılan Prehistorya Araştırmaları ve Tuzla Kalkolitiğinde Yeni Gözlemler", *Türk Tarih Kongresi VII*, C:1, ss. 22-30.
- Karul, Necmi (2007), "Aktopraklık: Kuzeybatı Anadolu'da Gelişkin Bir Köy", Mehmet Özdoğan, Nezih Başgelen (ed.); *Türkiye'de Neolitik Dönem*, , Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, ss. 387-392.
- Kayacan, Nurcan (2015), *Anadolu'da Neolitik Dönem'de Baskı Tekniği İle Taş Yongalama: Uygulama, Dağılım ve Kültürel Farklılıklar*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Kenyon, Kathleen (1981), *Excavations at Jericho Volume Three. The Architecture and Stratigraphy of the Tell*, London.
- Kocacan, Harun Reşit (1921), “Bir Mağara Nasıl Tetkik Olunur?”, *Tedrisat Mecmuası* 61, ss. 12-18.
- Korfmann, Manfred. (1983), *Demircihüyük Die Ergebnisse Der Ausgrabungen 1975-1978 Band I, Architektur, Stragraphie und Befunde*, Mainz.
- Kökten, Kılıç (1951), “Kuzeybatı Anadolu’nun Tarihöncesi Hakkında Yeni Gözlemler”, *DTCF Dergisi IX*, ss. 201-214.
- Leake, William Martin (1824), *Journal of a Tour in Asia Minor with Comparative Remarks on the Ancient and Modern Geography of that Country*, London.
- Leakey, Louis (1971), *İnsanın Ataları, Yontmataş Devriyle İnsanın Köken ve Evrimi Konusunda Bilinenlerin Bir Özeti* (çev. Güven Arsebük), T. T.K. Basımevi, Ankara.
- Mellaart, James (1955), “Some Prehistoric Sites in North-Western Anatolia”, *İstanbul Mitteilungen* 6, ss. 53-86.
- Mellaart, James (1958), “Excavations at Hacılar. First Preliminary Report”, *Anatolian Studies* 8, ss. 127-156.
- Mellaart, James (1961), “Excavations at Çatal Hüyük: First Preliminary Report”, *Anatolian Studies* 12, ss. 41-65.
- Mellaart, James (2003), *Çatalhöyük: Anadolu’da Bir Neolitik Kent*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Mordtmann, Andreas David (1907), “Historische Bilder vom Bosphorus”, *Mitteilungen des Deutscher Auflugereins*, ss. 11-30.
- Özbaşaran, M., Cutting, M. (2007), “Orta Anadolu’da Neolitiğin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi (Aşıklıhöyük-Çatalhöyük)” Nezih Başgelen (Ed), *12000 Yıl Önce:*

Uygarlığın Anadolu'dan Avrupa'ya Yolculuğunun Başlangıcı Neolitik Dönem, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss. 55-62.

Özdoğan, Mehmet (1979), *Fikirtepe*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Prehistorya Kürsüsü, İstanbul.

Özdoğan, Mehmet (1983), "Pendik: A Neolithic Site of Fikirtepe Culture in the Marmara Region", Harald Hauptmann (Ed.) *Beiträge zur Altertumskunde Kleinasien*, Festschrift für Kurt Bittel, Mainz, ss. 401-411.

Özdoğan, Mehmet (1988), "Yarımburgaz Mağarası 1986 yılı Kazı Çalışmaları", V. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, C:II, ss. 323-346.

Özdoğan, Mehmet (2002), "Yontmataş Teknolojisi", *ArkeoAtlas 1*, İstanbul, ss. 54.

Özdoğan, Mehmet (2004), "Neolitik Çağ- Neolitik Devrim- İlk Üretim Toplulukları Kavramının Değişimi ve Braidwoodlar" *TÜBA-AR 7 İstanbul*, ss. 43-51.

Özdoğan, Mehmet (2007), "Marmara Bölgesi Neolitik Çağ Kültürleri", Mehmet Özdoğan ve Nezih Başgelen (Ed.) *Anadolu'da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa'ya Yayılımı. Türkiye'de Neolitik Dönem: Yeni Kazılar, Yeni Bulgular*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, ss. 401-426.

Özdöl, Serap (2006), *Anadolu'da Erken Neolitik Dönem Çanak Çömlek Kültürleri ve Çatalhöyük Örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Pasinli, A., vd. (1994), "Pendik Kurtarma Kazısı", *IV. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, ss. 147-163.

Roodenberg, J., von As, A., Roodenberg, S.A. (2008), "Barçın Höyük in the Plain of Yenişehir (2005-2006) A Preliminary Note on the Fieldwork, Pottery and Human Remains of the Prehistoric Levels", *Anatolica XXXIV*, ss. 53-66.

Roodenberg, Jacob (1993), "Ilıpınar X to VI: Links and Chronology", *Anatolica XIX*, ss. 251-267.

- Roodenberg, Jacob (1999), "Investigation at Mentese Höyük in the Yenişehir Basin", *Anatolica XXV*, ss. 21-36.
- Sarı, Deniz (2017a), "Yeni Yüzey Araştırmaları Işığında İlk Tunç Çağı'nda Bozüyük", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 26, ss. 140-154.
- Sarı, Deniz (2017b), "Frigya Dağlık Bölgesi'nde Yer Alan Keçiçayırı İlk Tunç Çağı II Kalesi Küçük Buluntuları", *Arkeoloji Dergisi XXII*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi Yayınları, İstanbul, ss. 117-147.
- Seeher, Jürgen (1987), *Demircihüyük, Band III,1, Die Keramik I, A. Die Neolithische und Chalkolithische Keramik, B. Die Frühbronzezeitliche Keramik Der Älteren Phasen (bis Phase G)*, Verlag Philipp von Zabern, Mainz Am Rhein.
- Telsiz, Sevgi (2011), *Eskişehir Yöresindeki Volkanik Kayaçların Petrolojisi ve Jeokimyası*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tuna, Yusuf (2017), *Keçiçayırı İlk Tunç Çağı Çanak Çömleği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.
- Yalçınkaya, Işın (1989), *Alt ve Orta Paleolitik Yontmataş Endüstrileri Biçimsel Tipolojisi ve Karain Mağarası*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Yıldız, S., Işık, N., Keleştemur, O. (2008), "Diyarbakır-Karacadağ Bazalt Taşlarının Mekanik Özelliklerinin İncelenmesi", *Fırat Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi* 20 (C:4), ss. 617-626.

EK-1

KATALOG

Levha 1

1. Kâse Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 247

Mal: 2

Form: 1a

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan kâse parçası. Açık Kahverengi yüzey açkılanmıştır. Gövde üzerinde yer yer siyah alacalanma mevcuttur. Siyah renkteki hamur taşçık ve bitki katkıdır.

2. Kâse Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 250

Mal: 2

Form: 1a

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan kâse parçası. Açık Kahverengi yüzey açkılanmış fakat açkı kısmen dökülmüştür. Siyah renkte hamur ince taşçık, bitki ve mika katkıdır.

3. Kâse Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 250

Mal: 1

Form: 1a

Tanımı: Kırmızı Astarlı Maldan kâse parçası. Kırmızı astarlı yüzey açkılanmıştır. Açık Kahverengi hamur ince taşçık, kireç taşı ve mika katkıdır.

Levha 2

4. Kâse Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 198

Mal: 2

Form: 1b

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan kâse parçası. Koyu kahverengi yüzey açkılanmıştır. Dudağın iç kısmında derin bir pervaz şeklinde çikıntı mevcuttur. Açık kahverengi hamur ince taşçık ve mika katkıdır.

5. Kâse Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 260

Mal: 2

Form: 1b

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan kâse parçası. Açık kahverengi yüzey açıksızdır. Dudağın iç kısmında büyük ve derin bir pervaz çıkıntı bulunmaktadır. Siyah renkte hamur kaba taşçık ve mika katkıdır.

6. Kâse Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1. 280

Mal: 3

Form:1b

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan kâse parçası. Açık kahverengi yüzey açıksızdır. Dudak içinde görece sığ bir pervaz şeklinde çıkıntı mevcuttur. Koyu kahverengi hamur kaba taşçık, kireç taşı ve mika katkıdır.

7. Kâse Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1. 267

Mal: 2

Form:1b

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan kâse parçası. Açık kahverengi yüzey açıksızdır. Dudağın üzerinde sığ bir çıkıntı bulunmaktadır. Kahverengi hamur ince taşçık ve kireç taşı katkıdır.

Levha 3

8. Kâse Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1. 291

Mal: 2

Form:1c

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan kâse parçası. Kırmızımsı kahverengi yüzey açıksızdır. Dudak ve gövde üzerinde küçük siyah alacalanmalar vardır. Açık kahverengi hamur kireç taşı ve bitki katkıdır.

9. Kâse Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 226

Mal: 1

Form:1c

Tanımı: Kırmızı Astarlı Maldan kâse parçası. Parçanın yüzeyi içte ve dışta kırmızı astarlıdır. Astar neredeyse tamamen dökülmüştür. Siyah renkte hamur ince taşçık ve yoğun mika katkıdır.

10. Kâse Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1. 267

Mal: 2

Form: 1c

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan kâse parçası. Siyah renkte yüzey parlak a ıklıdır. Koyu kahverengi hamur ince taşçık, kireç taşı ve mika katkılıdır.

Levha 4

11. Daralan Ağızlı  ömlek Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 244

Mal: 2

Form: 2a

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan daralan ağızlı çömlek parçası. Kahverengi yüzey açıklanmıştır. Koyu kahverengi hamur İnce taşçık, bitki ve mika katkılıdır.

12. Daralan Ağızlı  ömlek Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1. 267

Mal: 3

Form: 2a

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan daralan ağızlı çömlek parçası. Bej renkte yüzey a kısızdır. Açık kahverengi hamur taşçık ve yoğun mika katkılıdır.

13. Daralan Ağızlı  ömlek Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1. 278

Mal: 2

Form: 2a

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan daralan ağızlı çömlek parçası. Yüzey açık kahverengi ve a ıklıdır. Fakat a ıkı içte ve dışta kısmen dökülmüştür. Kahverengi hamur ince taşçık ve mika katkılıdır.

Levha 5

14. Daralan Ağızlı  ömlek Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 247

Mal: 2

Form: 2a

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan daralan ağızlı çömlek parçası. Kahverengi yüzey a ıklıdır. Gövde üzerinde ufak alacalanma mevcuttur. Siyah renkte hamur ince taşçık ve seyrek bitki katkılıdır.

15. Daralan Ağızlı Çömlek Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 282

Mal: 2

Form: 2a

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan daralan ağızlı çömlek parçası. Grimsi kahverengi yüzey sıvazlanarak hafifçe açkılanmıştır. Siyah renkteki hamur ince taşçık ve seyrek mika katkıdır.

16. Daralan Ağızlı Çömlek Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 247

Mal: 2

Form: 2a

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan daralan ağızlı çömlek parçası. Kahverengi yüzey sıvazlanarak hafif açkılanmış ve bu açkı kısmen dökülmüştür. Kahverengi hamur kaba taşçık katkıdır.

17. Daralan Ağızlı Çömlek Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1. 272

Mal: 2

Form: 2a

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan daralan ağızlı çömlek parçası. Koyu kahverengi yüzey içte ve dışta açkılıdır. İç kısımdaki açkı oldukça parlak ve sağlamken parçanın dış yüzeyindeki astar büyük oranda dökülmüştür. Kahverengi hamur kaba taşçık ve seyrek mika katkıdır.

Levha 6

18. Daralan Ağızlı Çömlek Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 247

Mal: 1

Form: 2a

Tanımı: Kırmızı Astarlı Maldan daralan ağızlı çömlek parçası. Kırmızı renkteki yüzey içte ve dışta iyi açkılanmış fakat iç kısımdaki açkı tamamen korunmuşken parçanın dış yüzeyindeki astar ve açkı yer yer dökülmüştür. Siyah renkte hamur ince taşçık, kireç taşı ve seyrek mika katkıdır.

19. Daralan Ağızlı Çömlek Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 244

Mal: 1

Form: 2a

Tanımı: Kırmızı Astarlı Maldan daralan ağızlı çömlek parçası. Bordoya çalan kırmızı renkli dış yüzey açıktır. Yüzeydeki astar ve açkı uygulamaları yer yer benek şeklinde dökülmüştür. Siyah renkli hamur ince taşçık ve seyrek mika katkıdır.

20. Daralan Ağızlı Çömlek Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 247

Mal: 1

Form: 2a

Tanımı: Kırmızı Astarlı Maldan daralan ağızlı çömlek parçası. Bordoya çalan kırmızı renkli dış yüzey açıktır. Parça üzerindeki astar ve açkı kısmen dökülmüştür. Siyah renkli hamur ince taşçık ve mika katkıdır.

21. Daralan Ağızlı Çömlek Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 260

Mal: 2

Form: 2a

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan daralan ağızlı çömlek parçası. Grimsi kahverengi dış yüzey sıvazlanarak hafifçe açkılanmıştır. Siyah renkli hamur ince taşçık ve mika katkıdır.

Levha 7

22. Basık Boyunlu Çömlek Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1. 241

Mal: 2

Form: 2b1

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan basık boyunlu çömlek parçası. Koyu kahverengi yüzey açıktır. Fakat açkı kısmen dökülmüştür. Siyah renkli hamur ince taşçık, kireç taşı ve yoğun mika katkıdır.

23. Basık Boyunlu Çömlek Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1. 241

Mal: 1

Form: 2b1

Tanımı: Kırmızı Astarlı Maldan basık boyunlu çömlek parçası. Kırmızı renkli yüzeyde dudak üzerinde kısmi bir alacalanma mevcuttur. Siyah renkli hamur ince taşçık ve kireç taşı katkıdır.

24. Basık Boyunlu ömlek Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 282

Mal: 2

Form: 2b1

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyli Maldan basık boyunlu çömlek parçası. Grimsi kahverengi dış yüzey sıvazlanarak hafifçe açkılanmıştır. Koyu kahverengi hamur, kaba taşçık ve seyrek mika katkılıdır.

Levha 8

25. Uzun Boyunlu ömlek Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1. 272

Mal: 2

Form: 2b2

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyli Maldan uzun boyunlu çömlek parçası. Koyu kahverengi yüzey iyi açkılıdır. Siyaha çalan renkte koyu kahverengi hamur İnce taşçık ve mika katkılıdır.

26. Uzun Boyunlu ömlek Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 226

Mal: 1

Form: 2b2

Tanımı: Kırmızı Astarlı Maldan uzun boyunlu çömlek parçası. Kırmızı renkte yüzey açkılıdır. Fakat astar ve açkı büyük oranda dökülmüştür. Açık kahverengi hamur taşçık ve yoğun mika katkılıdır.

27. Uzun Boyunlu ömlek Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 226

Mal: 2

Form: 2b2

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyli Maldan uzun boyunlu çömlek parçası. Açık kahverengi yüzey açkılıdır. Yüzeyde yer yer siyah renkte alacalanma mevcuttur. Kahverengi hamur ince taşçık katkılıdır.

Levha 9

28. Kapak Parçası

Bul. Yeri: AV-1/2. 40

Mal: 2

Form: 3

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan kapak parçası. Kahverengi yüzey sıvazlanarak açkılanmıştır. Düz bir zemine sahip olan parçanın üst yüzeyi kenarlardan başlayarak orta kısımlara doğru kalınlaşmaktadır. Parçanın tepe noktasında muhtemelen bir kulp/tutamak'a ait olabilecek hafif bir yükselti söz konusudur. Parçanın zemin kısmı yer yer alacalıdır. Koyu kahverengi hamur Taşçık ve yoğun mika katkıdır.

30. Kapak Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 228

Mal: 2

Form: 3

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan kapak parçası. Açık kahverengi yüzey sıvazlanarak açkılanmıştır. Parçanın üst yüzeyi kenarlardan başlayarak orta kısımlara doğru çok hafif kalınlaşmaktadır. Kahverengi hamur taşçık ve mika katkıdır.

31. Dikey Kulp

Bul. Yeri: AY/AZ-1. 278

Mal: 2

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan dikey kulp. Form 2b1'e ait bir parça üzerinde tamamı korunmuş bir haldedir. Açık kahverengi yüzey açıktır. Koyu kahverengi hamur ince taşçık ve mika katkıdır.

32. Yatay Kulp Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1. 278

Mal: 2

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan yatay kulp parçası. Üzerine yerleştirildiği parçadan bağımsız bir şekilde ele geçmiştir. Büyük bir oranda korunan kulp parçası açık kahverengi bir yüzeye sahiptir ve sıvazlanarak açkılanmıştır. Açık kahverengi hamur ince taşçık ve mika katkıdır.

33. Yatay Tutamak

Bul. Yeri: AY-1. 259

Mal: 2

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan yatay tutamak. Tamamı korunmuş bir durumda olan tutamak, Açık kahverengi bir yüzey rengine sahiptir ve açıktır. Tutamağın alt

kısmı ve gövde ile birleştiği nokta siyah alacalıdır. Kahverengi hamurlu parça taşçık ve seyrek mika katkıdır.

34. İp Delik Tutamak

Bul. Yeri: AY/AZ-1. 278

Mal: 2

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan ip delikli tutamak. 2a Formuna ait bir parça üzerine yerleştirilmiştir. Tutamak ağız kenarına yerleştirilmiş ve tamamı korunmuş durumdadır. Grimsi kahverengi yüzey açıktır. Koyu kahverengi hamur ince taşçık ve mika katkıdır.

35. İp Delik Tutamak Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 275

Mal: 2

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan ip delikli tutamak parçası. 2a Formuna ait bir parça üzerinde ip delikli bir tutamak mevcuttur. Ağız kenarına yerleştirilmiş olan tutamağın yaklaşık yarısı kırık durumdadır. Yüzey açık kahverengi ve açıktır fakat açkı neredeyse tamamen dökülmüştür. Kahverengi hamur ince taşçık ve mika katkıdır.

36. İp Delik Tutamak Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 259

Mal: 2

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan ip delikli tutamak parçası. Gövde üzerine yerleştirilmiş olan tutamağın büyük bölümü kırık durumdadır. Koyu kahverengi yüzey açıktır. Kahverengi hamur siyah özlüdür. Hamur kaba taşçık ve yoğun mika katkıdır.

Levha 10

37. Dip Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 247

Mal: 2

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan dip parçası. Düz dipli parça dibin gövde ile bulunduğu yerden kırılmıştır. Yüzey grimsi kahverengi ve sıvazlanarak hafifçe açılmıştır. Siyah renkte hamur taşçık ve mika katkıdır.

38. Dip Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 260

Mal: 2

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan dip parçası. Düz dipli parça kahverengi yüzeye sahiptir ve gövde kısmı açıktır. Siyah renkte hamur taşçık katkıdır.

39. Dip Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1. 278

Mal: 2

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan dip parçası. Düz dipli parça açık kahverengi yüzeylidir ve sıvazlanarak açılmış bir gövdeye sahiptir. Açık kahverengi hamur ince taşçık katkıdır.

40. Dip Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 247

Mal: 2

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan dip parçası. Düz dipli parçanın dip kısmı büyük oranda kırıktır. Açık kahverengi yüzey açıktır. Koyu kahverengi hamur taşçık katkıdır.

Levha 11

41. Dip Parçası

Bul. Yeri: AV-1/2. 32

Mal: 2

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan dip parçası. Düz dipli parçanın dip kısmı yarıya yakın korunmuştur. Açık kahverengi yüzey açıktır. Açık kahverengi hamur ince taşçık ve mika katkıdır.

42. Dip Parçası

Bul. Yeri: AV-1/2. 32

Mal: 2

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan dip parçası Düz dipli parçanın gövde ile birleştiği noktadan kırılmış ve gövdenin çok ufak bir bölümü korunmuştur. Açık kahverengi yüzey açıktır. Koyu kahverengi hamur taşçık katkıdır.

43. Dip Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 247

Mal: 2

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan dip parçası. Düz dipli parça koyu kahverengi yüzeyle ve ačkılıdır. Siyah renkteki hamur taşık ve mika katkıdır.

44. Dip Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1. 291

Mal: 3

Tanımı: Kaba Maldan dip parçası. Düz dipli parça ačk kahverengi bir yüzeye sahiptir ve ačkısızdır. Kahverengi hamur kaba taşık ve yoğun mika katkıdır.

45. Dip Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1. 267

Mal: 2

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan dip parçası. Düz dipli parça kahverengi bir yüzeye sahiptir. Yüzeyle yoğun kireç kaplıdır. Kahverengi hamur kaba taşık katkıdır.

Levha 12

46. Dip Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1. 278

Mal: 2

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan dip parçası. Düz dipli parçanın gövde kısmı çok büyük oranda kırılmıştır. Kahverengi dış yüzey ačkılıdır. Siyah renkli hamur taşık ve yoğun mika katkıdır.

47. Dip Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1. 278

Mal: 2

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan dip parçası. Düz dipli parçanın gövde ve dip arasındaki bölümünde bir iç bükeylik söz konusudur. Kahverengi yüzey iyi ačkılmıştır. Koyu kahverengi hamur taşık ve seyrek mika katkıdır.

48. Dip Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1. 241

Mal: 1

Tanımı: Kırmızı Astarlı Maldan dip parçası. Düz dipli parçanın dip ve gövde kısmı oldukça az korunabilmiştir. Kırmızı astarlı yüzey açıktır. Açık kahverengi hamur ince taşçık katkıdır.

49. Dip Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1. 280

Mal: 3

Tanımı: Kaba Maldan dip parçası. Düz dipli parçanın Gövde kısmı dip kısmından daha büyük oranda korunabilmiştir. Koyu kahverengi yüzey açıktır. Koyu kahverengi hamur kaba taşçık ve seyrek mika katkıdır.

50. Dip Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1. 241

Mal: 2

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan dip parçası. Düz dipli parçanın yüzeyi kahverengi ve açıktır. Kahverengi hamur taşçık ve seyrek mika katkıdır.

Levha 13

51. Dip Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 228

Mal: 1

Tanımı: Kırmızı Astarlı Maldan dip parçası. Düz dipli parçanın dip kısmının çok ufak bir bölümü korunabilmişken gövde kısmının önemli bir bölümü korunmuştur. Kırmızı renkli yüzey açıktır. Yüzey üzerindeki astar ve açığın büyük bölümü dökülmüştür. Açık kahverengi hamur ince taşçık ve seyrek mika katkıdır.

52. Dip Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1. 267

Mal: 3

Tanımı: Kaba Maldan dip parçası. Düz dipli parça açık kahverengi yüzeye sahiptir. Yüzey açıksızdır. Kahverengi hamur taşçık ve seyrek mika katkıdır.

53. Dip Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 250

Mal: 2

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan dip parçası. Düz dipli parça koyu kahverengi yüzeyle ve açıksızdır. Kahverengi hamur taşçık ve yoğun mika katkıdır.

54. Dip Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1. 241

Mal: 2

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan dip parçası. Düz dipli parçanın gövde kısmının çok azı korunabilmiştir. Açık kahverengi yüzey sıvazlanarak açıklanmıştır. Kahverengi hamur taşçık ve yoğun mika katkıdır.

55. Dip Parçası

Bul. Yeri: AY-1. 247

Mal: 2

Tanımı: Koyu Renk Yüzeyle Maldan dip parçası. Düz dipli parça, siyaha çalan koyu kahverengi bir yüzeye sahiptir ve açıklıdır. Siyah renkteki hamur ince taşçık ve seyrek mika katkıdır.

TAŞ ALETLER

Levha 14

56. Dilgi

Bul. Yeri: AY-1 260

Boyutları: 7,0 cm (boy), 2,1 cm (en)

Tanımı: Dilgi tipindeki alet yongalanarak üretilmiştir. Dış yüzey düzeltili iç yüzey ise düzeltilisizdir. Dışta tek kenar düzeltili içte ise düzeltilisizdir. Dışta düzeltilisiz olan kenar kortekslidir. İç yüzeyde hafif oval bir topuk yer almaktadır.

57. Dilgi

Bul. Yeri: AY-AZ-1 272

Boyutları: 6,3 cm (boy), 3,0 cm (en)

Tanımı: Dilgi tipindeki alet yongalama tekniği ile üretilmiştir. Dış yüzey tek kenardan düzeltilmiştir. Diğer kenar korteksli ve düzeltisizdir. İç kenarlarda ise herhangi bir düzelti mevcuttur. İç yüzeyde aynı zamanda oval bir topuk da vardır.

58. Dilgi

Bul. Yeri: AY/AZ-1 293

Boyutları: 6,0 cm (boy), 2,1 cm (en)

Tanımı: Dilgi tipindeki alet yongalama tekniği ile üretilmiştir. Kenarlar dışta kısmen düzeltili iç kısımda ise düzeltisizdir. İç kısım distal bölümünde oval bir topuk yer almaktadır.

59. Dilgi

Bul. Yeri: AY/AZ-1 280

Boyutları: 5,5 cm (boy), 2,2 cm (en)

Tanımı: Dilgi tipindeki alet yongalama tekniği ile üretilmiştir. Aletin kenarları dışta düzeltili, içte düzeltisizdir. Dışta derin yonga yumruları mevcuttur ve kısmen kortekslidir. İç kısımda proksimal kısmında oval bir topuk vardır.

60. Dilgi

Bul. Yeri: AY/AZ-1 241

Boyutları: 7,2 cm (boy), 2,0 cm (en)

Tanımı: Dilgi tipindeki alet yongalanarak üretilmiştir. Dış yüzeyde derin yonga yumruları mevcuttur. İç bükey durumdaki iç yüzeyde herhangi bir işlem yoktur. Kenarlar dışta ve içte düzeltisizdir. Dış yüzeyde kısmen korteks bulunmaktadır.

61. Dilgi

Bul. Yeri: AY/AZ-1 270

Boyutları: 8,1 cm (boy), 2,6 cm (en)

Tanımı: Dilgi tipindeki alet yongalama tekniği ile üretilmiştir. Aletin kenarları dışta ve içte düzeltilidir. Oldukça özenli ve tüm haldedir. Aletin distal kısmında hafif bir yonga yumrusu mevcuttur.

62. Dilgi

Bul. Yeri: AY/AZ-1 266

Boyutları: 7,5 cm (boy), 2,8 cm (en)

Tanımı: Dilgi tipindeki alet yongalama tekniği ile üretilmiştir. Aletin kenarları dışta kısmen düzeltili içte ise düzeltisizdir. Dış yüze kortekslidir.

63. Dilgi

Bul. Yeri: AY-1 260

Boyutları: 5,8 cm (boy), 2,2 cm (en)

Tanımı: Dilgi tipindeki alet yongalama tekniği kullanılarak üretilmiştir. Dış yüzey düzeltili iç yüzey ise düzeltisizdir. Kenarlar içte ve dışta düzeltisiz olup iç yüzeyde oval bir topuk yer alır. Dış kısımda ise yer yer korteks izleri mevcuttur.

Levha 15

64. Dilgi Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1 241

Boyutları: 3,9 cm (boy), 2,2 cm (en)

Tanımı: Orta kısmından kırılmış olan, omurgalı dilgi tipindeki alet yongalanarak üretilmiştir. Aletin dış yüzeyi kısmen kortekslidir. Korteksli kısmın kenarları dışta düzeltilidir. İçte ise düzelti yoktur.

65. Dilgi Parçası

Bul. Yeri: AY-1 260

Boyutları: 3,8 cm (boy), 1,4 cm (en)

Tanımı: Orta kısmından kırılmış olan, omurgalı dilgi tipindeki alet yongalanarak üretilmiştir. Aletin kenarları dışta ve içte düzeltisizdir. İç yüzeyde sığ bir yonga yumrusu vardır. Aletin büyük bir bölümü kortekslidir.

66. Dilgi Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1 241

Boyutları: 3,2 cm (boy), 1,6 cm (en)

Tanımı: Orta kısmından kırık olan omurgalı dilgi tipindeki alet yongalama tekniği ile üretilmiştir. Aletin kenarları dışta iyi, içte ise kısmen düzeltilmiştir. Dış yüzey hafif kortekslidir.

67. Dilgi

Bul. Yeri: AY-1 244

Boyutları: 8,5 cm (boy), 1,9 cm (en)

Tanımı: Omurgalı dilgi tipindeki bu alet yonga düzeltilidir ve dış yüzey üzerinde yonga yumruları vardır. Dış yüzey kısmen kortekslidir. Oval bir topuk bulunan iç yüzeyde herhangi bir düzelti yoktur.

68. Dilgi

Bul. Yeri: AY/AZ-1 241

Boyutları: 6,4 cm (boy), 2,0 cm (en)

Tanımı: Omurgalı dilgi tipindeki alet yongalama tekniği ile üretilmiştir. Alet sadece dış yüzey kenarlarından çok hafif yongalanarak düzeltilmiştir ve alet üzerinde başka bir yonga yumrusu veya düzeltisi yoktur. Alet içte ve dışta yer yer kortekslidir.

69. Dilgi Parçası

Bul. Yeri: AY-1 247

Boyutları: 5,6 cm (boy), 2,3 cm (en)

Tanımı: Omurgalı dilgi tipindeki alet yongalanarak üretilmiştir. Aletin kenarları dışta ve içte tamamen düzeltisizdir.

70. Dilgi Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1 272

Boyutları: 6,6 cm (boy), 2,7 cm (en)

Tanımı: Omurgalı dilgi tipindeki alet yongalama tekniği ile üretilmiştir. Aletin kenarları içte ve dışta düzeltisizdir. Dış yüzey üzerinde derin bir yonga yumrusu vardır. Omurga kısmı kısmen kortekslidir.

71. Dilgi Parçası

Bul. Yeri: AY-1 244

Boyutları: 6,3 cm (boy), 2,1 cm (en)

Tanımı: Omurgalı dilgi tipindeki alet yongalama tekniği ile üretilmiştir. Aletin kenarları dışta ve içte düzeltilidir. Aletin iç yüzeyi iç bükey bir durumdadır. Aletin dış, iç ve omurga yüzeyleri kısmen kortekslidir.

Levha 16

72. Dilgi Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1 280

Boyutları: 11,4 cm (boy), 5,1 cm (en)

Tanımı: Kalın dilgi tipindeki alet yongalanarak üretilmiştir. Aletin dış yüzeyi düzeltilidir. İç yüzey distal kısmında oval bir topuk vardır. Aletin kenarları dışta kısmen düzeltili içte ise düzeltisizdir. Aletin dış yüzeyi yoğun kortekslidir.

73. Dilgi

Bul. Yeri: AY-1 247

Boyutları: 7,4 cm (boy), 3,2 cm (en)

Tanımı: Kalın dilgi tipindeki alet yongalama tekniği ile üretilmiştir. Dış yüzey kenarları düzeltili ve sonradan yapılmış yarı sarp bir düzelti mevcuttur. Dış yüzey yer yer kortekslidir. İç yüzeyde herhangi bir düzelti yoktur.

74. Dilgi Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1 280

Boyutları: 9,7 cm (boy), 4,4 cm (en)

Tanımı: Kalın dilgi tipindeki alet yongalama tekniği ile üretilmiştir. Aletin dış yüzeyi hafif düzeltilidir. İç yüzey proksimal kısmında oval bir topuk mevcuttur. Aletin kenarları dışta ve içte düzeltisizdir. Dış yüzey kısmen kortekslidir.

75. Dilgi Parçası

Bul. Yeri: AY-1 250

Boyutları: 4,8 cm (boy), 3,4 cm (en)

Tanımı: Orta kısımdan kırılmış olan kalın dilgi tipindeki alet, yongalanarak üretilmiştir. Aletin kenarları dışta ve içte düzeltisizdir. Aletin iç yüzeyinde kısmi bir korteks mevcuttur.

76. Dilgi Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1 241

Boyutları: 2,8 cm (boy), 4,3 cm (en)

Tanımı: Proksimal kısmından kırılmış olan, kalın dilgi tipindeki alet yongalama tekniği ile üretilmiştir. Aletin dış yüzeyi düzeltilidir ve yonga yumrusu vardır. Kenarları ise dışta ve içte düzeltilidir.

Levha 17

77. Dilgi Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1 241

Boyutları: 4,1 cm (boy), 1,6 cm (en)

Tanımı: Distal kısmında ufak bir kırık bulunan parça, baskı tekniği ile çekirdekten çıkartılmıştır. Dış yüzey üzerinde baskı tekniği ile üretilmiş dilgilerde çok sık görülmeyen yonga yumruları mevcuttur. Herhangi bir işleme maruz kalmamış olan iç yüzeyde oval, şişkin bir topuk mevcuttur.

78. Dilgi Parçası

Bul. Yeri: AY-1 247

Boyutları: 2,9 cm (boy), 1,3 cm (en)

Tanımı: Orta kısmından kırık dilgi tipindeki alet yongama tekniği ile üretilmiştir. Kenarları dışta ve içte düzeltilisizdir. Dış yüzey kısmen kortekslidir.

79. Dilgi Parçası

Bul. Yeri: AY-1 250

Boyutları: 4,2 cm (boy), 2,4 cm (en)

Tanımı: Proksimal kısmından kırılmış olan dilgi parçası yongalanarak üretilmiştir. Yüzeyler dışta kısmen düzeltili içte ise düzeltilisizdir. Kenarlar içte ve dışta düzeltilisizdir. İç kısımda oval bir topuk vardır.

80. Dilgi Parçası

Bul. Yeri: AY-1 250

Boyutları: 3,2 cm (boy), 2,0 cm (en)

Tanımı: Proksimal kısmından kırılmış olan dilgi parçası yongalanarak üretilmiştir. Yüzeyler dışta ve içte düzeltisizdir. İç yüzeyde oval bir topuk mevcuttur. Kenarlar dışta kısmen düzeltili içte ise düzeltisizdir. Dış yüzey hafif kortekslidir.

81. Dilgi Parçası

Bul. Yeri: AY/AZ-1 292

Boyutları: 3,6 cm (boy), 3,5 cm (en)

Tanımı: Proksimal kısmından kırılmış olan dilgi parçası yongalanarak üretilmiştir. Yüzeyler dışta ve içte düzeltisizdir. Kenarlarda dışta ve içte küçük sarp düzeltmeler vardır. İç kısımda oval bir topuk ve topuğun üstünde sığ bir yonga yumrusu mevcuttur.

82. Dilgi Parçası

Bul. Yeri: AY-1 247

Boyutları: 3,4 cm (boy), 2,5 cm (en)

Tanımı: Proksimal kısmından kırılmış olan dilgi parçası yongalama tekniği ile üretilmiştir. Yüzeyler dışta ve içte düzeltisizdir. Dış yüzeyin tek köşesi düzeltilidir. İçte ise herhangi bir düzelti yoktur. İçte oval bir topuk mevcuttur.

83. Dilgi Parçası

Bul. Yeri: AY-1 247

Boyutları: 2,1 cm (boy), 2,0 cm (en)

Tanımı: Proksimal kısmından kırılmış olan dilgi parçası yongalama tekniği ile üretilmiştir. Dış yüzeyde yonga izleri mevcutken iç yüzeyde herhangi bir düzeltme işlemi yapılmamıştır. Kenarlar içte ve dışta düzeltisizdir.

84. Dilgi Parçası

Bul. Yeri: AY-1 260

Boyutları: 4,3 cm (boy), 3,2 cm (en)

Tanımı: Proksimal kısmından kırılmış olan dilgi parçası yongalama tekniği ile üretilmiştir. Yüzeyler dışta düzeltili içte ise düzeltisizdir. Kenarlar dışta ve içte düzeltisizdir. İçte oval bir topuk mevcuttur.

85. Dilgi Parçası**Bul. Yeri:** AY-1 250**Boyutları:** 2,8 cm (boy), 2,6 cm (en)

Tanımı: Orta kısmından kırık olan dilgi parçası yongalama tekniği ile üretilmiştir. Kenarları dışta ve içte düzeltisizdir. Dış yüzeyde derin bir yonga yumrusu ve kısmen korteks mevcuttur.

86. Dilgi Parçası**Bul. Yeri:** AY-1 250**Boyutları:** 3,7 cm (boy), 1,3 cm (en)

Tanımı: Orta bölgesinden kırılmış olan dilgi parçası yongalama tekniği ile üretilmiştir. Aletin kenarları dışta kısmen düzeltilidir. İç kısımda ise herhangi bir düzelti mevcut değildir.

87. Dilgi Parçası**Bul. Yeri:** AY/AZ-1 294**Boyutları:** 2,4 cm (boy), 1,1 cm (en)

Tanımı: Distal kısmına yakın orta bölgesinden kırılmış olan obsidyenden yapılmış dilgi parçası yongalama tekniği ile üretilmiştir. Dış kısımda yüzey ve köşeler kısmen düzeltilmiş, iç kısımda ise herhangi bir düzelti mevcut değildir. Dışta yer yer kireçlenmeler görülmektedir.

Levha 19**88. Kazıyıcı****Bul. Yeri:** AY-1 250**Boyutları:** 4,8 cm (boy), 3,9 cm (en)

Tanımı: Ön kazıyıcı tipindeki alet yongalama tekniği ile üretilmiştir. Aletin kazıyıcı olarak kullanılan distal kısmı ve bir kenarı dışta düzeltilidir. İç kısımda ise herhangi bir düzelti yoktur. Dış kısımda yonga yumrusu ve kısmi bir korteks mevcuttur.

89. Kazıyıcı

Bul. Yeri: AY/AZ-1 241

Boyutları: 6,6 cm (boy), 1,8 cm (en)

Tanımı: Dilgi üstü ön kazıyıcı tipindeki alet yongalama tekniği ile üretilmiştir. Aletin kenarları ve kazıyıcı olarak kullanılan Distal kısmı dışta düzeltilidir. İçte ise herhangi bir düzeltme yoktur.

90. Kazıyıcı

Bul. Yeri: AY/AZ-1 243

Boyutları: 7,8 cm (boy), 8,2 cm (en)

Tanımı: Yelpaze biçimli kazıyıcı tipindeki alet yongalama tekniği ile üretilmiştir. Aletin kazıyıcı kısmı üzerinde baskı düzelti izleri mevcuttur. Dış ve iç yüzeyi korteksli olan aletin iç yüzeyi kazıma esnasındaki sürtünmeden dolayı aşınmıştır.

91. Kazıyıcı

Bul. Yeri: AY-1 247

Boyutları: 3,6 cm (boy), 3,7 cm (en)

Tanımı: Yelpaze biçimli kazıyıcı tipindeki alet yongalanarak üretilmiştir. Aletin iç ve dış yüzeyi düzeltisizdir. Kazıyıcı kısmı düzeltilidir. İç kısım kısmen kortekslidir.

Levha 20

92. Disk Kazıyıcı

Bul. Yeri: AY/AZ-1 284

Boyutları: 9,0 cm (boy), 9,4 cm (en)

Tanımı: Disk kazıyıcı tipindeki alet. Kenarları dışta küt içte ise daha iyi düzeltilmiştir. Yüzey dışta yoğun kortekslidir. İçte de korteks yer yer devam etmektedir. Dış ve iç yüzeyde kısmi kopuntular mevcuttur.

93. Disk Kazıyıcı

Bul. Yeri: AY/AZ-1 285

Boyutları: 8,7 cm (boy), 8,8 cm (en)

Tanımı: Disk kazıyıcı tipindeki alet. Dış yüzey üzerinde yonga yumruları mevcuttur. Dış yüzeyin bir bölümünü kortekslidir. Kenarlar dışta sarp düzeltilere sahiptir. İçte ise düzelti söz konusu değildir.

94. Disk Kazıyıcı

Bul. Yeri: AY/AZ-1 286

Boyutları: 9,0 cm (boy), 8,3 cm (en)

Tanımı: Disk biçimli kazıyıcı tipindeki alet. Dış yüzey tamamen kalkerli ve üzerinde yonga yumruları mevcuttur. Kenarlar dışta yarı sarp düzelti şeklinde, içte ise düzeldisizdir. İç yüzey, dışta olduğu gibi yoğun bir kalker tabakası ile kaplıdır.

95. Disk Kazıyıcı

Bul. Yeri: AY/AZ-1 287

Boyutları: 6,9 cm (boy), 6,9 cm (en)

Tanımı: Disk biçimli kazıyıcı tipindeki aletin dış yüzeyi tamamen kortekslidir. İç yüzey düz ve çok hafif kireçlidir. Kenarlar dışta düzeltili içte ise düzeldisizdir.

96. Disk Kazıyıcı

Bul. Yeri: AY/AZ-1 288

Boyutları: 6,2 cm (boy), 6,6 cm (en)

Tanımı: Disk biçimli kazıyıcı tipindeki alet. Dış yüzeyi tamamen kortekslidir. İç yüzey ise yer yer kireçlidir. Kenarlar dışta düzeltilidir. iç yüzeyde ise herhangi bir düzeltme işlemi yoktur.

Levha 21

97. Halka Biçimli Alet/Kazıyıcı

Bul. Yeri: AY/AZ-1 272

Boyutları: 7,7cm (boy), 3,0 cm (en)

Tanımı: Halka biçimli alet tipindeki kazıyıcı?. Ortasında çok iyi oyulmuş muhtemelen yuvarlak bir delik mevcuttur. Aletin iç ve dış yüzeyi düzeltilidir. Dış ve iç yüzeyi kortekslidir.

98. Delici

Bul. Yeri: AY-1 247

Boyutları: 4,9 cm (boy), 1,6 cm (en)

Tanımı: Delik açma ve oyma işlemleri için kullanılmış olan bu aletin delici kısmı iki yandan da çok iyi düzeltilmiştir. Bunun dışında dış yüzey iyice düzeltilmiştir. İç yüzeyde ise herhangi bir düzelti yoktur.

99. Ok/Mızrak Ucu

Bul. Yeri: AY/AZ-1 280

Boyutları: 7,1 cm (boy), 5,2 cm (en)

Tanımı: Mızrak ucu tipindeki alet yongalama tekniği ile üretilmiştir. Dışta ve içte düzeltiler ve yonga yumruları mevcuttur. Kenarlar dışta ve içte düzeltisizdir. Aletin sapa geçireleceği kısım kısmen korunmuştur.

100. Mızrak/Ok Ucu

Bul. Yeri: AY/AZ-1 280

Boyutları: 6,0 cm (boy), 2,5 cm (en)

Tanımı: Muhtemel bir fırlatma işlemi için kullanılmış olan bu alet yongalama tekniği ile üretilmiştir. Kenarları dışta ve içte düzeltilidir. Aletin üzerinde yoğun bir ateşe maruz kalması sebebi ile yer yer patlamalar ve çatlaklar meydana gelmiştir. Özellikle aletin iç kısmı ısıdan daha fazla etkilenmiştir. Aletin proksimal kısmı bir sapa daha rahat bir şekilde oturtulabilmesi için kenarlardan düzeltilmiştir. Aletin muhtemel sivri bölümü olan distal kısmı ise kısmen kırıktır.

101. Ok/Mızrak Ucu

Bul. Yeri: AY/AZ-1 280

Boyutları: 7,3 cm (boy), 3,2 cm (en)

Tanımı: Mızrak ucu tipindeki alet yongalama tekniği ile üretilmiştir. Dış yüzey düzeltilidir. İç yüzeyde herhangi bir düzelti izi yoktur. Aletin kenarları dışta kısmen düzeltili içte ise düzeltisizdir. Aletin muhtemelen bir sapa takıldığı kısmı tamamen kırılmıştır.

Levha 22

102. Çekirdek

Bul. Yeri: AY-1 250

Boyutları: 3,8 cm (boy), 3,6 cm (en)

Tanımı: Piramit biçimli çekirdek tipindeki aletin üzerinden baskı tekniği ile dilgi çıkarımı yapıldığına dair izler mevcuttur. Aletin yüzeyinde yer yer kısmi kireçlenmeler görülmektedir.

103. Çekirdek

Bul. Yeri: AY-1 256

Boyutları: 5,8 cm (boy), 7,5 cm (en)

Tanımı: Çekirdek tipindeki aletin üzerinden yongalama tekniği ile dilgi çıkarımı yapılmıştır. Çekirdeğin çıkarım yapılmayan yüzeyi tamamen kortekslidir.

Levha

104. Ezgi Taşı

Bul. Yeri: AY-1 251

Boyutları: 8,3 cm (boy), 7,4 cm (en)

Tanımı: Ezgi taşı tipindeki alet kısmen oval bir yüzeye sahiptir. Yüzeyde yoğun bir kalker tabakası mevcuttur.

105. Ezgi Taşı

Bul. Yeri: AY-1 254

Boyutları: 5,3 cm (boy), 6,8 cm (en)

Tanımı: Ezgi taşı tipindeki aletin alt kısmı kırıktır. Kırılmadan önce muhtemelen oval bir yüzeye sahip olan aletin üzeri yoğun kireçlidir.

106. Ezgi Taşı

Bul. Yeri: AY-1 262

Boyutları: 7,3 cm (boy), 6,7 cm (en)

Tanımı: Oval bir yüzeye sahip olan ezgi taşı tipindeki bu alet küçük gözenekli kırmızı bazalt taşından üretilmiştir. Yüzeyinin büyük bir bölümü kalker tabakası ile kaplıdır. Aletin köşelerinde siyah alacalık vardır.

107. Ezgi Taşı

Bul. Yeri: AY-1 253

Boyutları: 5,7 cm (boy), 5,7 cm (en)

Tanımı: Ezgi taşı tipindeki alet oval bir yüzeye sahiptir. Yüzeyi tamamen kalker tabakası ile kaplıdır.

108. Öğütme Taşı

Bul. Yeri: AY-1 275

Boyutları: 15,5 cm (boy), 9,7 cm (en)

Tanımı: Alt öğütme taşı tipindeki alet oval köşelidir ve ortasından kırıktır. Küçük gözenekli bazalt taşından üretilmiştir. İç ve dış yüzey yoğun olarak kalkerlidir.

109. Öğütme Taşı

Bul. Yeri: AY-1 256

Boyutları: 6,8 cm (boy), 9,5 cm (en)

Tanımı: Öğütme taşı tipindeki alet küçük gözenekli bazalt taşından üretilmiştir. Önemli bir kısmı kırık durumdadır. Üst öğütme taşı olarak kullanılmış olması muhtemeldir.

110. Öğütme Taşı

Bul. Yeri: AY-1 256

Boyutları: 4,5 cm (boy), 4,9 cm (en)

Tanımı: Öğütme taşı tipindeki küçük bir kısmı ele geçmiş olan alet orta gözenekli bazalt taşından üretilmiştir.

111. Öğütme Taşı

Bul. Yeri: AY/AZ-1 282

Boyutları: 5,3 cm (boy), 8,4 cm (en)

Tanımı: Üst öğütme taşı tipindeki aletin alt kısmı kırık durumdadır. Alet üzerinde yer yer kireçlenmeler mevcuttur.

112. Öğütme Taşı

Bul. Yeri: AY-1 290

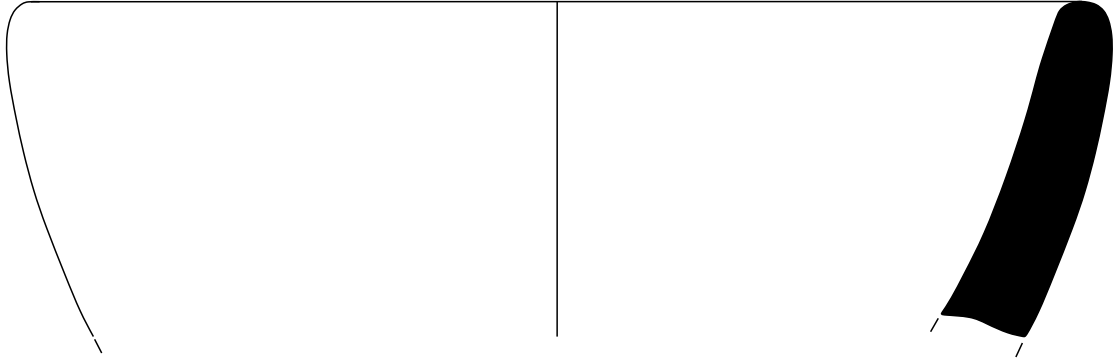
Boyutları: 9,0 cm (boy), 11,0 cm (en)

Tanımı: Öğütme taşı tipindeki alet küçük gözenekli bazalt taşından üretilmiştir. Yüzeyi tamamen kalker tabakası ile kaplıdır.

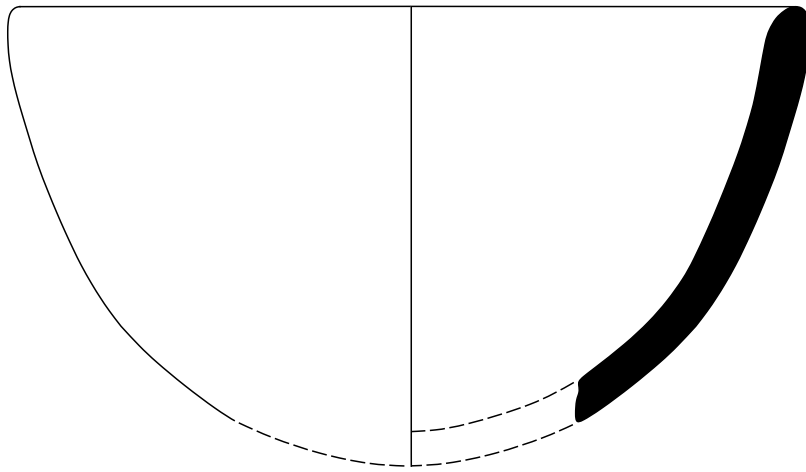
EK-2

LEVHA 1

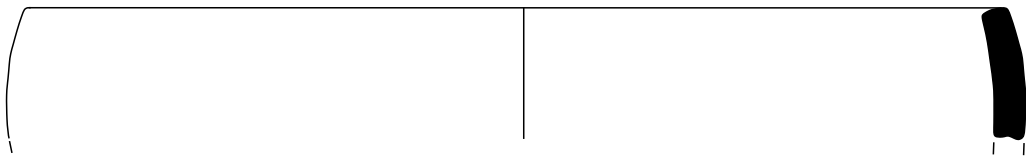
LEVHALAR

1

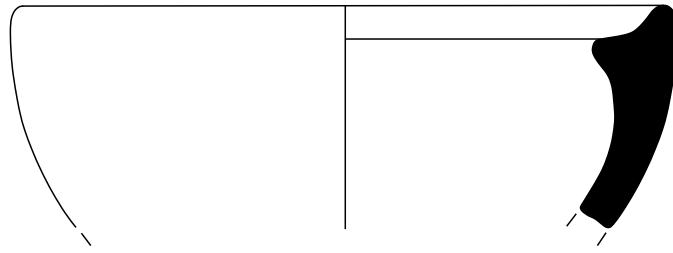
2

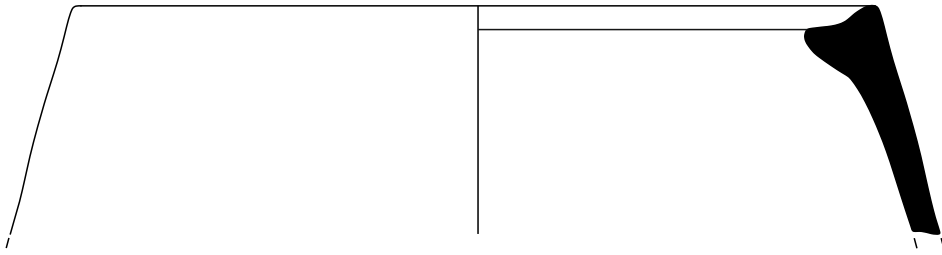
3

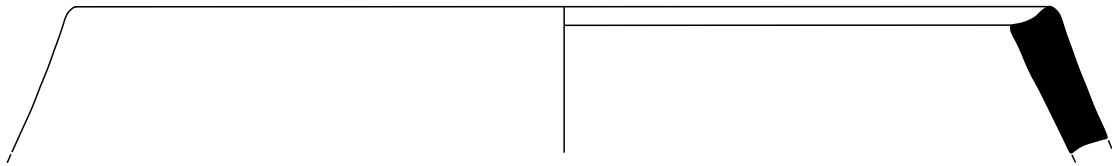
LEVHA 2

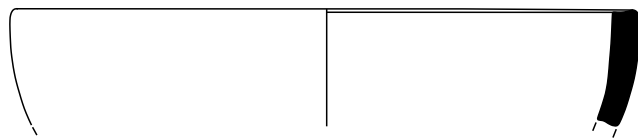
4

5

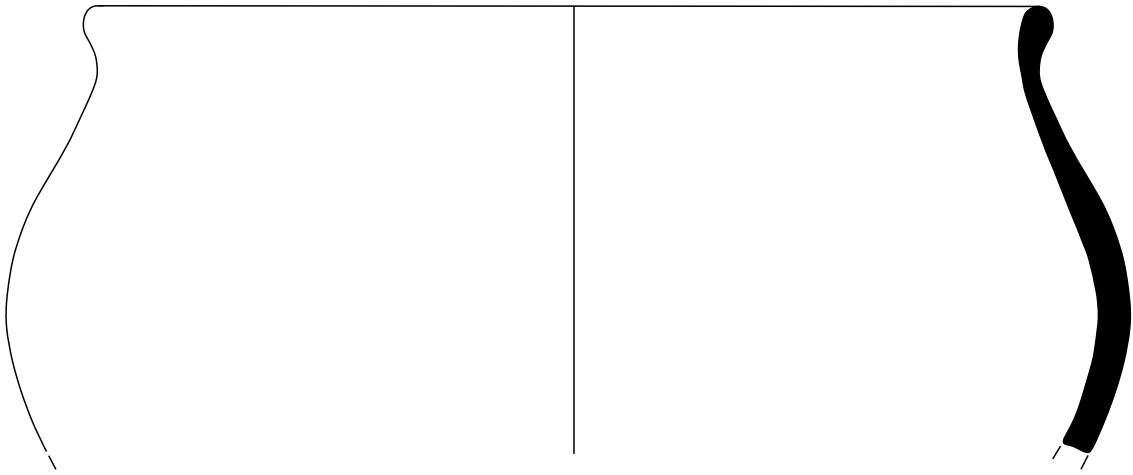

6

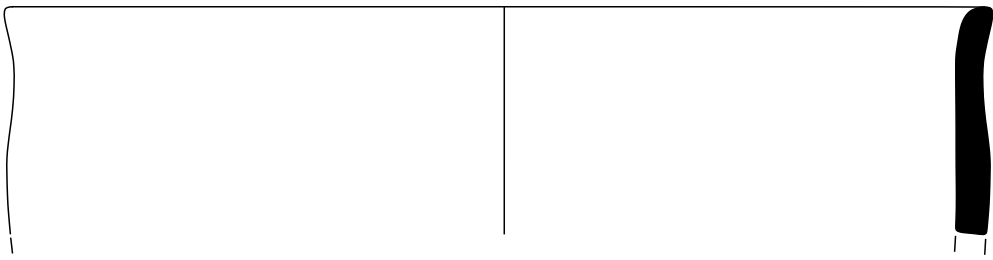

7

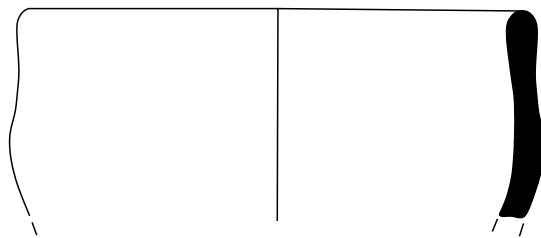

8

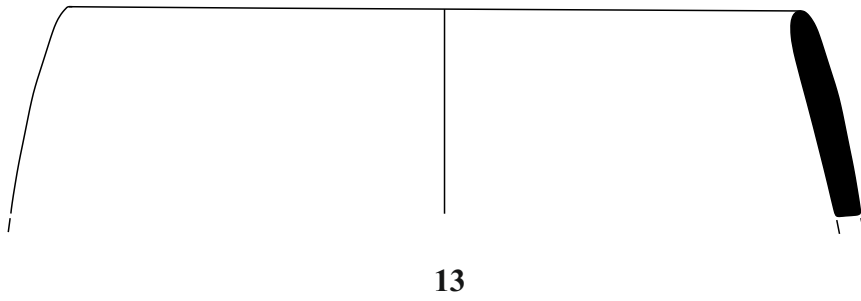
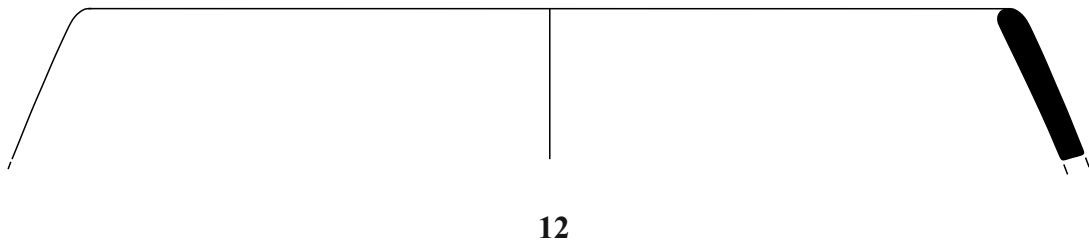
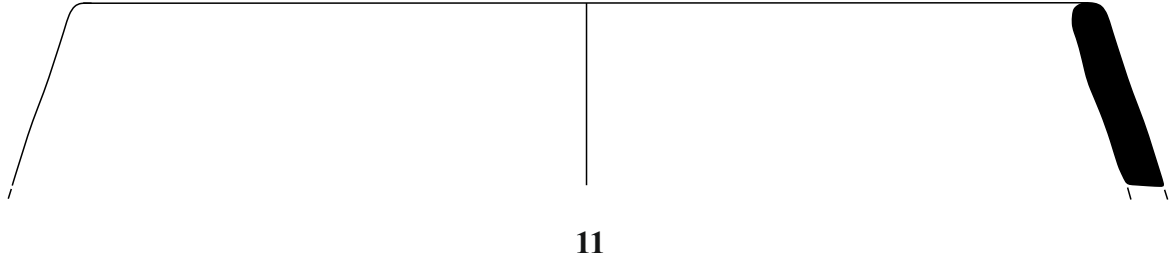
9

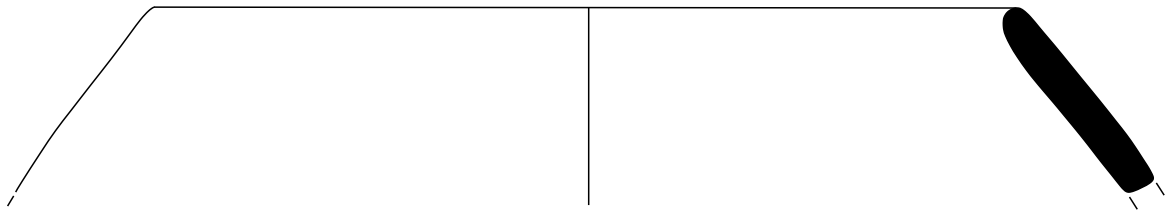

10

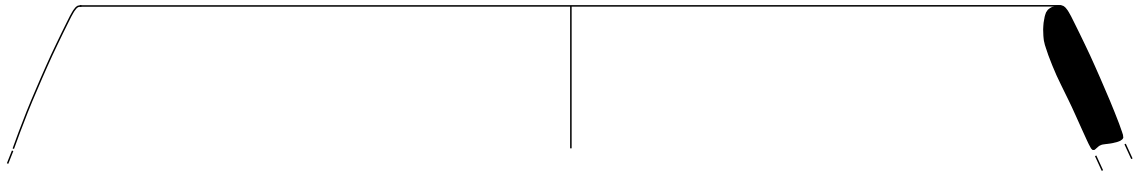

LEVHA 4

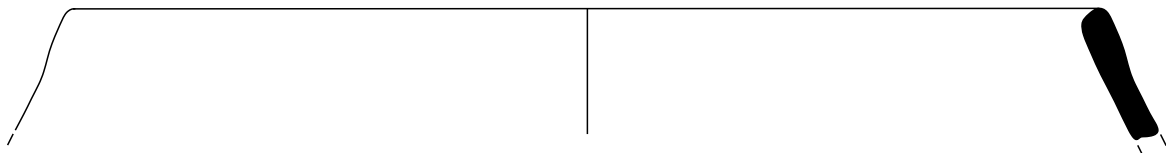

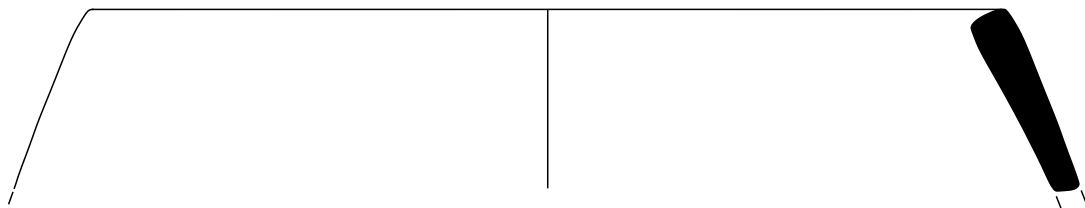
14

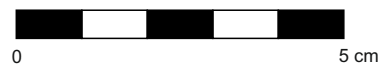
15

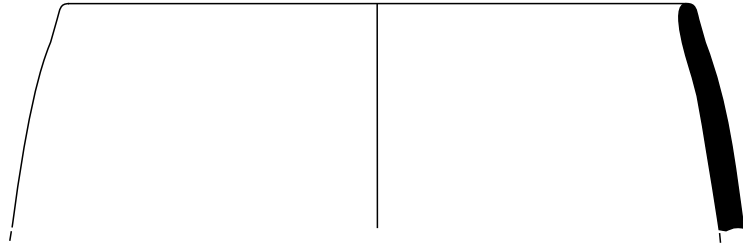
16

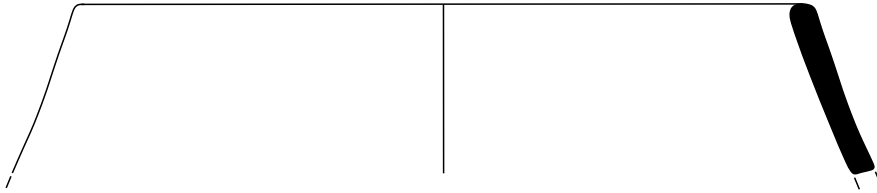
17

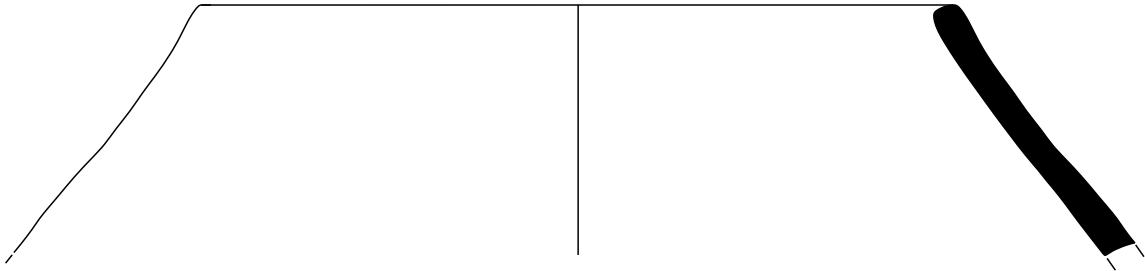
LEVHA 6

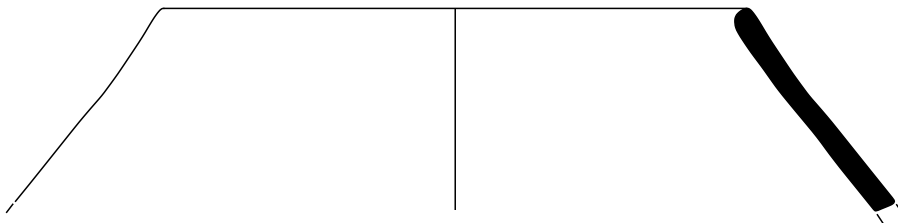
18

19

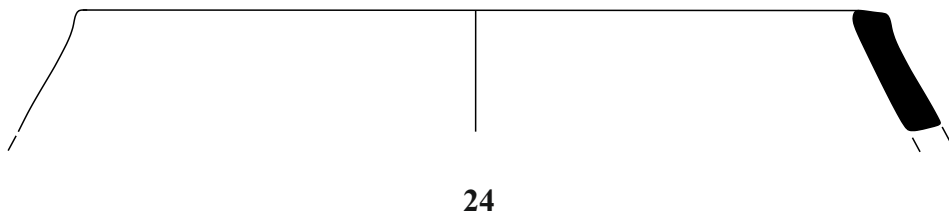
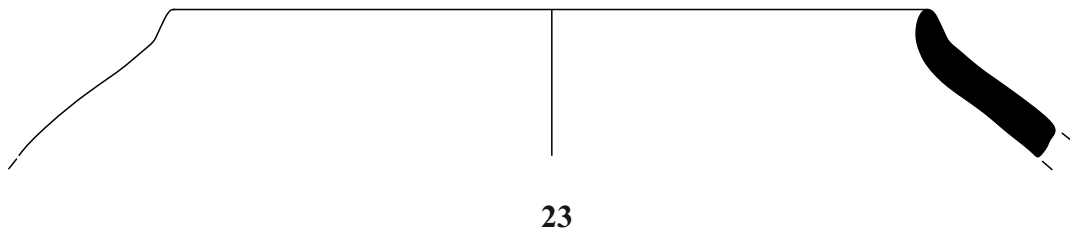
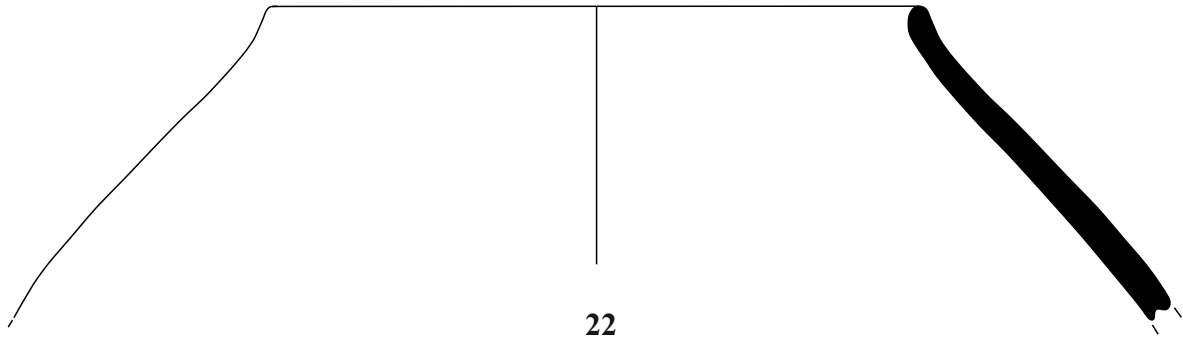

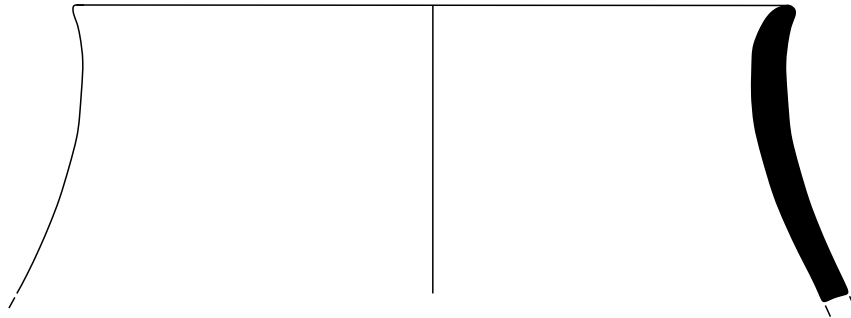
20

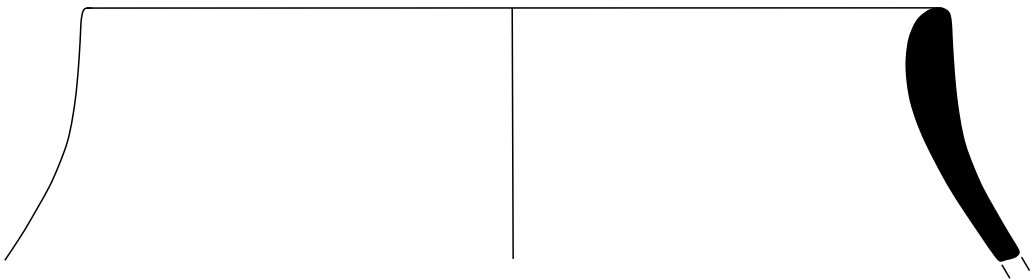
21

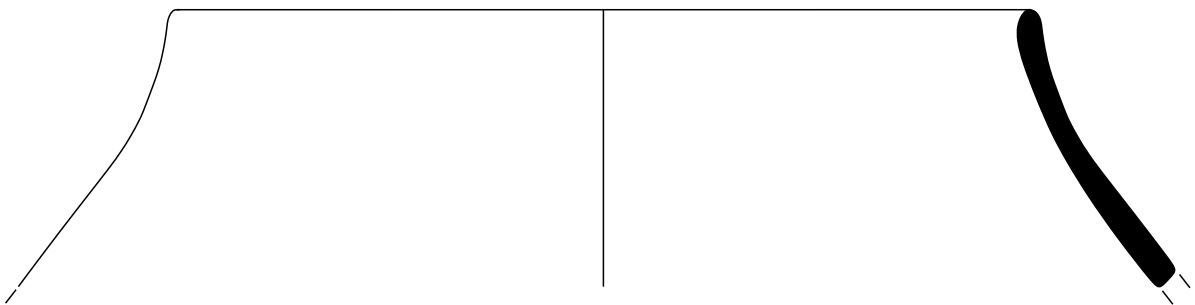

25

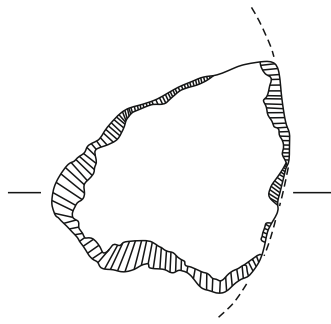

26

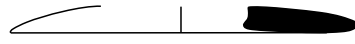

27

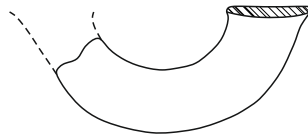
28

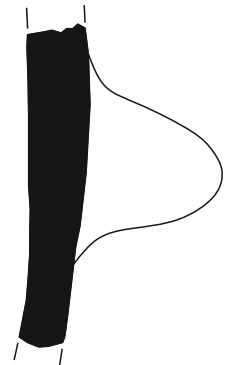
30

31

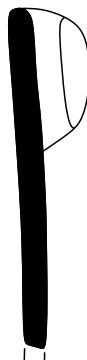
32

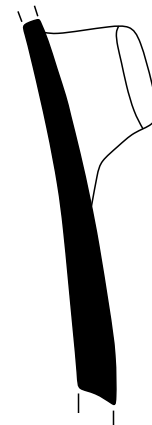
33

34

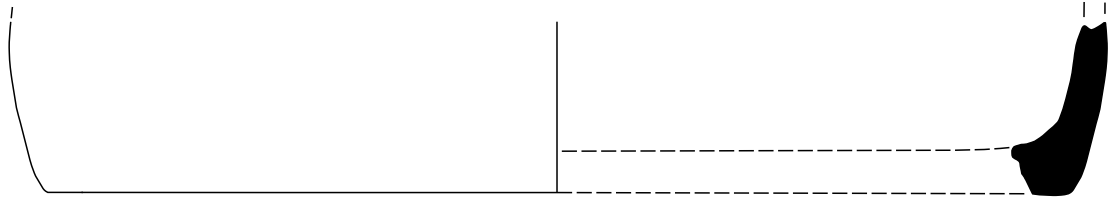

35

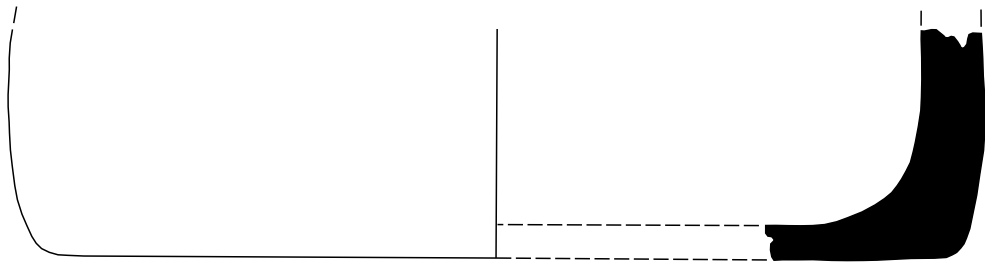

36

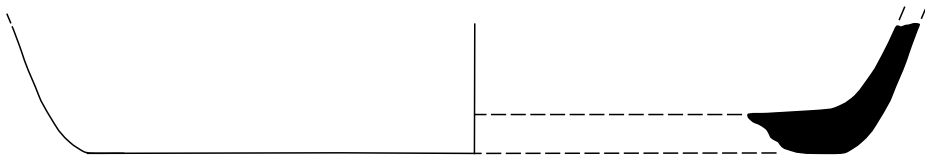

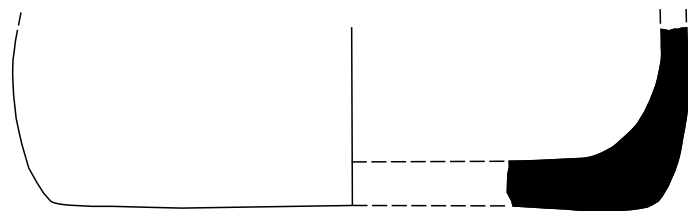
37

38

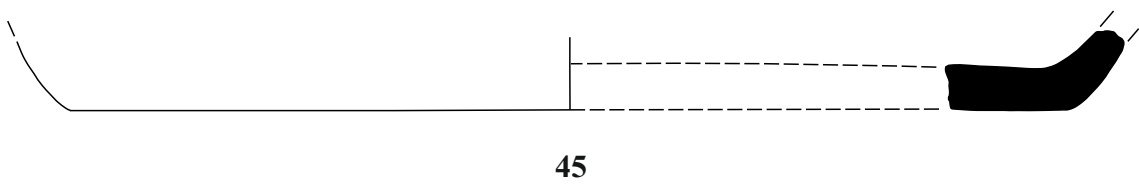
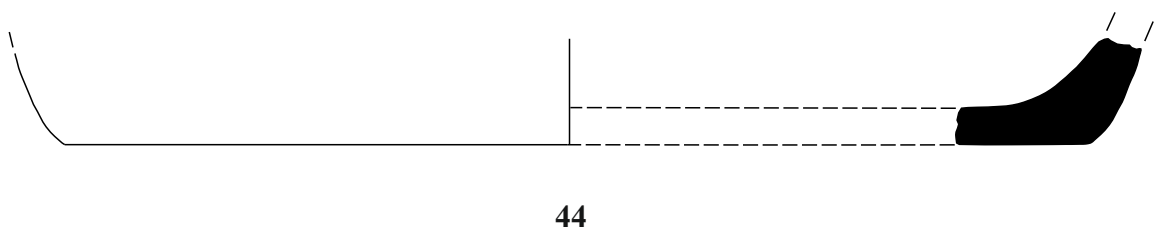
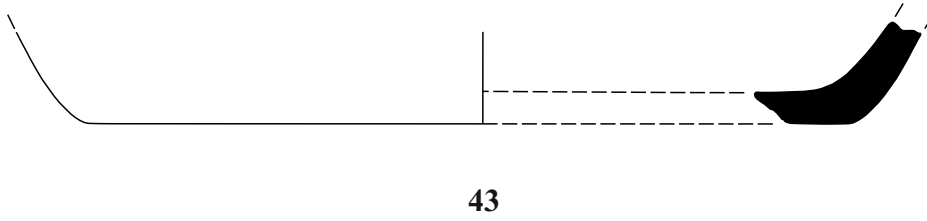
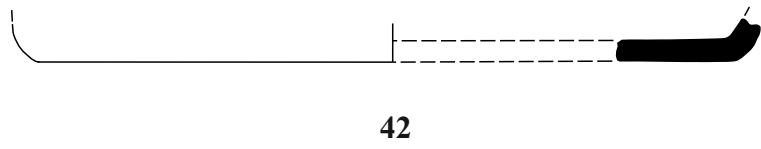
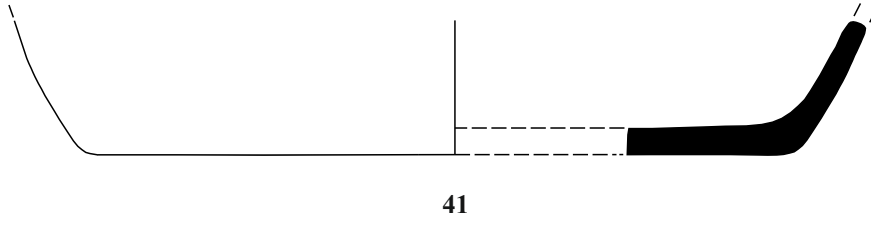

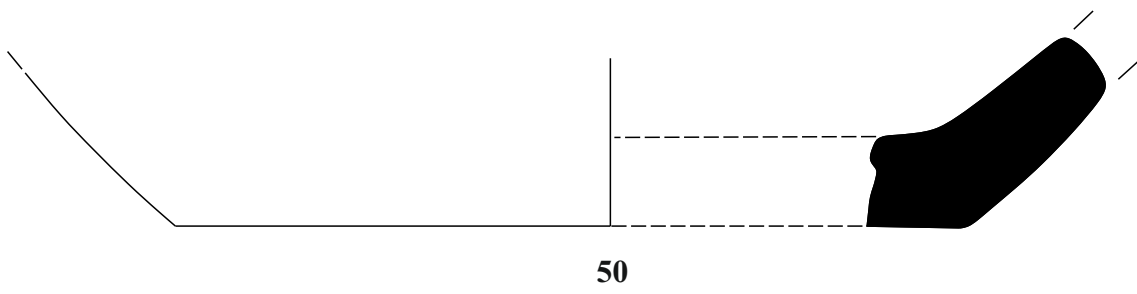
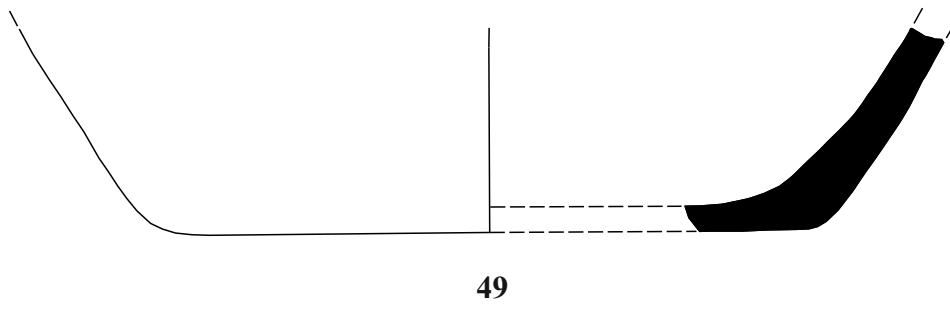
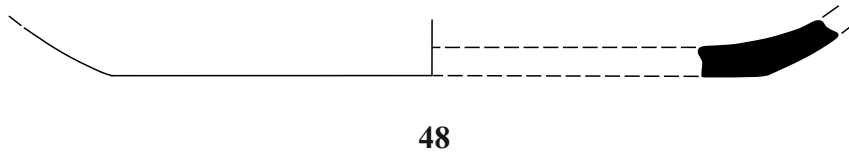
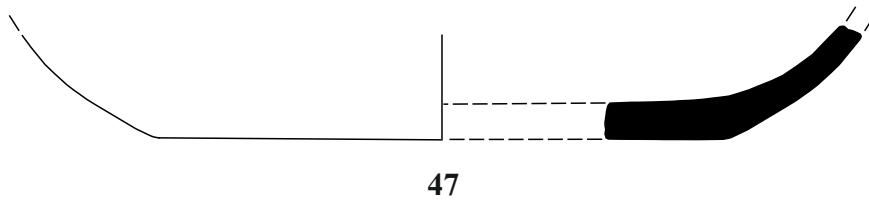
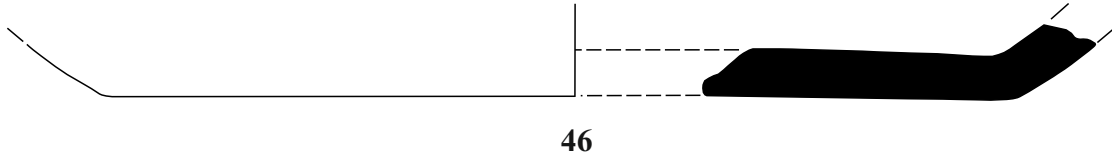
39

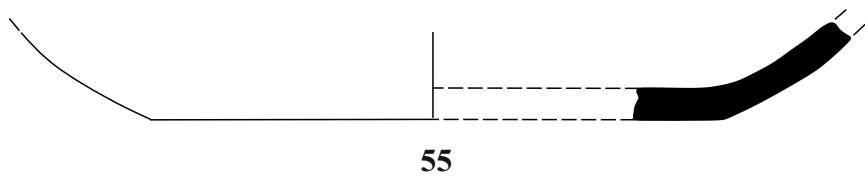
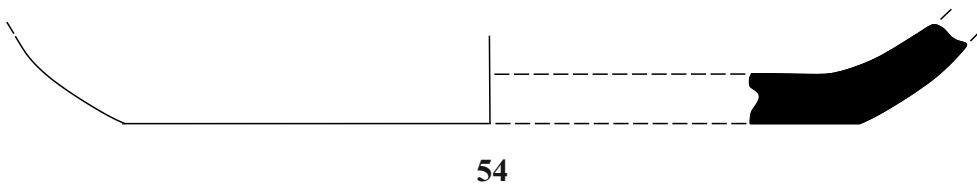
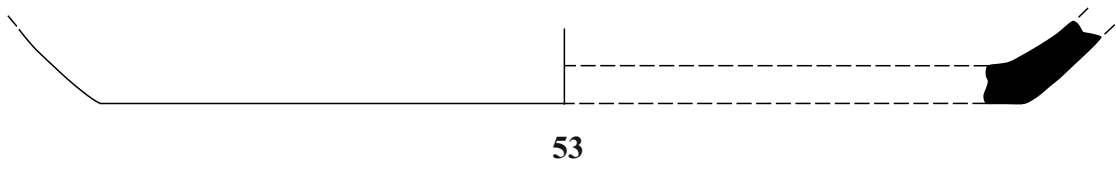
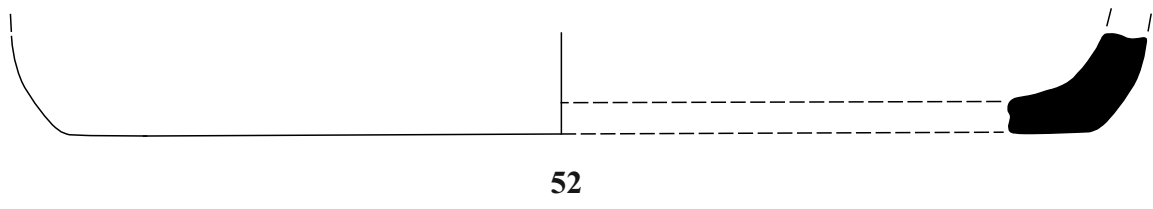
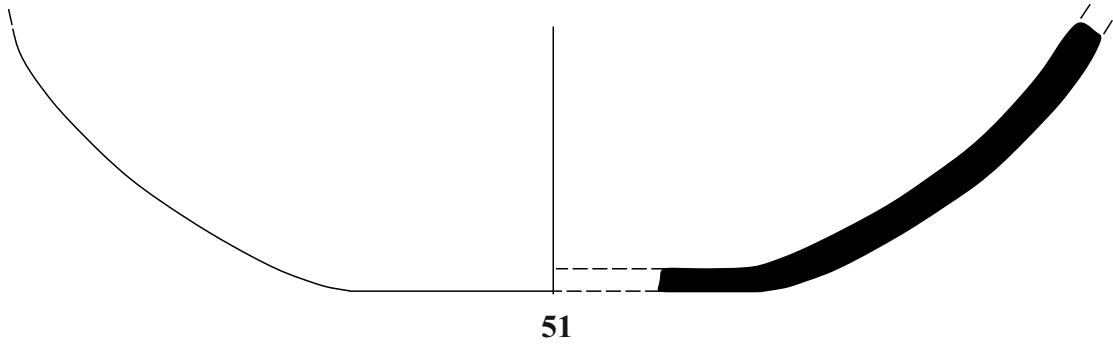

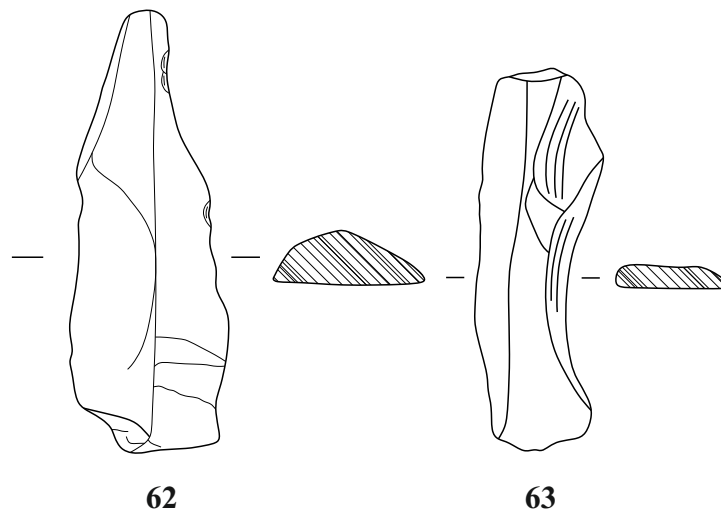
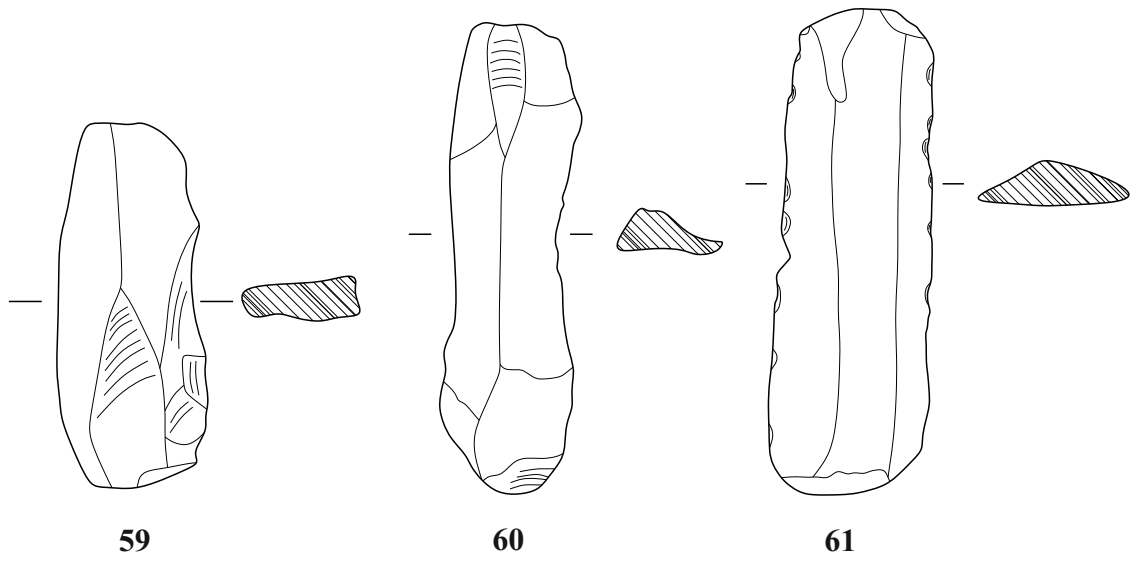
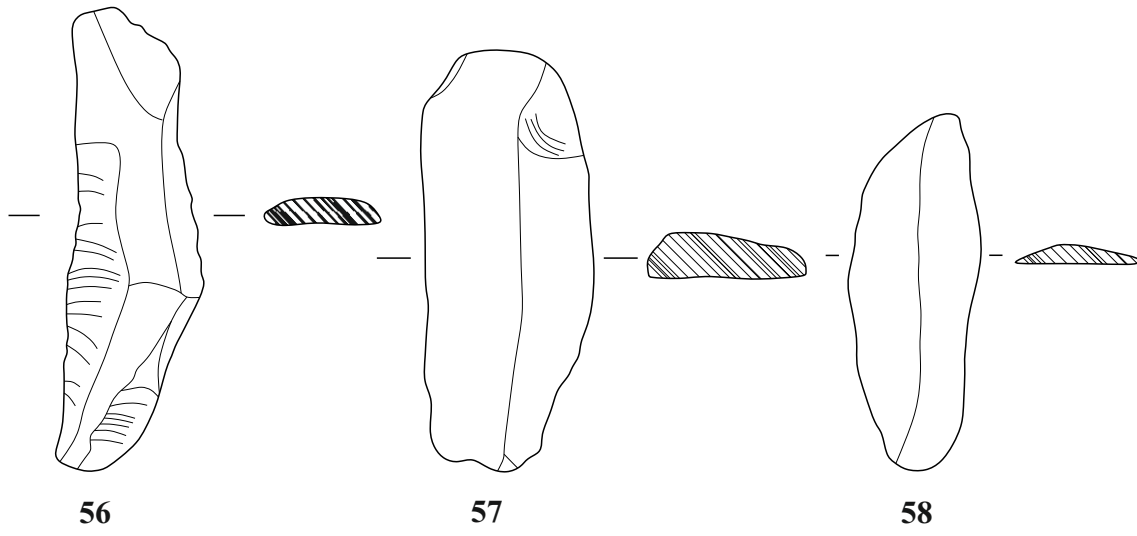
40

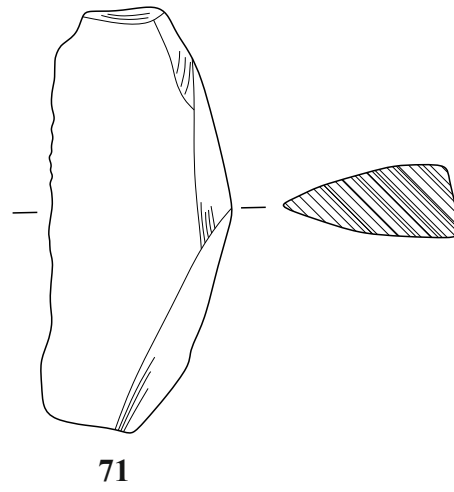
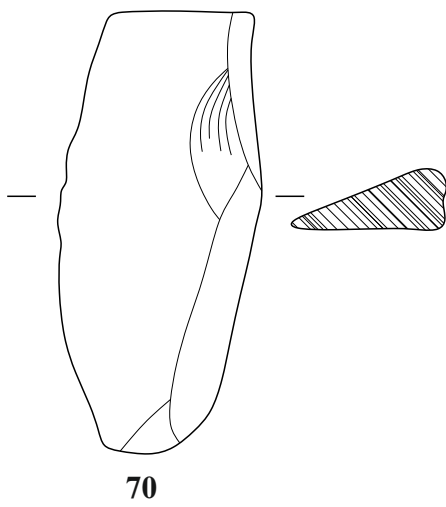
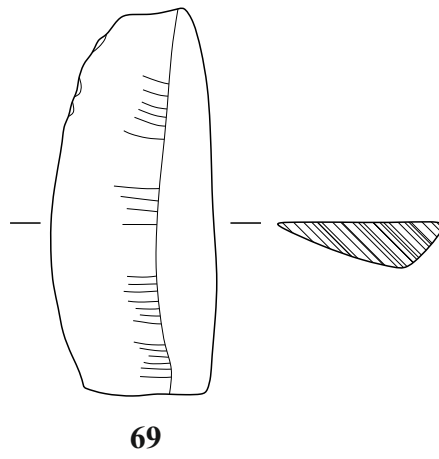
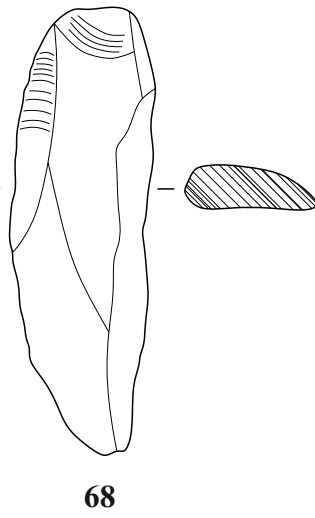
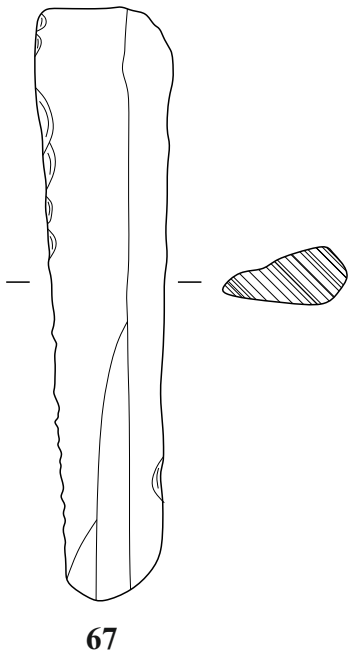
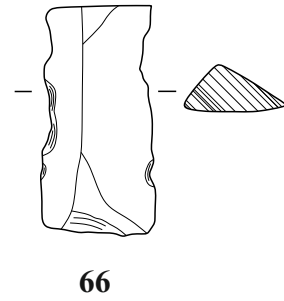
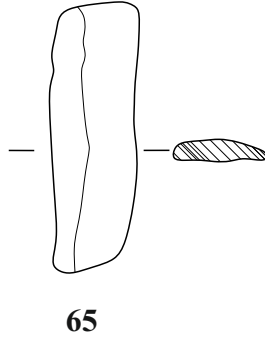
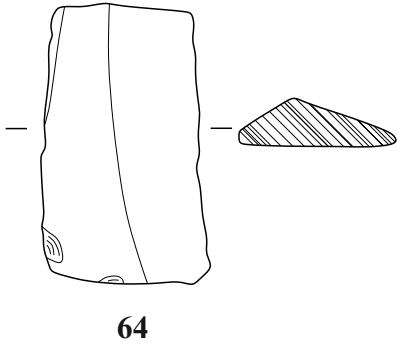

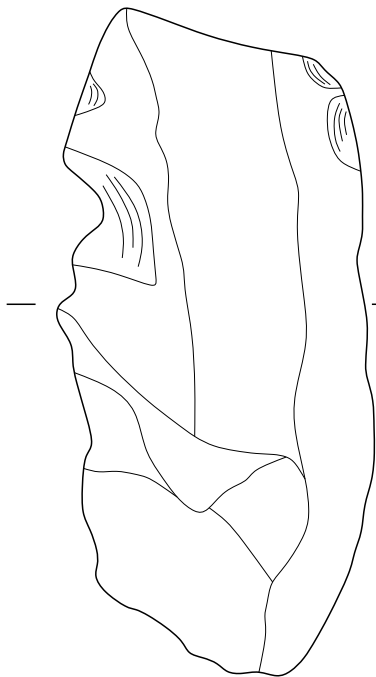

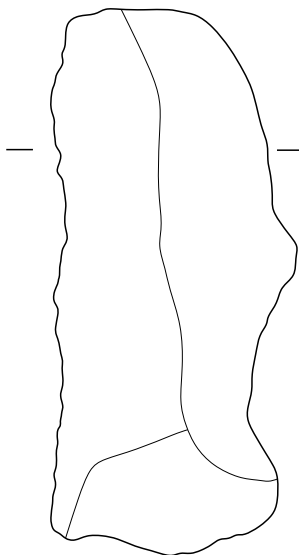

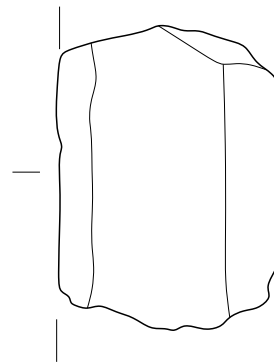
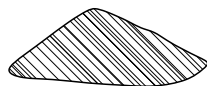
72

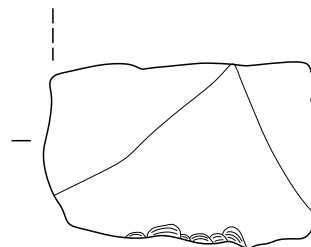
73

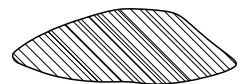
74

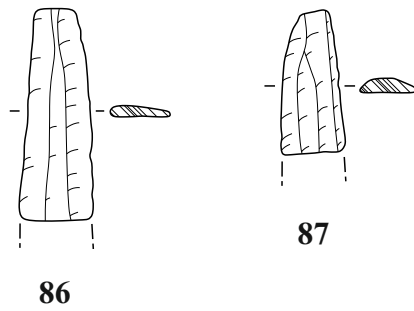
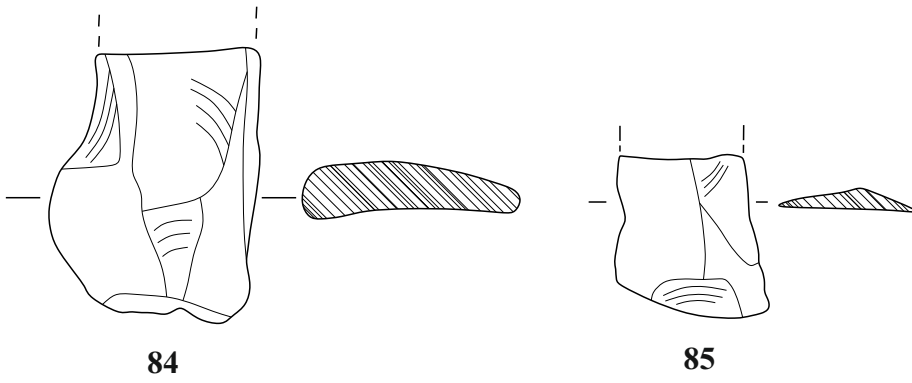
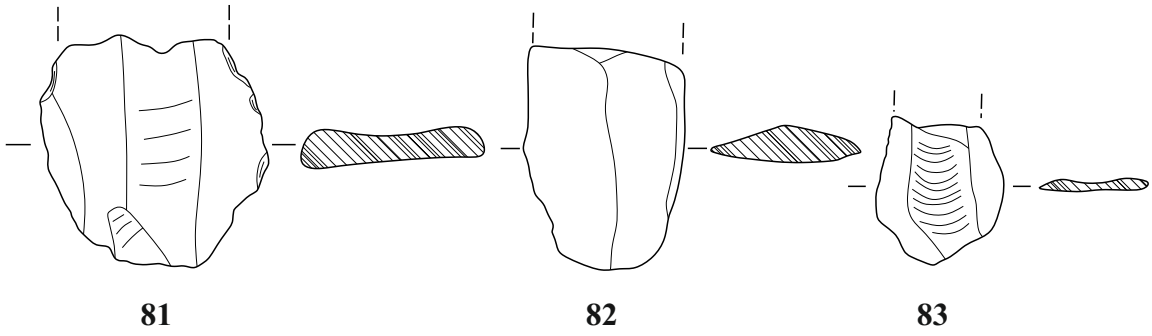
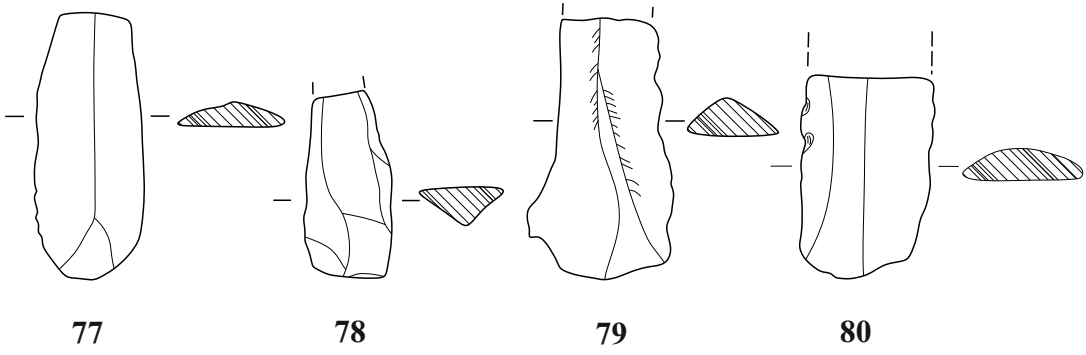

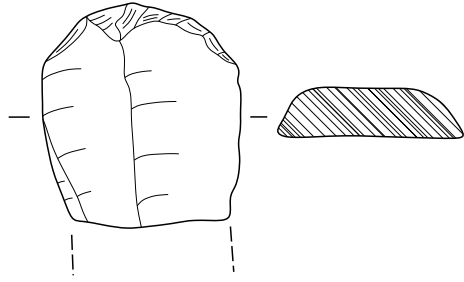
75

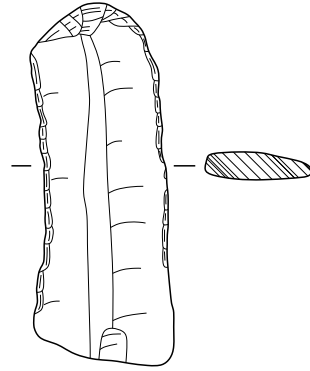
76

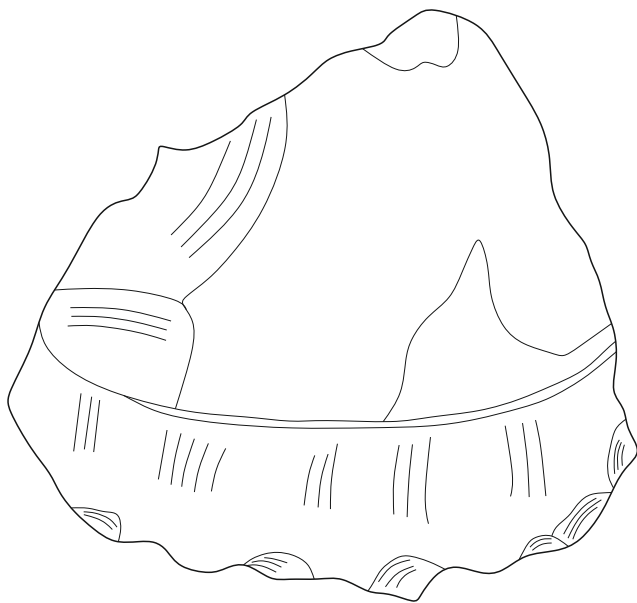

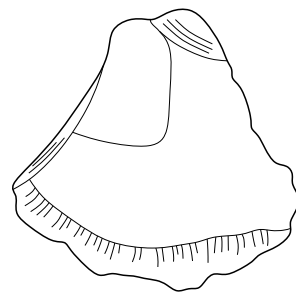
88

89

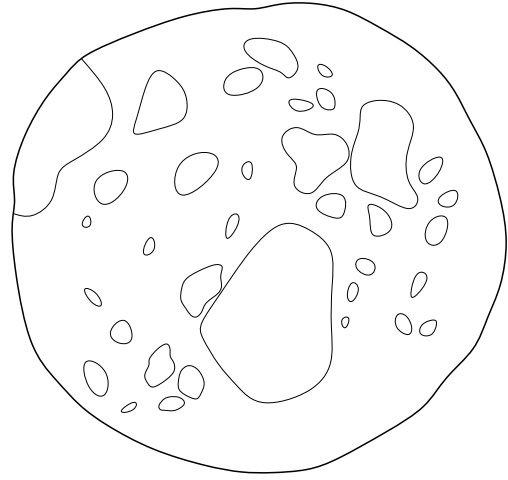
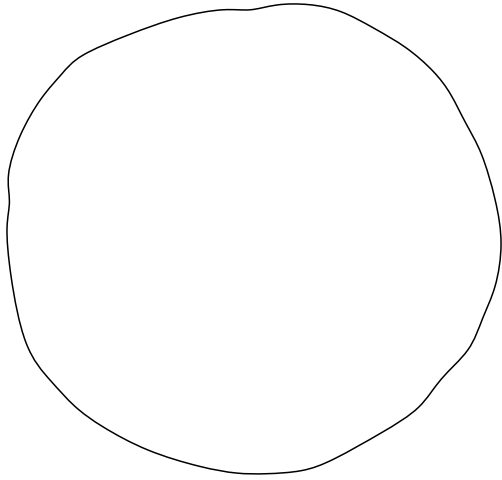

90

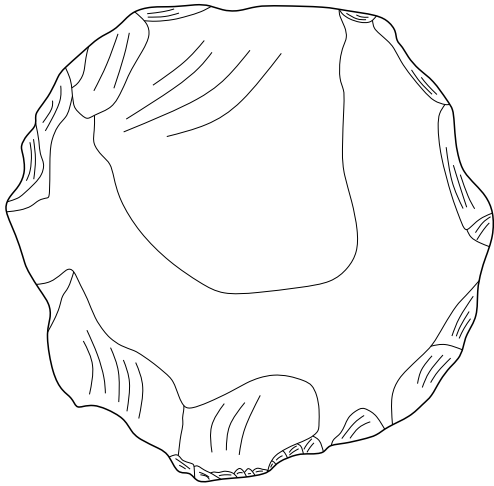

91

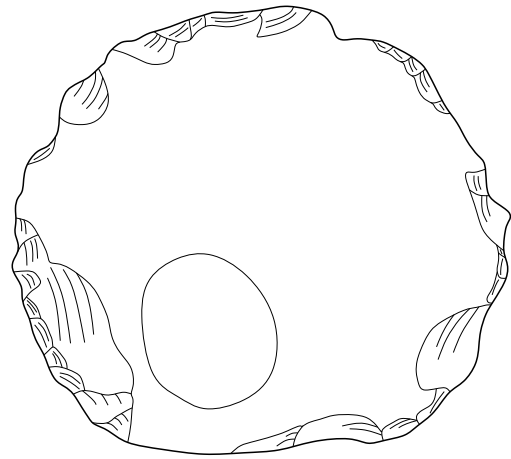

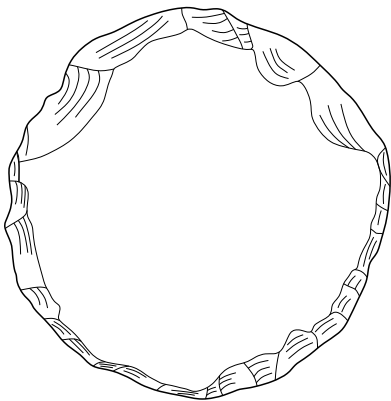
92

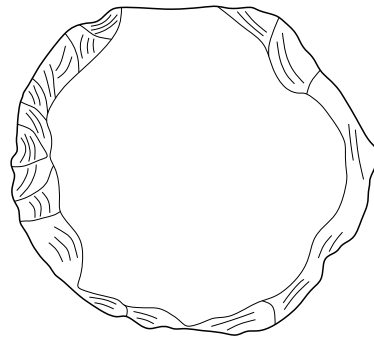
93

94

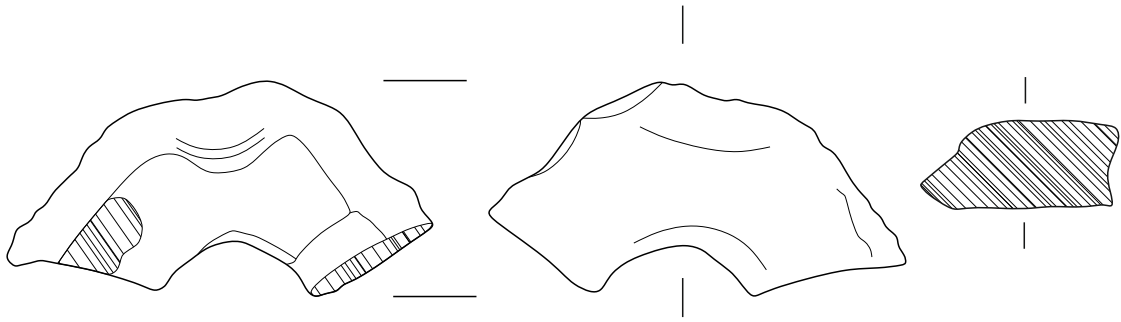

95

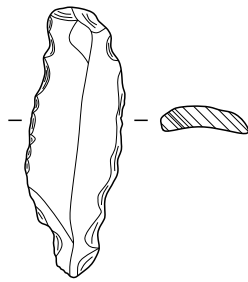

96

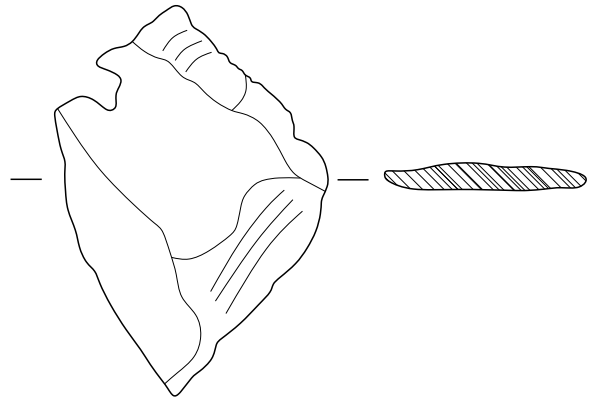

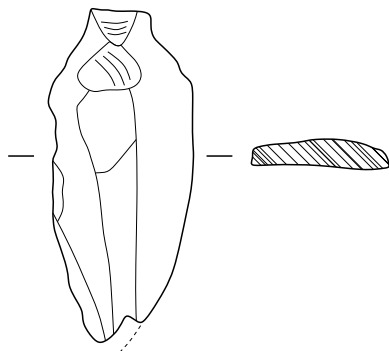
97

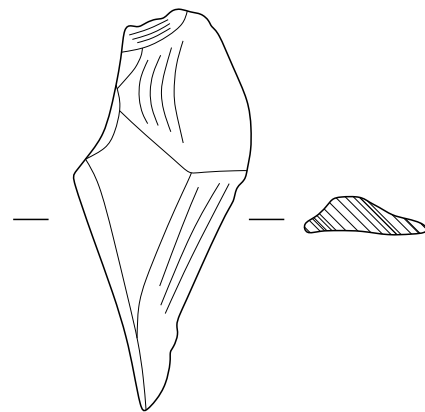
98

99

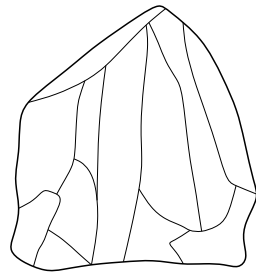

100

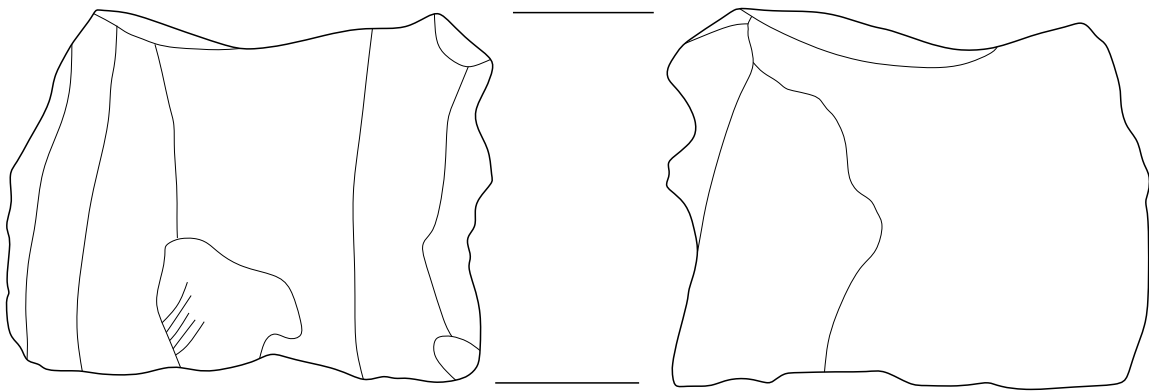

101

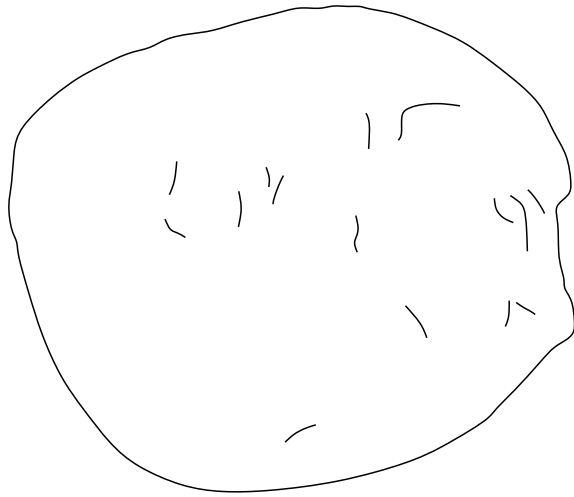

102

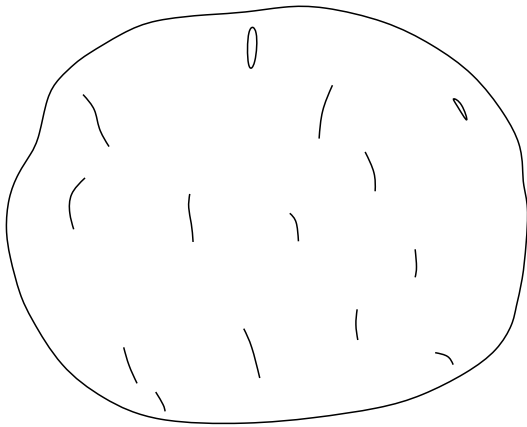

103

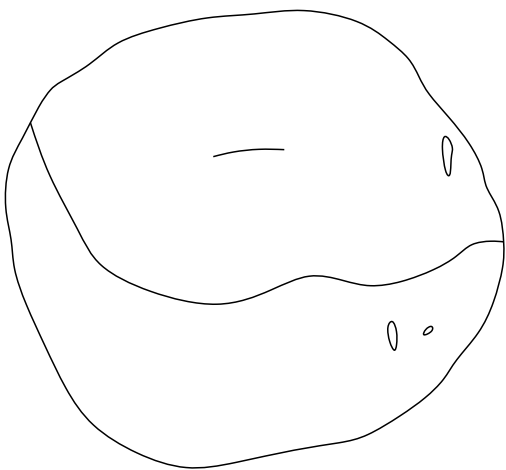

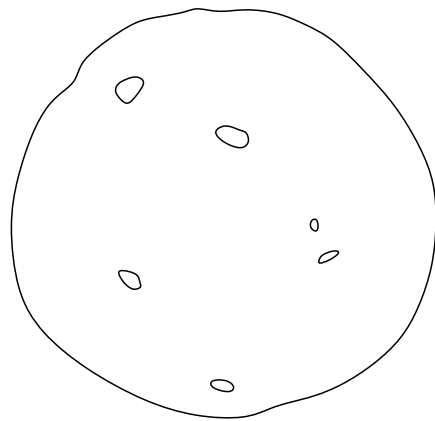
104

105

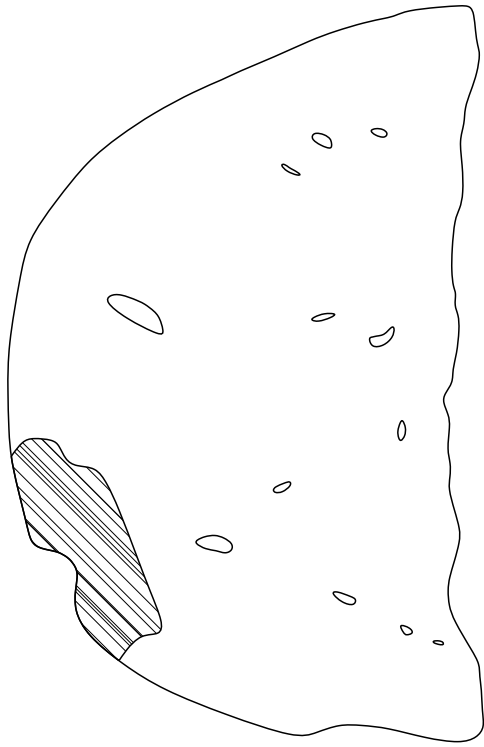

106

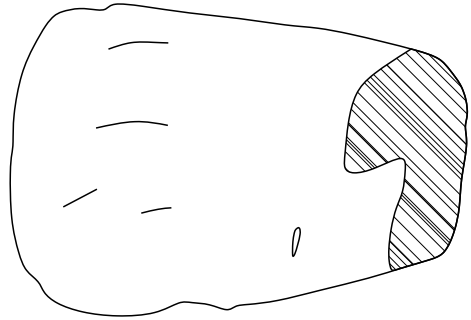

107

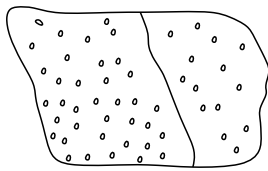

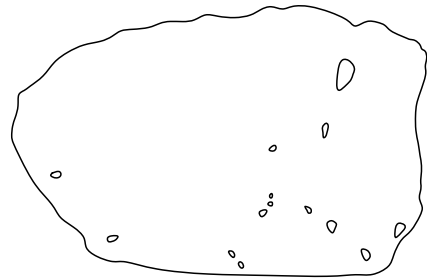
108

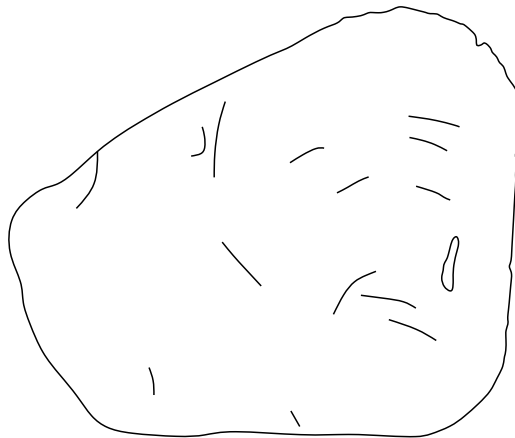
109

110

111

112

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

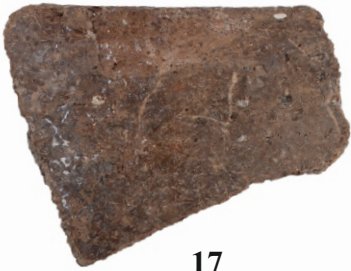
14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

27

26

28

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

LEVHA 30

56

57

58

59

60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81

82

83

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93

94

95

96

97

99

99

100

101

102

103

104

105

106

107

108

109

110

111

112

